МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

МАЙСТРИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

БІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК

КИЇВ – 2009

Укладач

О.П.Колосок, заслужений артист України, професор

Рецензенти:

М.М.Вантух, Герой України, народний артист України та Росії, лауреат премії ім. Т.Г.Шевченка;

Л.Ю.Цвєткова, доцент

Майстри народно-сценічного танцю : біографічний довідник / уклад. О.П.Колосок. – К. : ДАКККіМ, 2008. – 116 с.

У біографічному довіднику досліджується творчість балетмейстерів та узагальнюється досвід як аматорських, так і професійних хореографів України. Розкриваються складові творчих лабораторій народно-сценічного танцю хореографів періоду 1930–2008 років.

Довідник розрахований на студентів вищих мистецьких навчальних закладів та учнів культурно-освітніх закладів.

Затверджено
на засіданні
кафедри хореографії
Протокол № 1
від 2 вересня 2008 р.

© Колосок О.П., 2009
© Державна академія
керівних кадрів культури
і мистецтв, 2009

ЗМІСТ

Вступ.....5
Верховинець Василь Миколайович.....7
Авраменко Василь Кирилович.....19
Вірський Павло Павлович..... 25
Чуперчук Ярослав Маркіянович 38
Калінін Леонід Володимирович.....42
Чернишова Лідія Дем`янівна 42
Петрик Володимир Васильович.....49
Сусліков Михайло Львович 51
Зайцев Євген Васильович..... 52
Василенко Ким Юхимович 53
Кривохижа Анатолій Михайлович 54
Ластівка Дарій Григорович 55
Балог Клара Федорівна.....58
Клоков Георгій Павлович 60
Колосок Олександр Петрович.....61
Колосок Петро Петрович 64
Гомон Олексій Олександрович.....65
Коваль Леонід Панасович 65
Вантух Мирослав Михайлович.....68
Кокуленко Борис Григорович.....70
Коломієць Микола Петрович 71
Ваньовський Михайло Васильович 72
Харісов Побєда Сафійович.....73
Дебелий Валерій Григорович.....74

Величко Олександр Григорович.....74
Шмагун Володимир Павлович.....77
Білошкурський Володимир Степанович.....78
Колногузенко Борис Миколайович.....81
Малиновський Рафаїл Болеславович 83
Гузун Михайло Семенович..... 84
Гузун Тетяна Іванівна.....86
Татарінов Володимир Федорович..... 87
Пастеляк Іван Іванович.....88
Похиленко Віктор Федорович 89
Гелун Лариса Іванівна..... 92
Прокопенко Олександр Іванович..... 93
Сачко Михайло Олександрович.....94
Вітковський В`ячеслав Владикович..... 95
Забредовський Степан Григорович 98
Черноус Лілія Миколаївна 100
Висновки 106
Література.....108
Додатки.....110

ВСТУП

Український народ протягом століть створював самобутню культуру, яка відбиває його багатогранне життя. Одним з її найцінніших скарбів є танцювальне мистецтво. Кращі художні зразки народних танців збереглися і дійшли до наших днів. Вони стали невід'ємною частиною художнього життя України. Українські народні танці, запальні і ліричні, нестримні і повільні, полонили весь світ. У них яскраво виявляється характер, висока і самобутня культура українського народу. Успішні гастролі танцювальних колективів утвердили і прославили українське народне танцювальне мистецтво, завоювавши палких шанувальників на всіх континентах.

Процес становлення і розвиток народної хореографії відображають танці, створені народом у певний історичний період. Вони дійшли до нас завдяки зусиллям фольклористів і є матеріалом для досліджень науковців. Значна частина їх міцно увійшла до репертуару сучасних професіональних і самодіяльних колективів. Відомо, що записаний у народі танець є джерелом нових цікавих розробок молодих фахівців як народної, класичної, так і сучасної хореографії.

Балетмейстер – одна із прекрасних творчих професій. Вона вимагає від людини, яка обрала її, дуже багато: і знань, і працьовитості, і вміння спілкуватися з людьми, а також, без сумніву, таланту. Балетмейстер, не тільки створює хореографічний твір, малюнок танцю, але й, користуючись всіма засобами хореографічного мистецтва, прагне втілити свою думку в сценічних образах, виразити думки і почуття. Він є ідейно-творчим керівником колективу, творцем хореографічного твору.

Які здібності повинен мати балетмейстер і якими навичками повинен оволодіти? Зрозуміло, що головне – це обдарованість. Але без знань обдарованість даремна. Отже, перше і найголовніше для балетмейстера – високий ступінь культури. Чим краще виявляються його загальні знання, тим вищий художній рівень творів.

Друга не менш важлива умова для балетмейстерського мистецтва – музичне пізнання в обсязі теоретико-композиторського факультету консерваторії, бо вся робота балетмейстера основана на музиці. Важлива обізнаність у живописі та скульптурі. Тому кожен балетмейстер повинен бути високоінтелектуальною людиною, котра не тільки володіє професійними секретами хореографічного мистецтва, а й обізнана в інших сферах мистецтва: у літературі, музиці, живописі тощо.

Влучно сказав В.Сухомлинський, наводячи приклад цікавого порівняння: "Серед багаточисленних засобів впливу на юне серце важливе місце належить музиці: як хореографія вирівнює тіло, так і музика вирівнює душу людини". Значення музики в народженні хореографії твору відмічало багато видатних хореографів. "Між музикою і танцем … існує тісний зв'язок", – писав Ж.-Ж.Новерр. Прикладів тому немало. Ансамбль імені П.Вірського на музику І.Іващенка були поставлені такі шедеври: "Чому верба плаче", "Червона калина", "Жовтнева легенда", "Чумацькі радості". Ансамбль "Берізка" одержав назву від хореографічного номера, створеного балетмейстером – народною артисткою СРСР Н.Надєждіною на музику Є.Кузнєцова. Балетмейстер Т.Устинова здійснила постановку в хорі імені М.П`ятницького на музику, написану А.Широковим, – прекрасний за своєю композицією жіночий хороводний танець з шалями. Композитор тут використав народну пісню "Білолиця-круглолиця, красна-дівиця".

Балетмейстер повинен знати і любити музику, вивчати її, вміти розкрити її засобами хореографії.

Історія нагромаджувала ціле багатство класичних і народних танців, різноманітну музику, мелодії, пісні, і до цього, насамперед, приклали руку великі композитори і хореографи. У бібліографічному довіднику пропонується огляд творчих здобутків майстрів народносценічного танцю, починаючи з В.Верховинця, В.Авраменка, Я.Чуперчука. Необхідно, щоб наше покоління стало черговою ланкою в наполегливій передачі знань далі, молоді з хореографічною спеціалізацією.

ВЕРХОВИНЕЦЬ ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ

(1880–1938)

5 січня 1880 року в с. Старий Мізунь Долинського району на Івано-Франківщині в сім'ї малоземельного селянина народився Василь Миколайович Верховинець (справжнє прізвище – Костів) – відомий український композитор, диригент, хореограф, фольклорист і педагог.

До власних вершин В.Верховинець прямував своєю дорогою, і завдяки неабиякому хисту він завжди ставав або першопрохідцем, або ж був серед тих, хто вів перед.

Але нелегко починалось! Зовсім непросто було сільському хлопцю дістати освіту та вибитись у люди за часів Австро-Угорської монархії, коли жорстоко переслідувалось усе українське з боку цісарського уряду. На долю дітей прикарпатських хліборобів у кращому разі випадало завершення науки в межах чотирикласної сільської школи, та й то з господарським ухилом. А далі – виснажлива довічна праця заради виживання. Про вищу освіту годі було й мріяти!

Проте молодий Василь Костів відчував нестримний потяг до науки та спромігся досягти майже неможливого. Ще змалку він захоплювався танцями і співом. Його мати мала гарний голос – ніжне ліричне сопрано, знала багато народних пісень. Найбільше їй подобались: “Ой дівчина по гриби ходила”, “Їхали козаки” (про Галю), “Ой у полі вітер віє” (ставши зрілим майстром, В.Верховинець здійснив їх аранжування). Вона часто наспівувала Василеві тих пісень і, по суті, стала його першою вчителькою музики, відкривши перед ним чарівний світ прекрасного.

Батько Василя керував церковним хором у Старомізунській сільській церкві. Людина високої культури, Микола Ілліч Костів збирав і записував народні пісні, легенди, обряди й інший фольклорний матеріал. Вів організував у своєму селі великий хор, влаштовував тематичні концерти народної пісні та поетичного слова не тільки в Старому Мізуні, а й у навколишніх селах.

Родина Костівих була провідником просвіти на селі. У ній безроздільно панували поетичне слово, народна музика і пісня. Усе це мало благотворний вплив на виховання Василя, формування його ставлення до народного мистецтва вже з самого дитинства.

Музично обдарований хлопець успадкував від матері чудовий голос і понад усе любив співати, а до того ще й виводити під свій спів нехитрі танцювальні рухи, перейняті в дорослих. Він залюбки співав у шкільному хорі, співав і просто так – для себе чи для людей, а коли почав співати в хорі Старомізунської церкви, то в селі заговорили про нього як про якесь “маленьке диво”.

Такої ж думки був і сільський священик Дорожинський, який відіграв чи не першорядну роль у визначенні майбутньої долі талановитого хлопця. Він умовив Миколу Ілліча відвезти дванадцятирічного Василя у Львів і віддати його до бурси при Ставропігійському інституті для продовження освіти.

Бурса готувала слухачів до духовної та вчительської семінарій. Вихованці цього закладу вивчали музичну грамоту, сольфеджіо, церковнослов’янську мову, духовну музику, обряди й одночасно світські дисципліни в міських школах або в Українській гімназії, що містилася в будинку колишнього Народного дому (тепер Окружний будинок офіцерів).

У бурсі та гімназії Василь Костів навчався з 1892 по 1895 рік. Набуті знання дали йому можливість успішно витримати вступні іспити до вчительської семінарії в м. Самбір Львівської області. 1899 року він закінчив семінарію. Маючи диплом “городского народного учителя”, В.Костів їде працювати. Спочатку вчителює в Калуші (1899–1900), потім у селах Угринові та Бережниці Калуського повіту (1901–1904).

Василь Миколайович мав веселу вдачу, був спритний, рухливий, любив гімнастику – заради неї відвідував гімнастичні курси при Краківському товаристві “Soco1” (1900).

Дуже шанував гурт і завжди був душею товариства. А як приїжджав додому, то збирав народ навколо себе та заохочував: “Ану, браття, заспіваймо!” Усі співали й танцювали, а він грав на скрипці. Люди

говорили, що був “скрипалем першого класу”! Тільки-но з'являвся В.Костів у Мазуні або Вигоді (селищі, де народилася мати Верховинця), то відразу скрізь починались колядки, пісні й ігри, кругом усе так і кипіло та співало!

Ставши вчителем, Василь Миколайович керував великим народно-шкільним хором і студіював місцеві пісні.

Організовуючи повсюди виступи хорового колективу, аматорські театральні вистави, він своєю кипучою енергією розбудив мистецьке життя усього Калуського повіту.

Ще в часи свого навчання у Львові та Самбірі В.Костів часто відвідував вистави Українського музично-драматичного театру та спектаклі Львівської опери, захоплювався мистецтвом видатних українських співаків О.Мишуги і С.Крушельницької. Бував у театрах і тоді, коли став учителювати. Митець за покликанням, він хотів спробувати свої сили на театральній сцені, мріяв стати професіональним співаком. Щоб здійснити свою мрію, вступмв 1900 року до Краківської консерваторії на вокальний відділ, крім того бере приватні уроки в О.Мишуги. Пошуки свого шляху в мистецтві приводять молодого вчителя до трупи Руського народного театру при львівському товаристві “Руська бесіда”. Саме тут розкрилося його співацьке обдарування (лірико-драматичний тенор) і знадобилися набуті раніше навички керування народно-шкільним хоровим колективом та аматорськими драматичними гуртками.

В.Костів об'їздив з трупою Руського народного театру майже всі міста Галичини і Буковини. Виступав у багатьох виставах як актор-співак, а до того ще й здійснював керівництво театральним хором.

Спочатку він працював там за дирекції І.Гриневецького з 1900 року по 1901 рік, а потім, після певної перерви, повернувся до театру 1904 року за дирекції М.Губчака, якого невдовзі змінив М.Садовський.

Сезон з 1 травня 1905 по 1 травня 1906 року став одним з найяскравіших в історії театру: керівництво Миколи Карповича сприяло бурхливому творчому зростанню всього колективу, а виступи на його сцені самого Садовського разом з М.Заньковецькою та С.Паньківським, які приїхали з ним з Наддніпрянщини, принесли трупі небувалий досі успіх і славу.

У своїй книзі “Нарис історії українського театру в Галичині” С.Чернецький (поет, фейлетоніст, перекладач, театральний діяч, критик і рецензент), торкаючись цього періоду, зокрема писав: “Садовський виявив великий хист у тому, що вмів відкривати іскру Божу в акторах.

Люди, що їх старше покоління акторів не допускало до більшості ролей, раптом після приїзду Садовського заясніли повним блиском природного таланту: Василь Юрчак, Петро Дяків, Євген Захарчук, Костів (Верховинець), останній як керівник хору. Декого з них Садовський забрав з собою до Києва; вони там повибивалися в театрі на визначні становища (Захарчук, Дяків, що став, до того, в Києві добрим декоратором, Верховинець – диригентом)".

Зустріч В.Костіва з М.Садовським докорінно вплинула на подальший творчий і життєвий шлях молодого актора: завдяки М.Садовському він прилучився до справжнього мистецтва, відчув його всевладну силу і, коли Садовський запросив його до Києва, Василь вийшов із трупи Руського народного театру і влітку 1906 року переїхав на Східну Україну.

Свій перший театральний сезон (1906–1907) трупа М.Садовського розпочала в Полтаві. Саме туди і прибув В.Костів із Прикарпаття, аби на довгі роки поєднати свою долю з життям нового українського музично-драматичного театру та плідно працювати поруч з М.Садов-ським, М.Заньковецькою, І.Борисоглібською, О.Полянською, І.Мар'яненком, І.Заторським, С.Паньківським та іншими славетними митцями.

Уже з перших днів В.Верховинець (псевдонім він одержав від М.Садовського) поринув у роботу з властивими йому енергією і завзяттям: хоч у драматичних (розмовних) п'єсах виступав не дуже часто, але багато співав у музичних виставах.

Згодом М.Садовський писав, що молодий ще тоді актор Костів, що пізніше грав під прізвищем Верховинця, дав йому ідею перекласти опери "Галька" і "Сільська честь".

Як бачимо, В.Костів прийшов до М.Садовського з цікавими ідеями та пропозиціями. З його приїздом на українській сцені з'явились нові оперні спектаклі, і щоб вони могли звучати в умовах музично-драматичного театру, він переклав партитури тих спектаклів для малого складу симфонічного оркестру.

В.Верховинець привіз також із собою іскрометний гуцульський танець "Аркан", досі не відомий на Східній Україні, і поставив його в опері "Монюшка Галька". У рецензіях на прем'єру цієї опери згодом можна було прочитати, що ця опера більш ніж яка інша підходить до характеру українського репертуару і має право на почесне в ньому місце.

Як на новинку в постановці “Гальки” звертав на себе увагу гуцульський танець “Аркан”. Задуманий він дуже оригінально, стильно, оскільки був копією справжнього танцю гуцулів.

Творча обстановка, що панувала в трупі, забезпечувала якнайкращі умови для всебічного розквіту артистичного хисту В.Верховинця. Він блискуче показав себе в багатьох цікавих партіях діючого репертуару. Особливо подобались глядачам його Петро (“Наталка Полтавка” М.Лисенка, Андрій (“Запорожець за Дунаєм” С.Гулака-Артемовського), Левко (“Майська ніч” М.Лисенка), Іван і Венцель – в оригіналі Єник і Вашек (“Продана наречена” Б.Сметани), Турідду (“Сільська честь” П.Масканьї), Іонтек (“Галька” С.Монюшка), Аполлон (“Енеїда” М.Лисенка) й інші, різні за своїм характером ролі.

Згодом В.Верховинець, хоча й продовжував деякий час співати у виставах, усе більше віддавався роботі з хором і балетом, усе частіше з'являвся за диригентським пультом поряд з диригентами Г.Єлінеком та О.Кошицем, а тоді зовсім залишив сцену, бо відчув, що справжнім його покликанням є хормейстерська, хореографічна і диригентська справа.

Працюючи в театрі, В.Верховинець водночас успішно закінчує теоретичний клас Музично-драматичної школи М.Лисенка під керівництвом професора Г.Любомирського, таким чином отримує музичну освіту.

1915 року провідні актори: Л.Ліницька, О.Полянський, С.Паньківський, Т.Петлішенко, Н.Горленко, С.Бутовський, В.Василько, Є.Доля та В.Верховинець – залишили театр М.Садовського. Вони увійшли до “Товариств українських артистів під орудою І.Мар'яненка за участю М.Заньковецької та П.Саксаганського.

В.Верховинець здійснював музичне керівництво новим творчим колективом: працював з хором, розучував вокальні партії з акторами, ставив танцювальні номери у виставах.

Саме тут почалась театральна кар'єра видатного радянського співака І.Козловського. В.Верховинець побачив у ньому вокаліста екстракласу й одним з перших благословив його на великі звершення в мистецтві. У “Товаристві українських артистів” Василь Миколайович працював до 1919 року.

Ще з юних літ В.Верховинець перебував у полоні незбагненної краси народних танців і пісень. Це захоплення фольклором з роками перейшло в осмислене студіювання, а далі, під керівництвом М.Лисенка набуло стабільних рис ґрунтовної науково-дослідницької праці.

Життя театру проходило в гастрольних подорожах по Україні. Користуючись цією нагодою, а також за власною ініціативою В.Верховинець виїжджає на села та глибоко вивчає побут і творчість українського народу. Ці етнографічні й фольклорні дослідження дали йому можливість зібрати й обробити багатий матеріал, на базі якого він будує свою теоретичну і практичну діяльність. 1912 року виходить у світ його перша наукова праця "Українське весілля" (повний запис весілля в с. Шпичинці Сквирського району на Київщині). Доречно нагадати, що в це село привіз молодого науковця український мистецтвознавець Данило Щербаківський, який допоміг йому в організації багатоденного весільного обряду.

"Українське весілля" – перший на Україні твір, у якому, крім повного запису весільного обряду, широко представлений музичний матеріал і зроблено надзвичайно цінні й цікаві теоретичні узагальнення.

Дослідження народнопісенної творчості В.Верховинець поєднує зі студіюванням народного танцю й уже в період роботи над "Українським весіллям" починає готуватись до здійснення аналогічної праці в галузі хореографії. Вставні балетні номери у виставах театру М.Садовського, хореографічні вечори гуртка молоді та семінаристів, які він влаштовував на сцені цього ж театру, підтвердили сміливу думку митця про велике майбутнє народного танцю.

Треба сказати, що в той час до народної хореографії звертались не тільки видатні акторські колективи і справжні цінителі українського танцювального мистецтва, а й такі групи людей та окремі особи, що лише маскувались під народних митців, хоча, по суті, у їх виступах не було нічого спільного з українською народною творчістю.

Ось як, наприклад, описує М.Садовський "роботу" однієї трупи: "... гопак був доведений до таких шедеврів, що його витанцьовували пар по десять танцюристів, одягнених у таке вбрання, якого ніколи ніхто не бачив і яке нашому народові і не снилося – виключно до білих чобіт на жіноцтві, спідниці по коліна, а намиста на шиї стільки, що справді доводилося дивуватися, як у неї шия витримує, і все воно довгими низками теліпалось, звисало їй нижче пояса. І це звався народний український театр!

Звичайно, як не старались танцюристи викидати коліна, підскакувати трохи не до стелі, й потім зникати в суфлерській будці, як, кажу, не крутились дзиґою, але симпатії були на моїм боці, і конкуренція скінчилась тим, що Суходольський повинен був свою трупу вивезти десь у хлібніше місце" [18].

З подібною критикою виступав і Верховинець, який зауважував, що були артисти, які слідкували за тим, яка з п'єс більше подобається, більш “хлібна”; і тоді помножилося труп, що почали виконувати танці та пісні, де треба й не треба. Почалась так звана “малоросійщина”, що запанувала по всьому просторі колишньої Росії, така, що іноді важко було з нею конкурувати першорядному українському театру.

Щоб подолати “малоросійщину” та привернути увагу широкої громадськості до справжнього народного мистецтва, зокрема хореографічного, В.Верховинець вважав за необхідне відмежувати його від псевдонародного, створити міцну теоретичну базу для подальшого розвитку національної хореографії.

З цією метою він пише книгу "Теорія українського танцю", що стала першим на Україні твором, де систематизовано й узагальнено творчі досягнення української нації в галузі танцювального мистецтва.

Для своєї праці В.Верховинець не тільки зібрав надзвичайно цінний матеріал, але й науково обґрунтував його, показав характерні танцювальні рухи, які є основою української народної хореографії. Цікаво відзначити, що В.Верховинець перший серед наших фольклористів дав назву майже всім танцювальним рухам, відповідно до їхнього характеру та внутрішнього змісту, розробив і запропонував оригінальний метод запису хореографічного матеріалу, який полягає в словесному описі рухів і їхніх комбінацій, ілюстрованих рисунками та схемами. Його метод здобув широке визнання в хореографів і науковців. Автор розглядав танець у тісному взаємозв'язку з піснею і викладав свої погляди на їх місце в житті українського народу. Він поділяє танці на дві головні групи: під пісню і під музику, виокремлюючи, крім того, ще одну групу танців, що починаються під пісню, а далі супроводжуються імпровізацією музиканта.

У книзі особливо підкреслюється значення ансамблю співака або музиканта, з одного боку, і танцюриста – з другого. Це положення стверджувалося всією практичною діяльністю В.Верховинця як хормейстера та диригента. Він вважав, що тільки за умови ідеально налагодженого ансамблю повністю розкривається творче обличчя як кожного соліста зокрема, так і всього колективу в цілому.

У своїй праці митець пропонує струнку, глибоко продуману систему подання танцювального матеріалу. Перед нами ніби розгортається яскрава хореографічна картина, яка бере початок від ледь помітних підготовчих рухів, що поступово формуються в певні танцювальні. Непомітно змінюючись, вони переплітаються між собою в безліч цікавих комбінацій і нарешті виливаються в чудове мереживо – фігурні таночки.

Щоб легше та краще засвоїти танцювальний матеріал, В.Верховинець перед описом кожного руху зазначав відповідне тактування (рахунок).

Усі рухи розміщуються в порядку їх поступового ускладнення, коли кожний наступний має певні елементи попереднього. Разом з тим усі рухи, описані в першому розділі книги, тренують і зміцнюють м'язи ніг виконавця, готуючи його до вивчення рухів, поданих у другому розділі – присядок і плазунців.

Правильний педагогічний підхід до всього матеріалу дає можливість танцюристу одночасно із засвоєнням рухів послідовно розвивати й закріплювати техніку танцю. Під час опису рухів автор часто радить, у якому випадку слід користуватися ними та застерігає від надмірного захоплення присядками і плазунцями, розглядаючи їх як прикрасу до поданих комбінацій.

Викладаючи практичну частину книги, В.Верховинець звертає увагу на поведінку парубка і дівчини в танцювальному колі, виховуючи у початківців правильне розуміння характеру українського народного танцю і правдиву його інтерпретацію.

У четвертому розділі дається характеристика стану розвитку української хореографії на 1919 рік. Автор закликає передові мистецькі сили збирати й вивчати етнографічний матеріал, дає цінні поради.

Гостро критикуючи вульгаризаторів українського танцю, В.Верховинець розповідає про красу й силу справжнього народного мистецтва. У своїх спостереженнях він глибоко проникає в психологію народних танцюристів, відчуває та розкриває їхній внутрішній світ. Отже, справжній народний танець – не бездушна, показна еквілібристика “трюкачів в українському одязі”, не танець заради танцю, а своєрідний прояв емоційних почуттів народу пластичною мовою хореографії.

Проте в інший, не такий віддалений від нас період, знаходились “новатори”, які в запалі “творчих пошуків” часто-густо порушували культуру танцю. Чого, наприклад, варте недолуге втручання в силует українського національного вбрання, що склалося історично? Прикорочені жіночі спідниці суттєво впливали на деформацію танцювальних рухів. У тому модернізованому одязі виконавці зображували мало не канкан та ще й голосно вигукували під час танцю.

Хореографічна школа В.Верховинця впевнено протистояла негативним процесам спотворення українського танцю, які виявились наслідком горезвісної теорії злиття націй. Але через усілякі ідеологічні перекручення періоду культу особи та застійних часів ця школа була втрачена.

Український народний танець потребує негайного оздоровлення. Такий засіб є – це відновлення школи, започаткованої В.Верховинцем, її засади не загубилися в плині лихоліть, а лише зміцніли та ще більше ствердились, бо, відкинувши геть усілякі налипання чужорідної лузги, донесли до нащадків справжній український танець у всій його привабливості та первісній красі.

Характеризуючи композиторську діяльність Василя Миколайовича, треба насамперед відзначити її глибоко народний характер. До нас не дійшли його ранні оригінальні твори, проте ми маємо багато записів народних пісень і їх аранжувань, зроблених ним, переважно до 1917 року. Усім тим аранжуванням властива проста музична мова, і в кожній з них відчувається тенденція до максимального збереження ладотональних особливостей національної гармонії. Аранжування В.Верховинця є мистецьким високохудожнім обрамленням тематичного матеріалу, де автор прагне якнайвигідніше показати народну пісню, не порушивши природної чистоти та звабливості її мелодійного першоджерела.

Усім вокально-хоровим композиціям В.Верховинця притаманні виключна мелодійність, задушевність і щирість. Він не прагнув до якихось новоутворень у музичній мові, не виходив за рамки традиційної класичної гармонії. Користуючись найпростішими засобами виразності і майстерно володіючи законами вокалу, композитор успішно домагався головного: його твори були зручні для виконання, містили в собі високий емоційний заряд і добре сприймались слухачами.

Більш детально з хоровою та пісенною творчістю В.Верховинця можна ознайомитись, звернувшись до його збірок “Хорові твори” і “Пісні та романси”, до яких увійшли найкращі твори композитора.

В.Верховинець був блискучим майстром диригентсько-хорової справи. Ця галузь його творчої діяльності заслуговує всебічного та глибокого дослідження, але ми змушені поки що зупинитись лише на найважливіших її етапах.

Залишивши роботу в театрі М.Садовського та в “Товаристві українських артистів”, митець ні на мить не розлучався з хоровими колективами. Протягом тривалого часу він очолював хор Полтавського інституту народної освіти (1920–1933), на цей же період припадає створення Полтавської окружної хорової капели, якою він керував разом з Ф.Попадичем та О.Свєшніковим. Репертуар капели був дуже різноманітний: О.Свєшников диригував хоровими творами російських і західноєвропейських композиторів, Ф.Попадич – творами українських композиторів, а В.Верховинець спеціалізувався, переважно, у галузі української народної пісні.

У 1923–1924 роках Василь Миколайович працював у Музично-драматичному інституті імені М.Лисенка як диригент хорового співу на диригентському відділі та керував хоровою студією при Музичному товаристві імені М.Леонтовича.

1927 року він створив Харківську окружну показову капелу "Чумак" ("Червона українська мандрівна капела") і керував нею до 1928 року. Одночасно Василь Миколайович керував хором Харківського музично-драматичного інституту.

Значну частину свого життя В.Верховинець віддав педагогічній роботі. У 1919–1920 роках він викладав на диригентських курсах імені М.Лисенка в Києві, у Київському педагогічному інституті, Полтавському інституті народної освіти, трудшколі імені І.Котляревського. В.Верховинець-педагог справляв велике враження на слухачів своєю ерудицією, надзвичайною музикальністю, глибоким знанням фольклору, умінням цікаво побудувати та провести лекцію.

В основу музичного виховання учнів був покладений власний дослідницький матеріал, крім того, широко використовувалась спадщина українських, російських і західноєвропейських класиків. Уміло показуючи кожну музичну фразу, керівник сприяв всебічному розвиткові художнього смаку студентів. Народні пісні, пов'язані з іграми й танцями, засвоювались практично: лектор подавав зміст гри, розподіляв ролі серед студентів, і після вивчення вокальної частини учні закріплювали матеріал, виконуючи пісню разом з рухами. Вражала кипуча енергія самого керівника, який не тільки робив цінні вказівки щодо вокалу, а й ретельно відпрацьовував жести, рухи, міміку. Така система подання матеріалу захоплювала студентську молодь, лекції проходили жваво, весело та продуктивно.

Майже рік (1927–1928 рр.) Верховинець працював викладачем у Харківському музично-драматичному інституті.

Саме в період активної педагогічної діяльності Василь Миколайович завершує роботу над "Весняночкою", що вийшла у світ у Харкові 1925 року. Бажання скласти збірку дитячих ігор і пісень виникло ще тоді, коли він почав вчителювати в народних школах Галичини. Молодого класовода постійно хвилювало те, що багатющий ігровий доробок, створений народом і породжений дитячою фантазією, часом забувається і безслідно гине, ніким не записаний і не упорядкований.

До здійснення свого задуму Василь Миколайович приступив одразу після опублікування "Українського весілля". Тоді автор уявив "Весняночку" звичайною збіркою дитячих ігор та пісень, але згодом,

бажаючи ознайомити вихователів з методикою своєї педагогічної роботи і, разом з тим, поглибити значимість посібника, вирішив ввести до нього теоретичний розділ. Репертуар “Весняночки” автор побудував на основі фольклорного матеріалу, власних творів і кращих зразків заново переосмисленої музично-ігрової літератури своїх сучасників.

Складання “Весняночки” збіглося з розпочатою раніше роботою над “Теорією українського народного танцю”, і обидві, здавалося б, різні за своїм призначенням, праці виявились, по суті, органічно пов'язаними між собою: якщо в “Теорії українського народного танцю” автор подбав, аби значну частину танцювальних рухів і їх комбінацій пристосувати до дітей, то на сторінках “Весняночки” постійно зустрічаються посилання на “Теорію танцю”, коли описуються ігри або інсценовані пісні, у яких мають місце елементи хореографії.

“Весняночка” займає особливе місце у творчості В.Верховинця. Вона ніби та колиска, де зростали його ідеї в галузі педагогіки, хореографії, композиції й інсценізації пісні. Отже, тенденція до інсценізації пісень, а також до створення хореографічних композицій на основі народнопісенного матеріалу була властива творчості митця. Вона зародилася ще на початку його творчої діяльності, лейтмотивом пройшла через усе його життя й остаточно утвердилась у роботі “Жіночого хорового театралізованого ансамблю” ("Жінхоранс"). Цей колектив В.Верховинець створив 1930 року в Полтаві разом зі своєю дружиною Є.Верховинець-Костівою – колишньою актрисою театру М.Садовського. Василь Миколайович взяв на себе художнє керівництво ансамблем, а його дружина, яку в музично-театральних колах знали під іменем Доля, стала режисером колективу.

На думку засновників ансамблю, “Жінхоранс” повинен був задовольнити зростаючі потреби тогочасної України в культурному обслуговуванні жителів міста й села та разом з тим протиставляти справжнє, високохудожнє мистецтво сумнівному репертуару, що панував тоді на естраді. За своїм величезним досвідом, набутим ще в театрі М.Садовського, керівники молодого колективу добре знали, що до визнання треба прямувати ніким не ходженими шляхами, а тому пісенний матеріал у виконанні їхнього дітища повинен подаватись не стандартно, а якось по-новому.

Було взято до уваги цікавий творчий експеримент з піснею П.Демуцького “Коли б уже вечір”, щойно проведений Василем Миколайовичем та Євдокією Іванівною на концерті в приміщенні Полтавського музично-драматичного театру.

Верховинець поділив великий хор студентів Полтавського інституту народної освіти на кілька груп: одна група співаків була на сцені, інші розмістились серед глядачів. Пісня починалась несподівано на верхніх ярусах, її заспівувала Євдокія Іванівна Доля. З верхніх ярусів мелодія поступово переходила донизу, поширювалась по усій залі, а тоді її підхоплював хор, що стояв на сцені. Глядачі теж починали підспівувати, і незабаром хор студентів зливався з імпровізованим хором усіх присутніх на концерті.

Такий прийом масового співу з елементами театралізації був застосований В.Верховинцем уперше на Україні. Пісня привернула до себе увагу! Створено прецедент! Значить – театралізація! Ось воно – відкриття!

Але за яким принципом мусить здійснюватись сама театралізація? І знову пошуки, цього разу у фольклорі. І знову відкриття – рухи! Легкі, ритмічні рухи, що відтворюють певний образ, підказаний змістом самого твору! Такі рухи властиві багатьом народним танцям, іграм і пісням (до речі, вони ґрунтовно описані у працях В.Верховинця "Теорія українського народного танцю" і "Весняночка"). У "Весняночці", наприклад, поряд з іграми й піснями, інсценованими народом, зустрічається багато таких, де інсценізація належить самому автору.

Сміливо застосовуючи новий прийом в інтерпретації пісенного матеріалу, керівники відкрили для свого колективу великі можливості: пісня тепер народжувалась ніби заново, твір сприймався не тільки через слухові образи, а й за допомогою зорових.

Новий жанр театралізованої пісні, який вперше показав на сцені В.Верховинець, відразу привернув до себе увагу глядачів. Цей жанр витримав випробування часом, і тепер до нього звертаються численні професіональні та самодіяльні колективи не тільки в Україні, а й за її межами.

Заслужений артист УРСР О.Соболь був у захопленні від ансамблю "Жінхоранс", йому було приємно дивитись і слухати, як голосисті дівчата в національному вбранні водили хороводи, танцювали і власним співом самі собі акомпанували; і пісня, і рухи їх були цілком природними: всюди панувала гармонія і задушевність, відчувалась наснага від народу, від аромату рідної землі.

Дії учасниць ансамблю підкорялись суворій художній дисципліні. Проте вони тримались на естраді так невимушено, щиро та правдиво, що здавалось, ніби справжнє життя лише тоді, коли знаходить своє сценічне втілення в художній обробці хореографа, коли його виконують танцюристи. Тоді танець приносить велику естетичну насолоду, виховує почуття прекрасного.

Розвиток творчості балетмейстерів відбувався в малосприятливих умовах. Часто здібні постановники вимушені були обмежувати і стримувати власну фантазію, підпорядковуючи пошуки досить скромним танцювальним можливостям драматичних акторів. З глибоким почуттям поваги і вдячності згадуємо М.Лисенка, П.Чубинського, М.Грінченка, В.Гнатюка, В.Верховинця, А.Гуменюка, В.Авраменка й інших, які зберегли для нащадків неоцінимі скарби народної культури, створеної протягом віків.

АВРАМЕНКО ВАСИЛЬ КИРИЛОВИЧ

(1895–1981)

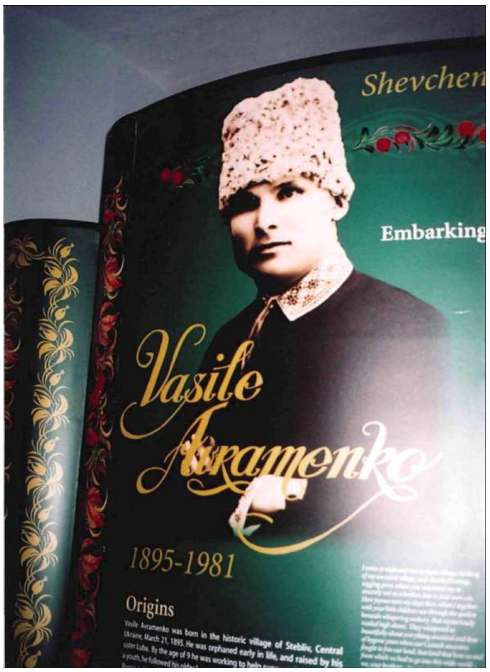

В Україну повертається ім'я видатного хореографа Василя Авраменка. Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України привезла на батьківщину спадщину вірного сина свого народу і передала її основну частину на зберігання до архівного сховища Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Рильського НАН України, а також чимало раритетів в Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник, де створюється музей видатного майстра народної хореографії.

Державна програма "Повернуті імена", яку здійснює Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей разом з Міжнародним добродійним фондом "Відродження", має реальну

перспективу розвитку, скеровану на пропаганду творчості таких видатних діячів української культури, як письменники В.Барка та І.Багряний, композитор І.Стравінський, вчені В.Січинський, Д.Чижевський тощо.

Поняття "повернуті імена" є фактором духовної аргументації та наповнює ідею єдності, цілості української культури, дає нові штрихи для ствердження її непересічної вартості в контексті естетичних, моральних, мистецьких вартостей світової культури. У цьому сенсі ім'я В.Авраменка, заповнюючи важливу ланку народної творчості – хореографію, є невід'ємним чинником розвитку української культури в XX столітті.

З рідного с. Стеблева, що на Черкащині, він вийшов на широкий шлях мистецтва, проніс його сутність через світ власних переживань, роздумів і дав глибоко індивідуальне розуміння й бачення образно-пластичних характеристик у галузі народної хореографії. Віднині з ім'ям В.Авраменка невід'ємно поєднуються аргументовані епітети “великий”, “видатний”, “знаний”, “визначний”. Пишаємося цим ім'ям.

Жорстокими розправами, суворими наказами забороняли друковане й живе українське слово, сміялися і в самий негідний спосіб обезславлювали все найдорожче, що мав український народ: гарну пісню, добрі звичаї, навіть найсвятіше для кожної людини – її віру забирали, туманили душу, накидали чужий спосіб мислення, щоб якнайскоріше знищити український народ, зробити його поляками, москалями, румунами, чехами тощо.

А що ж сталося з українським танцем, цим яскравим проявом молодечого віку людини? Чи багато ми знаємо про Великодні гаївки, про танці запорожців, чумаків тощо, а ними ж пишалася колись Україна. Через танець молодь, а часом і старші люди, проявляли свою радість і завзяття. Не було ні одного народного свята, яке обходилося б без танців.

В.Авраменко вивів український танець у світ як окрему закінчену й самостійну галузь танцювального народного мистецтва.

Коли В.Авраменку пощастило переїхати до Америки 1928 року, то і тут танець відіграв позитивну роль: молодь українського походження, яка перед тим соромилася сказати, що вона українського роду, після перших виступів, які відбулися у великих містах Америки, стала завзятою, пішла тисячами до школи танців, навчилася і занесла його до Метрополітен Опери, до Білого Дому у Вашингтоні.

В.Авраменко наголошував, що потрібно збирати танцювальні матеріали серед нашого народу, щоб обробити їх і витворити з них чудовий, бадьорий український танець і балет, котрий посів би почесне місце серед мистецтва українського народу та культурних досягнень інших народів на славу Україні, як це зробила наша пісня під проводом О.Кошиця. А яка ж то краса, коли з'єднати нашу чудову пісню, багату, ніжну музику й гарячий танець!

Немало посприяли справі поширення українського мистецтва в імміграції артисти: професор В.Ємець, славний бандурист-віртуоз, оперний співак М.Голинський, скрипаль і композитор Р.Придаткевич, диригент і композитор М.Гайворонський, співак П.Ординський з його дружиною. А славна піаністка Л.Колесса своєю грою довела, що, крім творів класиків світового мистецтва, й українська музика може зачаровувати та викликати захоплення.

Творчі здобутки В.Авраменка – це яскрава сторінка в історії українського народного танцю. Авраменко сприяв розвиткові та популяризації українського народного танцю з 1921 року на американському континенті. Він понад півстоліття жив та плідно працював у західній діаспорі, визначаючи процеси становлення хореографічної культури української еміграції першої хвилі в Канаді та США.

Спочатку В.Авраменко жив в Україні та працював у Драматичній школі імені М.Лисенка в Києві 1918 року, потім був артистом у трупі М.Садовського в Кам'янці-Подільському. Але обставини та пригоди нещасливого українського життя не дали змоги йому почати діяльність на рідній землі, де залишилися найцінніші з художнього боку скарби танцювального мистецтва, на які мало хто звертав увагу.

Саме в 20-ті ро-ки XX століття завдяки В.Авраменку розпочався послідовний процес формування національних танцювальних і вокально-хореографічних колективів, а також численних шкіл і студій українського танцю.

На чужині доля звела В.Авраменка з О.Кошицем, з яким він працював у театрі М.Садовського 1912 року. О.Кошиць, видатний знавець української народної пісні та музики, захоплюючись самовідданістю і фантастичною працьовитістю юнака, допоміг йому піднятися до мистецьких вершин. Дійовий, наполегливий, він увібрав безцінні танцювальні традиції В.Верховинця та його досвід під час навчання в Музично-драматичному інституті імені М.Лисенка та співпраці з ним у театрі М.Садовського.

Навесні 1921 року В.Авраменко розпочав свою творчу діяльність, заснувавши в Польщі першу школу українського танцю та перші танцювальні групи.

З 1929 року він жив і працював у Сполучених Штатах Америки, Канаді. Помітним явищем стало заснування школи народних танців у Нью-Йорку, численних гуртів в обох цих країнах. Всюди, куди доля закидала В.Авраменка, одна за одною виникали хореографічні школи, студії, товариства національного танцю – у Галичині, на Волині, у Чехії, Німеччині.

На долю В.Авраменка випало вивести український танець у світ як окрему, самостійну галузь танцювального народного мистецтва.

Почавши свою працю заснуванням першої школи танців у Німеччині, де було більше ста учнів, він намагався навчити їх першим крокам, поставі та пластичним танцювальним рухам; пізніше приступив до навчання танців і творення балетних картин. Перший виступ школи викликав вибух національного почуття й ентузіазму. З того дня танець наш став яскравою квіткою у вінку різнобарвного українського мистецтва.

В.Авраменко об’їхав Галичину, Волинь, Чехію, Німеччину, Канаду, Холмщину й Полісся, де засновував свої школи українського національного танцю й випускав сотні й тисячі учнів. Танець мав надзвичайний успіх.

Так, у Канаді, на світовій виставі в Торонто 1926 року найбільшим тріумфом для українців, найкращою мистецькою точкою на тій виставі серед мистецтва різних народів, яке було там представлено, були національні українські танці. Дванадцять днів, щовечора, на величезній відкритій сцені світової вистави в Торонто, було висвітлено напис із величезних літер "УКРАЇНСЬКИЙ БАЛЕТ", і дванадцять днів виступали на тій сцені близько сотні українських танцюристів, на котрих із захопленням дивилися представники з різних країн, що приїздили зі всього світу на ту виставу. Англійська преса з радістю писала, що вперше в історії Канади українці так гарно змогли себе презентувати.

З не меншим успіхом 1928 року у Вінніпегу, на арені амфітеатру, виступило до 300 учнів В.Авраменка, на яких дивилося до 3000 людей.

Крім таких масових виступів, він мав нагоду з трупою із невеликою кількістю танцюристів об'їхати більші й менші міста Західної Канади (провінції: Манітолу, Саскачеван і Альберту) і дати близько 70 виступів, які також мали успіх, особливо серед українського фермерського населення.

Керована В.Авраменком танцювальна група часто виступала на великій сцені. Особливо запам'яталися спільні з хором О.Кошиця концерти у Вашингтоні, Нью-Йорку і Чикаго (1932) на світовій виставці в Чикаго (1933). Однією з найвизначніших подій для українства західної діаспори став тріумфальний виступ 1931 року на першій сцені США – у славнозвісній Метрополітен Опера (Нью-Йорк) великої групи танцюристів, мішаного хору й оркестру під проводом В.Авраменка.

Цей гала-концерт промовисто показав його не тільки високопрофесійним хореографом, а й винахідливим режисером, який тонко розумів природу танцю, музики, співу та зміг гармонійно поєднати їх у єдине цілісне художнє полотно. Танцюристи запросили до танцю глядачів. Люди захоплено кричали, сердечні аплодисменти починалися з середини танцю та не вщухали до кінця. Зала заповнилася чоловіками, жінками, дітьми, які або з України, або народилися на Україні, і їх національний підйом був нестримним. В.Авраменко показав себе справжнім артистом. Після гала-концерту в газеті "Нью Йорк івнінг пост" зазначалося, що В.Авраменко підняв гордий дух українців в Америці.

У 1951–1952 роках відбулося артистичне турне В.Авраменка по Бразилії, Аргентині та Канаді.

У 1936–1937 роках заснована В.Авраменком студія звукових фільмів разом з хором О.Кошиця створила такі шедеври, як "Запорожець за Дунаєм", "Наталка Полтавка", "Маруся". Тисячі вистав з українськими танцями немало принесли користі товариствам чи організаціям як матеріально, так і морально. Український національний танець – одна з кращих галузей нашого народного мистецтва. Перу В.Авраменка належить підручник "Українські національні танці, музика і стрій". В.Авраменко ставав на захист українського народного танцю, збирав серед народу танцювальні матеріали та підтримував його матеріально, щоб таким чином дати змогу витворити український національний балет, котрий не поступався б першорядному європейському балетові!

В.Авраменко створив такі танці: "Козачок подільський", "Гопак колом з вільним солом", "Гречаники", "Коломийка сіянка", "Великодня гаївка", "Катерина-Херсонка", "Метелиця в'юча", "Гопак парубоцький", "Танок Гонти", "Журавель весільний", "Чумак", "Запорізький герц", "Аркан Коломийський", "Чумачок", "Гонивітер-коломийка", "Танок Довбуша", "Козак соло", "Вільний гуцул" і балетні картини: "За Україну", "Чумаки", "Січ отамана Сірка", "Довбушева ніч", "Великдень на Україні", "Русалки" – фантастичний балет й інші.

Вбрання до балетів взяте з багатьох провінцій України. Вражала різноманітність історичних костюмів з власного гардероба В.Авраменка і гарні узори, безліч фасонів і багатство кольорів. Танцювальний одяг такий елегантний, що важко було повірити, що це вбрання простих селян.

Свою діяльність В.Авраменко ґрунтував на міцній основі народного танцю, на багатому досвіді та здобутках глибокого знавця фольклору В.Верховинця.

Творча фантазія В.Авраменка водночас постійно спиралася на глибоке знання законів балету.

Для своїх танцювальних полотен він не тільки сміливо бере елементи народного танцю, пантоміми майстерно об'єднує, "змішує" хореографічні барви, але ніде й ніколи не порушує стилістичної та образної природи національного танцювального мистецтва.

Авраменко настільки глибоко знає природу народного танцю, так пройнявся духом народної творчості, що навіть в одному русі, в одній хореографічній позі, фразі можна побачити дивовижну розмаїтість пластичних нюансів і граней. Його цікавить хореографічна культура, чиї корені – у сивій давнині. Він відтворює образи народу в танцях. Віддана любов до Батьківщини – ось та основа, що повсякчас живить творчі задуми балетмейстера.

Творче кредо В.Авраменка – у заповітах його вчителя В.Верховинця: "Танець і пісня – то рідні брат і сестра. У них живе душа народу, у них вияскравлюється велич і краса народної творчості". Саме ці слова і стали основним змістом усього творчого життя В.Авраменка.

Художні джерела багатогранної творчості цього видатного митця не стали об'єктом спеціального дослідження.

Лише кінозаписи танцювальних композицій промовисто свідчать, що чисті струмені хореографічної культури Шевченкового краю, життєствердний запорізький дух постійно проймали душу видатного українця.

Ми дуже вдячні В.Авраменку за його значний внесок у становленні й розвитку українського танцю та балетного мистецтва.

ВІРСЬКИЙ ПАВЛО ПАВЛОВИЧ

(1905–1975)

До 30-х років XX століття український танець на сцені побутував або в препоганому вигляді, або це був первісний етнографічний, суто фольклорний матеріал, не оброблений та не відшліфований рукою професіонала – художника-хореографа. Але життя йде вперед і вимагає розвитку і від мистецтва, яке завжди повинно йти шляхом пошуків. І якщо воно довгі роки не виходило із замкнутого кола, і до того ж, ще й свідомо придушувалось всіма правлячими режимами (українського мистецтва не було, було холопське, другорядне, малоросійське), то потрібен був сильний поштовх, поява винятково сильної, сміливої та геніальної особистості, яка б змогла підняти його на новий ступінь розвитку. Такою особистістю для українського народного танцю став П.Вірський.

Павло Павлович Вірський народився 25 лютого 1905 року в Одесі. Зовсім юним він вступає до Одеського музично-драматичного училища, де хореографічне відділення очолював В.Пресняков (колись чудовий характерний танцівник Маріїнського театру в Петербурзі, учасник “Російських сезонів” у Парижі, пропагандист ритмічної гімнастики Далькроза і "вільної пластики" Айседори Дункан).

1923 року юнак уже був зарахований артистом балету в Одеський оперний театр і танцював у спектаклях Р.Баланотті, у новаторській постановці "Йосип прекрасний", що була поставлена знаменитим російським хореографом К.Голейзовським.

Учень М.Фокіна К.Голейзовський у той період закликав "здати до архіву стару класику", невпинно шукати нові для хореографії форми. Одеський театр став першою експериментальною хореографічною лабораторією на Україні. У такій атмосфері починався творчий шлях П.Вірського. Спілкування з К.Голейзовським пробудило в молодому танцівникові інтерес до вивчення хореографічного фольклору, утвердило в ньому віру в безмежні виражальні можливості хореографії.

Відразу після закінчення музично-драматичного училища 1927 року молодий П.Вірський на деякий час розлучається з друзями, рідним містом, де народився і виріс, де в 16 років почав трудове життя; став студентом хореографічного відділення музично-драматичного училища; з дорогим серцю театром, де вперше відчув принадне світло рампи.

Молодий танцюрист, який мріяв про балетмейстерську працю, створення оригінальних українських балетів, їде стажуватися в Московський хореографічний театральний технікум імені А.Луначарського, де під керівництвом досвідчених майстрів класичного танцю удосконалює і збагачує свої знання. Педагогом П.Вірського став талановитий танцівник Асадо Мессерер (рідний дядько Майї Плісецької), що сполучав у своїй виконавській палітрі шляхетну мужню манеру, віртуозну техніку й акторську майстерність.

У репертуар А.Мессерера входили романтичні, лірико-комедійні, героїчні, характерні і гротескові партії класичних балетів. Але водночас він прославився як виконавець хореографічних мініатюр, у тому числі і власних постановок ("Футболіст" та інші). У такий спосіб П.Вірський формувався як хореограф у сфері сміливого експерименту, сполучивши класичну основу з новаторським розумінням. Тут же він зблизився з М.Болотовим – майбутнім співавтором його великих хореографічних полотен.

Працювати П.Вірський поїхав додому – в Одеський оперний театр. Перші роки його самостійного творчого життя були типовими для кожного танцівника: щоденні багатогодинні тренування біля балетного станка та нові, здебільшого характерні партії в класичних балетах. Проте П.Вірський майже відразу почав займатися і постановчою роботою. У співдружності з випускником Одеського музично-драматичного училища М.Болотовим вони 1928 року показують оригінальну самобутню за сценічним рішенням постановку балету Р.Глієра "Червоний мак".

П.Вірський виконував у виставі роль підступного Лі Та-чу. Вкрадливі кроки, що ніби стеляться по землі, уся послужливо схилена постать точно передавали характер хазяїна ресторану. Танцювальна партія Лі Та-чу технічно була дуже складною. Стрімкі, високі стрибки чергувалися з швидкими обертаннями. П.Вірський легко виконував складні акробатичні трюки, вміло жонглював гострими кинджалами. Та які б блискучі трюки не доводилося виконувати в цій ролі П.Вірському, вони ніколи не заступали головного – акторської вразливості й переконливого розкриття образу героя. Для нього головним були не віртуозні рухи, а людський характер. Тому навіть у маленькому епізоді він прагнув розкрити індивідуальні риси персонажа.

Крім ролі Лі Та-чу, молодий хореограф виконував у балеті партію вістового радянського капітана. Вихрастий, рухливий матрос з відкритою добродушною усмішкою з'являвся всього кілька разів. Проте публіка надовго запам'ятала стрункого хлопця, погляд якого іскрився веселістю, а ноги хвацько вибивали вигадливе вистукування. А як натхненно виконував юний вістовий знаменитий матроський танець "Яблучко", скільки було в ньому широти й окриленості!

Найпереконливішої хореографічної інтерпретації літературного твору домоглися балетмейстери 1929 року в спектаклі "Есмеральда", за романом В.Гюго "Собор Паризької Богоматері". Балет "Есмеральда" був написаний диригентом Петербурзького імператорського театру Ц.Пуні в другій половині XIX століття. Як музика, так і лібрето зводили твір великого письменника, пройнятий гуманістичними ідеями, до звичайного розважального видовища. Докорінно перероблюючи лібрето, П.Вірський і М.Болотов не могли прийняти і музику балету, яка не відповідала правдивим ситуаціям роману. Тому вони звернулись до редакції відомого радянського композитора Р.Глієра, який написав для цього балету багато танців і сцен. Вистава "Есмеральда" була поставлена в Одесі 1928 року, а в сезон 1932–1933 років з деякими змінами йшла в Харківському театрі опери та балету, де також мала довге сценічне життя.

Учні одних і тих самих педагогів, П.Вірський і М.Болотов органічно доповнювали один одного. Якщо М.Болотов тяжів до режисури й оригінальних пантомімічних мізансцен, то П.Вірський мислив яскравими танцювальними образами, легко створював цікаві танки, мав тонке відчуття сучасних пластичних інтонацій. У балетах М.Болотова і П.Вірського ("Лебедине озеро", "Корсар", "Дон Кіхот" і названих вище) гармонійно сполучалися танець і пантоміма, у єдине ціле зливалися елементи класичної і народної хореографії.

1930 року в Одеському театрі М.Мойсєєв здійснив постановку балету молодого місцевого композитора В.Фемелізі "Карманьйола". Саме останній балет і привернув увагу П.Вірського і М.Болотова. Вони створили нову хореографічну редакцію балету "Карманьйола" в Московському театрі балету, який очолювала В.Крігер. Особливу увагу вони приділили побудові й розробці масових танцювальних народних сцен. Прагнучи до життєво-історичної правдоподібності, показу величних картин боротьби народу, хореографи знайшли узагальнюючі деталі, виразні художні штрихи. Розкриваючи реалістичні принципи, накреслені в попередніх балетах, митці повністю відмовилися від танцю заради танцю, прагнули відтворити в ньому характери героїв і драматичні положення.

У постановці балету, безперечно, було багато суперечливого, автори використали тут слово і пісню, що певною мірою збіднювало виражальні можливості танцю. Але багато було у виставі й цікавих знахідок, а головне, хореографи продовжували утверджувати реалістичні принципи мистецтва, шукати нові балетні форми.

Заслуговує на увагу балет "Раймонда", що поставили П.Вірський і М.Болотов 1934 року в Харківському театрі імені М.Лисенка. Блискучому майстру танцю М.Петіпа не вдалося повністю розкрити в хореографічних образах зміст музики, тому балетмейстери насичують лібрето гострими динамічними ситуаціями, чітко накреслюють лінію поведінки кожного персонажа, переконливіше показують боротьбу добра і зла. Хореографічне розв'язання спектаклю було надзвичайно цікавим. Балетмейстери відмовились від членування дії балету на пантоміму і дивертисментний танець, що мало місце в багатьох дореволюційних балетах. Вони об'єднали ці основні елементи балетної вистави і домоглися позитивних результатів. У балеті "Раймонда" митці продовжили пошуки реалістичної виразності танцю. У цьому балеті П.Вірський танцював у різний час партії Жана де Брієна і Абдерахмана.

1939 року на дніпропетровській сцені з'являється перша комедійна балетна вистава в постановці П.Вірського і М.Болотова, якій судилося довге сценічне життя. Це балет "Міщанин з Тоскани" (музика В.Нахабіна). В основу твору композитор і лібретист поклали восьму новелу з восьмого дня "Декамерона" Д.Боккаччо. Балетмейстерам вдалося створити балетну виставу, у якій кожна деталь, кожний танець були підпорядковані розкриттю ідейного змісту. Відмовившись від властивого придворному балету легковажного ставлення до життя, вони показали правдиві й переконливі картини, де діяли живі, самобутні герої, не впадаючи при цьому в натуралістичну деталізацію.

Балетмейстери використали всі засоби хореографії, щоб створити струнке за композицією і яскраве за танцювальними фарбами сценічне полотно. Класичний танець, що використовувався раніше лише для демонстрації танцювальної майстерності актора, вони перетворили на красномовний і переконливий засіб розкриття внутрішнього стану персонажа.

Народні італійські танці надали виставі особливо святкової атмосфери та допомогли правильно відтворити узагальнений образ життєрадісного трудового народу.

Нова робота Вірського і Болотова не тільки розвивала традиції реалізму й народності, утверджувала реалістичні засоби танцю на українській сцені, але виховувала в цих традиціях артистів балету.

Комедійний балет "Міщанин із Тоскани" – це, мабуть, найбільш цікавий балетний спектакль 30–40 років, що пройшов майже по всіх балетних сценах України.

Своєю роботою балетмейстери сприяли подальшому розвитку української хореографії: розширенню її сценічних форм, збагаченню її режисерською думкою і драматургічною виразністю.

Та, мабуть, найбільше збуджувало творчу фантазію П.Вірського багатство українського народного танцю. Він дбайливо збирав і записував танцювальні перлини свого народу, їздив по селах, де проникливим оком і щирим серцем вбирав неповторну красу фольклору і, напевне, ніколи не думав, що саме народний танець стане найголовнішим у його творчості.

Інтерес до рідного українського танцю зародився в майбутнього балетмейстера ще в ранньому віці, коли він підлітком із завмиранням серця стежив за виступами танцюристів, які виконували молодецькі запорізькі танці.

У 20-ті роки на естраді в Одесі часто виступали різні групи виконавців українських танців, і серед них популярне тріо Орбєлбол (у складі Орлика, Бєлова-Дубіна і Болденко), а також група під керівництвом М.Соболя, які пропагували віртуозний танець, насичений найскладнішими трюками, стрибками й обертаннями. П.Вірський ніколи не пропускав ці вистави, уважно стежив за кожним рухом танцюристів, а вступивши до музично-драматичного училища, почав наполегливо вивчати рідне хореографічне мистецтво.

Починати цю діяльність йому довелось майже з нуля: український сценічний танець існував на той час лише у вигляді вставних номерів у спектаклях українського музично-драматичного театру й

одиничних українських опер. Правда, існувала вже, хоча і невеличка за обсягом, проте фундаментальна праця В.Верховинця "Теорія українського народного танцю". У мемуарній літературі та у виконавській традиції українських акторів-ветеранів є згадки про танцювальні номери, які ставив у театрі М.Садовського прекрасний актор і танцюрист С.Паньківський. Дехто пам'ятав і В.Авраменка, та після його еміграції годі було не те що згадувати про нього, а навіть намагатись когось про нього розпитувати: у країні панувала епопея боротьби з націоналізмом.

Першим кроком П.Вірського на новому шляху була постановка в Одесі наприкінці 20-х років танців в опері М.Лисенка "Тарас Бульба". Сповнений емоційного натхнення та могутньої сили "Козачок", – яскрава театралізація народного танцю, збагаченого віртуозною технікою з видозміненими акробатичними трюками – був першим протиставленням прямому перенесенню на сцену фольклорно-танцювальних зразків у їхньому споконвічному вигляді. Запропонований Вірським розвиток національної танцювальної лексики на основі класичного балету одразу зустрів визнання серед танцівників і хореографів.

Наступним етапом стала декада української літератури і мистецтва в Москві, для якої П.Вірський і М.Болотов поставили танці в опері "Запорожець за Дунаєм" С.Гулака-Артемовського. Газета "Правда" від 13 березня 1936 року писала, що танці найкраще, що було показано в спектаклі, а гопак у четвертому акті "поставив на ноги" буквально весь театр! Злітаючи високо в повітря, танцюрист з оголеними шаблями в руках виконував запаморочливі обертання. Майстерне фехтування в танці, стрімкі стрибки і різноманітні присядки, виконані до того ж із зберіганням технічних канонів класичної хореографії (виворітність, витягнутий підйом, чіткі позиції рук і ніг тощо), вразили не тільки звичайну московську публіку, але й самого К.Станіславського, що захоплено оцінив гастролі киян.

Перша декада української літератури та мистецтва в Москві 1936 року та значні успіхи української народно-сценічної хореографії викликали інтерес до народного танцю і глядачів, що самі часто ставали виконавцями в самодіяльних колективах, і спеціалістів балетного мистецтва. Усе частіше піднімається питання про необхідність створення професійного ансамблю.

На Київській міській хореографічній конференції в лютому 1937 року. П.Вірський робить глибоко обґрунтовану та переконливу доповідь про український народний танець і перспективи його розвитку

від першоджерела (побутового танцю – примітива, фольклорного обряду, народних ігрищ) до створення професійної української народної хореографічної школи.

1937 року П.Вірський і М.Болотов організовують перший на Україні Ансамбль народного танцю й залишають Київський театр опери та балету імені Т.Шевченка, де вони очолювали балетну групу. У першій же програмі вони пропонують яскраву театралізацію фольклорних танців, сміливо збагачують традиційну лексику українського танцю елементами класичної хореографії. Звертаючись до історії народу і його сучасності, створюють колоритні сюжетні картини, своєрідні українські балети-мініатюри: "Українська сюїта", "Запорожці" й інші. Водночас ансамбль стає фольклорно-етнографічною лабораторією, що займається пошуком, фіксуванням і переосмисленням скарбів народного танцю та народної танцювальної музики.

Величезний успіх національного українського колективу викликав далеко неоднозначну реакцію радянських ідеологічних органів. В епоху повсюдного знищення всього, що хоч віддалено можна було обвинуватити в українському націоналізмі, ансамбль створювався як противага репресіям. Дійсний результат виявився прямо протилежним: безсмертна міць героїчного народу вирвалася на найбільші сцени країни.

Митці планували також поставити силами колективу кілька одноактних балетів. Так композитор М.Скорульський спеціально для ансамблю написав героїко-романтичний балет "Бондарівна", що оспівував духовну красу мужньої дочки українського народу. Але здійснити ці плани їм не вдалося.

Незабаром М.Болотов їде з Києва та, намандрувавшись з окремими постановками по Радянському Союзу, 1948 року створює ще один блискучий Ансамбль народного танцю – "Жок" (Молдова).

1939 року П.Вірського призначають балетмейстером Ансамблю пісні і танцю Київського військового округу, і відтепер йому наказано ставити солдатські танці з елементами народних танців усього багатонаціонального складу Радянської Армії.

Під час Великої Вітчизняної війни Вірський був призначений керівником і головним балетмейстером Ансамблю червоноармійської пісні і танцю Південно-Західного фронту (на базі Ансамблю пісні і танцю Київського військового округа). Своєю творчістю ансамбль надихав воїнів на боротьбу з фашистськими агресорами, утверджував в них віру в перемогу над ворогом.

Велике враження на глядачів складала "Гвардійська кавалерійська сюїта". Так назвав П.Вірський свою постановку, у якій він показав яскраві картини армійського життя бойового військового підрозділу, удостоєного високого гвардійського звання, фронтові будні бойового ескадрона, який відзначився в битвах з ворогом. Безстрашні в боях, мужні в походах, веселі на привалах, ці бійці були яскравим зразком для всіх.

Музику до "Гвардійської кавалерійської сюїти" написав М.Чайкін. Він працював над сюїтою, без перебільшення можна сказати, день і ніч. Як тільки була готова в клавірі якась частина музики, один з баяністів розучував її з М.Чайкіним, показував П.Вірському. Уважно прослухавши музику, Павло Павлович або приймав її, або висловлював автору свої побажання, на які той повинен був зважати в подальшій праці.

Для П.Вірського музика була не просто фоном танцю, а його драматичною основою. У музиці черпав він думки, ідеї, образи для постановки та втілення їх засобами хореографії. Той або інший характер мелодії підказував йому повний танцювальний рух, малюнок, композицію. Він чудово розбирався в музиці, грав на фортепіано, тому з композитором він веде діалог "на рівних".

Кульмінація "Гвардійської кавалерійської сюїти" – "Танець з шаблями". Він відрізняється темпераментною емоційною музикою, на сцені ніби розгорівся захоплюючий справжній бій. Закінчується сюїта масовою сценою. У ній беруть участь хор, оркестр, солісти-співаки, балет і читець. Це було монументальне видовище з величним апофеозом, у якому звучить поклик до глядачів-воїнів: "Вперед, бійці, на бій святий!".

У своїх постановках П.Вірський умів відмовлятися від надмірності заради утвердження основного напряму танцю, провідної ідеї. Головним для нього було розкрити зміст у цікавій формі.

Створений П.Вірським стиль солдатського танцю є школою творчого підходу до вирішення складних хореографічних проблем. Павло Павлович завжди звертав увагу на виховання постановників танцю. Якось раз зібравши колектив, він довго говорив на цю тему і дав всім завдання: самим поставити танці для бригадних концертів. Так були поставлені танці: "Веселі кочегари" – В.Вікена, А.Даничкіна, Г.Герасімова; "Російська" – А.Трубіцина, В.Микитенка, Г.Пригорницького, "Український гопак" – М.Віленського і Я.Додіна.

За доблесну і самовіддану працю Верховна Рада УРСР 29 липня 1942 року присвоїла талановитому балетмейстеру почесне звання “заслужений артист Української РСР”.

Танці в постановці П.Вірського були справжнім відкриттям у галузі сценічної хореографії. І не випадково, побачивши їх у Москві, художній керівник Червонопрапорного ансамблю пісні і танцю Радянської Армії О.Александров запросив постановника у свій ансамбль (з 1943 по 1955 рік П.Вірський – балетмейстер цього колективу).

Зрідка Павло Павлович намагався знайти розраду в постановці балетних спектаклів. 1944 року він пише з Москви композитору М.Скорульському, автору балету "Лісова пісня" про те, прочитавши ще раз "Лісову пісню", ще більше впевнився в тому, що цей сюжет для балету просто ідеальний і в нього з'явилося велике бажання до роботи над цим спектаклем.

1950 року за балетмейстерську діяльність митець був удостоєний Державної премії, а за роботу в Червонопрапорному ансамблі йому присвоїли звання заслуженого діяча мистецтв РРФСР.

На Україну П.Вірський повертається 1955 року, сповнений палкого прагнення продовжити роботу над створенням українського танцю. Він одразу очолює молодий колектив Державного ансамблю, який почав свою післявоєнну діяльність 1951 року. Новому художньому керівникові довелось докласти багато сил, праці й творчої видумки, щоб за короткий час підняти виконавську культуру танцюристів, створити велику й цікаву концертну програму та вивести молодий колектив у ряд кращих танцювальних ансамблів країни.

З народного побуту переймав ансамбль окремі танці, відповідно перероблюючи їх для сценічного виконання. Так, з с. Кропивня Розважівського району Київської області ансамбль запозичив веселий танець "Шевчики", який поставив у колективі колгоспник І.Куренівський. Цей старовинний цеховий танець, створений багато століть тому, переходив з покоління в покоління, шліфувався й збагачувався, поступово змінювалась його композиція та звучання. Колись він був сольним, згодом поряд з образом шевця з'явилась молода замовниця (до речі, до цього часу в різних областях України його танцюють по-різному). У танці "Шевчики" два виконавці весело стрибають на одній нозі, демонструючи роботу майстрів, що мають золоті руки. Танець "Шевчики" – це опоетизований образ людської праці. Він пройнятий оптимізмом і соковитим народним гумором.

Відчуття сучасності – одна з найхарактерніших рис балетмейстерського таланту П.Вірського. Вивчаючи разом з ансамблем танцювальний фольклор, він уважно стежить за тим, як змінюється та збагачується народний танець, що нового вносить у хореографію наша героїчна дійсність, і наполегливо шукає яскравих танцювальних форм, щоб відтворити це нове у своїх композиціях.

Широко використовуючи багатства українського балетного мистецтва, П.Вірський знайомить глядачів з різними місцевими варіантами національного танцю.

Ніби барвисті шовкові нитки сплітаються в чудові узори, – то в плавному хороводі граціозно рухаються дівчата в мальовничому вбранні. Це танець "Рукодільниці", створений у с. Решетилівка Полтавської області, робітницями артілі художніх промислів. Балетмейстер збагатив танець вигадливими хореографічними фігурами, але основний малюнок танцю не тільки зберігся, але й став ще витонченішим, ніжнішим.

Чудові й неповторні закарпатські танці: "Карпатські лісоруби" і "Гуцулка", буковинський – "Чабани" – теж набули в умілих руках головного балетмейстера ансамблю високої художньої завершеності.

Хореограф не припиняє пошуки сучасного стилю в українському танці й домагається в цьому значних успіхів. Так, у репертуарі ансамблю з'явилася весела "Колгоспна полька", що змальовує працелюбну й життєрадісну колгоспну молодь, яка палко любить рідні простори; "Шахтарська святкова", що розповідає, як на святі в Донбасі зустрічаються шахтарі різних поколінь і з гордістю говорять про свою почесну працю; і, нарешті, винахідливо й дотепно поставлена танцювальна сценка з сучасного колгоспного життя "На кукурудзяному полі". З відвертою гордістю ведуть два веселих комбайнери свій "степовий корабель" по "колгоспному полю". І як тут не пишатися та не зсунути хвацько набакир кашкета з вітровими окулярами, адже вони садять "квадратно-гніздовим способом" царицю полів – кукурудзу! Ось уже й посіяли зернинки. Шістнадцять дівчат у зелених косиночках сидять на сцені рівними квадратами. Пригріває весняне сонце, і, задерикувато знизуючи плечима, "кукурудза" починає проростати, вибиватися з-під землі, випускати перші пагінці. Та чудесницю запорошує бур'ян, і веселі комбайнери приїжджають на машині, щоб прополоти ряди посівів. Як уважно стежать вони за кожним паростком, і раптом бачать, що один "пагінець" майже зовсім зів'яв. З якою любов'ю і ретельністю вони доглядають його; ось "паросток" вже розправляє "стебло" і доганяє інші. Росте "кукурудза", наливається соком, високо піднялось її листя назустріч сонцю, привітно вклоняються її пухнаті голівки молодим комбайнерам, що впевнено ведуть по полю свою "машину". Ось уже й початки дозріли – час збирати багатий врожай. Одна за одною летять задоволені "кукурудзинки" у бункер уявної машини. А молоді комбайнери ніяк не намилуються, дивлячись на плоди своєї праці, на красуню-чудесницю.

У цьому веселому танці П.Вірський майстерно одухотворює природу, оживляє й опоетизовує звичайну рослину, показує любов людини до природи, оспівує її працю. Трудові процеси хореограф зображає лише натяком, уникаючи побутової деталізації. Та завдяки високій акторській майстерності артистів ансамблю глядач яскраво уявляє і комбайн, і різні засоби праці, і вітер-суховій, і бур'яни, і погоду, що весь час змінюється, і безмежне кукурудзяне поле. А на сцені лише два солісти і шістнадцять танцюристок!

З ентузіазмом і захопленням працюючи над сучасними танцями, П.Вірський не забував і про славну історію рідного народу. Він створює чудові, різні за жанровим забарвленням танцювальні композиції з його героїчного минулого.

Дуже цікава картина "Чумацькі радощі", у якій ідеться про бідних чумаків, що їздили в Крим по сіль, а за свою важку працю могли купити лише одну пару чобіт на чотирьох. Але чумаки не сумують, вони весело жартують над своїм становищем і по черзі танцюють в нових чоботях, виконуючи віртуозні трюки.

Сценка зі старовинного ярмаркового лялькового театру так і називається "Ляльки". За допомогою характерних рухів і переконливої міміки актори розповідають смішну історію, як писар залицяється до селянки, що має чоловіка.

Хоча танцювальні мініатюри, безумовно, цікаві, зігріті теплим народним гумором, талант балетмейстера найяскравіше розкривається саме в епічних танцювальних композиціях. Він уміє так будувати масовий танець, так добре знає всі його можливості, що завжди складається враження, ніби на сцені діє сила людей.

Згадаємо могутню та величну композицію "Запорожці", що відтворює широку картину військових ігор і танців славного війська Б.Хмельницького. Високо, ніби степові орли, злітають над гострими списами відважні запорожці, розтинаючи повітря сталевими шаблями. А як сміливо й спритно вони б'ються, як кружляють в іскрометному танцювальному вихорі!

У своїх постановках українських танців Вірський насамперед прагнув розкрити типові ознаки національного характеру народу. І це йому блискуче вдається, зокрема в ніжному ліричному дуетному танці "Горлиця", що оспівує велике кохання та красу дівочого почуття.

1959 року за заслуги в галузі розвитку української хореографії колективу присвоюють звання Заслуженого ансамблю Української РСР, а його художньому керівникові – звання народного артиста республіки.

1960 року серед барвистих афіш Третьої декади української літератури та мистецтва москвичі з радістю побачили скромну афішу улюбленого ними ансамблю танцю УРСР. Ім'я чудового танцювального колективу П.Вірського у дні декади можна було зустріти не лише на афішах ансамблю, а й серед балетних вистав. На сцені був показаний новий сучасний український балет "Чорне золото" В.Гомоляки, поставлений П.Вірським.

З притаманною йому творчою сміливістю та рішучістю взявся П.Вірський за постановку балету українського радянського композитора В.Гомоляки. Його не лякав навіть той факт, що цей балет не мав успіху на сцені Донецького театру опери та балету 1957 року (постановник О.Бердовський). Спільно з авторами першого варіанту балету М.Тригубовим і А.Лукацьким талановитий хореограф переробив лібрето, а також багато попрацював з композитором, який дописав нові танцювальні номери і сцени. Вірський розумів, що постановка балету неможлива без сміливого, розумного й творчого використання багатого досвіду в галузі класичного і народного танців, які сформувалися на національному ґрунті та виражали дух і характер народу. Ось тому хореограф спирається на майстерність балетної трупи Київського театру і колективу свого ансамблю. Об'єднання цих двох найсильніших колективів в одній виставі, як стверджує П.Вірський, було результатом вимог драматургії балету, його ідейно-художнього смислу. У нашому житті сила колективу, діяльність народних мас має величезне значення, отже, балети про сучасність неможливі без наявності в них сцен з народного життя.

Сюжет балету дуже простий. Група випускників однієї з закарпатських шкіл на заклик шахтарів іде в край "чорного золота" – Донбас. Серед них двоє юних закоханих: ніжна Марія і рішучий, сміливий Василь. Але підступний батько одного з випускників намагається інтригами перешкодити їхньому коханню й оженити на Марії свого сина Михайла. Недосвідчена в житті дівчина на час втрачає віру в кохання і перед самим відходом поїзда відмовляється від поїздки. У Донбасі, у бригаді Івана Русакова, чесно трудиться молодий шахтар Василь, але думки його ринуть до карпатських полонин, де залишилась кохана Марія. Вірні друзі не залишають коханих – вони допомагають дівчині знайти правильний шлях у житті. Марія приїжджає до Василя в шахтарське місто в урочистий момент відкриття нової шахти "Красуня". Починається велике свято і щасливі закохані разом з усіма святкують цю значну подію.

Балет отримав теплий прийом, тривалі оплески часто виникали під час спектаклю в залі Великого театру.

1960 року П.Вірському присвоєно звання “народний артист Радянського Союзу”.

У чому таємниця успіху танців, поставлених П.Вірським? Насамперед, відзначимо їх народність, глибокий зміст, високу артистичну майстерність виконавців. Але тут і героїчні сюжети, і ліричні веснянки, і малюнки сучасного життя, і народний гумор сприяли успішності та популярності постановок майстра.

Павло Павлович постійно підкреслював, що рухи потрібно не танцювати, а розповідати в танці, розкривати зміст пластикою. Це і є його творче кредо. Сам П.Вірський працював завжди з великим напруженням, не знаючи втоми. Він постійно добивався від артистів високого професійного виконання.

Творча фантазія П.Вірського, постійно вбираючи багатства українського народного танцю, спирається на глибоке знання законів і лексики класичного балету, на розуміння досягнень усієї світової хореографії. Для своїх танцювальних полотен він не тільки сміливо бере елементи народного танцю, пантоміми, ритмопластики, майстерно об'єднує їх, "змішує хореографічні барви", але ніде й ніколи не порушує стилістичної та образної природи національного танцювального мистецтва.

Органічно поєднуючи елементи українського фольклору з класичною пластикою, П.Вірський створив якісно нову танцювальну мову-лексику сучасної народно-сценічної хореографії.

П.Вірський ніколи пасивно не копіював народний танець, хоча досконало знав його нечисленні багатства.

З українського танцювального фольклору, що завжди був животворним джерелом творчості балетмейстера, він черпав окремі рухи й композиції, лише так звану коротку тему, своєрідну пластичну мелодію, і, відштовхуючись від цього, створював широке, вражаюче мистецтво.

Через два роки після смерті видатного хореографа ансамбль, який ледь не з моменту створення 1937 року назвали "ансамблем Вірського", одержав право офіційно носити ім'я свого творця.

ЧУПЕРЧУК ЯРОСЛАВ МАРКІЯНОВИЧ

(1911–2004)

Ярослав Маркіянович Чуперчук – видатний український балетмейстер, етнограф, артист, унікальна особистість у гуцульській хореографії.

Лицарю гуцульського танцю Я.Чуперчуку випала нелегка доля – бути творцем і пропагандистом гуцульської хореографії. Але сильний духом, мужній, з гуцульським завзяттям та любов'ю до рідної землі, він вистояв, не зігнув спину навіть у найважчі хвилині життя. Девізом його невтомної творчої праці були прекрасні слова В.Авраменка, українського балетмейстера світової слави: "Танок – то мова, то могуча мова, якою вимовляємо душу". Цією мовою Я.Чуперчук протягом свого творчого життя промовляв до народу.

За своє багатогранне життя він 70 років віддав творчій діяльності як балетмейстер-постановник, з них 40 років – сценічній діяльності.

Я.Чуперчук, віртуоз гуцульського танцю, створив понад 100 хореографічних і вокально-хореографічних творів, до яких сам писав пісні. Його багатолітня діяльність лягла в основу сучасних репертуарів багатьох колективів в Україні та за її межами.

Чарівна природа карпатського краю – с. Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області, де народився маестро 19 березня 1911 року, обдарувала юного хлопця тим, що зветься таланом: надзвичайною музикальністю, даром до танцю, співу та багатою фантазією. Успішно закінчує Тернопільську хореографічну школу під керівництвом В.Авраменка. При врученні свідоцтва Я.Чуперчуку В.Авраменко висловив надію, що той вивчатиме рідний фольклор, організує танцювальні гуртки і вчитиме дітей українських танців. Після закінчення школи працює солістом в ансамблі бандуристом Тернополя, у мандрівних театрах Галичини. Але його стихією були народні танці, де він себе проявляв блискуче. Особливо був неперевершеним у танці "Пастушок". Він мріє створити свій театр народного танцю.

У 1934–1935 роках знявся у фільмах "Гріх батьків" та "Улани" Варшавської студії.

1939 року здійснює постановку танців до спектаклю "Украдене щастя" І.Франка у Київському театрі імені І.Франка.

1939 року відбулося перше засідання міської управи м. Станіслава (Івано-Франківськ). Першим заходом Радянської влади на Прикарпатті у галузі культури було створення на базі самодіяльних мистецьких колективів обласного музично-драматичного театру імені І.Франка. Балетмейстером був призначений Я.Чуперчук.

1940 року наказом відділу у справах мистецтв провели розмежування між драматичним театром і новоствореним Гуцульським ансамблем пісні і танцю, який очолив Я.Барнич, керівником балетної групи став Я.Чуперчук. Перейшовши із театру в ансамбль, він почав укомплектовувати танцювальну групу, у яку 1940 року було зараховано артистом балету В.Петрика. Я.Чуперчук ретельно перевіряв здібності кожного до танцю, а композитор Я.Барнич – до співу і декламації. Ансамбль нараховував 60 співаків, танцюристів, музикантів. Цікавий фольклорний репертуар ансамблю: гуцульські мелодії, прикарпатські коломийки, гуцульський козачок, “Парубоцькі жарти”, “Зашуміла Буковина”, “Воротар”, “Гуцулка” тощо. Значний інтерес викликають коломийки про народного героя Олексу Довбуша, народний танець “Аркан”, що прекрасно був поставлений В.Петриком і Я.Чуперчуком. З роботою “Будь здорова, Батьківщино!” В.Петрик 1951 року дебютував як балетмейстер на Декаді української літератури і мистецтва в Москві.

Глибока обізнаність у гуцульському фольклорі, робота в театрах, знання, одержані в школі В.Авраменка, допомогли балетмейстерові втілити давні вимріяні задуми, ідеї в хореографічних постановках "Після Бескидів", "Гуцулка на царині", "Співай, рідний краю", "Великодні хороводи".

Він вдало поєднував танець, пісню, слово в одне ціле, з чого поставали славні Чуперчукові вокально-хореографічні композиції. Вони глибокого народні. У них є динамізм, дотепність, гумор, влучне слово і запальний настрій. Багато часу балетмейстер присвячував хореографічним постановкам на тему українських народних пісень: "Їхав козак за Дунай", "Розпрягайте, хлопці, коні", "Кину кужіль на полицю", у яких відчувалася школа В.Авраменка.

Перші гастролі Державного гуцульського ансамблю пісні і танцю відбулися 1940 року. Неповторні мелодії пісень, чарівні звуки музики, іскрометні танці та незрівнянно-барвистий одяг, який створив враження квітучої полонини, зачарував глядачів Центральної і Східної України, Москви, Ленінграда, Середньої Азії, Севастополя, Прибалтики, Сибіру, де глядач вперше побачив культуру карпатського краю.

Хореографічні композиції Я.Чуперчука викликали щораз більше захоплення в шанувальників української хореографії. Для галичан Я.Чуперчук став символом гуцульської Терпсихори (музи танцю). Його супроводжувала народна шана, любов та визнання як одного з найкращих фахівців гуцульської хореографії.

1946 року на запрошення Львівського обласного відділу культури Я.Чуперчук їде у Львів і створює фольклорний ансамбль “Чорногора”. 1951 року його склад поповнився молодими аматорами. Хореограф почав розширювати й оновлювати програму. Ансамбль здобуває визнання та популярність у нашій країні та за кордоном. 1956 року Львову виповнилося 700 років, що зумовило надання колективу нового найменування – “Галичина”. На честь знаменитої дати колективу було присвоєно почесне звання заслуженого аматорського вокально-хореографічного ансамблю УРСР “Галичина”. Репертуар ансамблю складається із лемківських, гуцульських, покутських, бойківських, буковинських танців. Мовою танців балетмейстер розповідає про духовну красу людей рідного краю, про талановитих мужніх гуцулів.

Виступаючи на Всесвітньому фестивалі молоді і студентів 1957 року в Москві ансамбль створив нову програму, у яку увійшли: вокально-хореографічна композиція “Калинонька”; жартівлива “Тукани-стукани”; буковинські танці: “Молодички”, “Волошка”; покутський – “Сопілка з Верховини”; лемківський – “Віночок”; а також “Ковилянка”, “Гуцулка на царині”. Гастролі в Києві, Москві, Ленінграді мали просто шалений успіх. До речі, уперше в Ленінграді ансамбль показав нову вокально-хореографічну композицію “Верховина – мати моя”, гуцульський весільний танець, великий успіх випав на долю сопілкаря В.Понадюка. Гастролі по Росії: Новоросійську, Туапсе, Кубані, гастролі по Криму. Зустріч у Ялті з Ю.Тачериним, Г.Тітовим залишили незабутнє відчуття гордості за Україну, особливо, коли космонавти піднялись на сцену і попросили заспівати “Карі очі”, “Розпрягайте, хлопці, коні” сльози радості об’єднали глядачів та артистів. Я.Чуперчук весь час був у пошуках фольклорних перлин, навіть подорожі на цілину в Павлодар дали свої плоди, народжувались нові танці, вокально-хореографічні композиції. Такі танці, як покутська “Голубка”, “Гей, браття, опришки”, “Півторак”, “Горянка”, “Галичанка”, “Пастушок”, “Лісоруби”, “Куманці”, “Трембіта”, “Підкарпатські коломийки” дають право поставити Я.Чуперчука в ряд видатних балетмейстерів-фольклористів.

1948 року Київська студія випустила фільм про Я.Чуперчука і “Галичину” – "Карпатські візерунки". На всіх республіканських і всесоюзних фестивалях ансамбль "Галичина" під керівництвом Я.Чуперчука стає беззмінним лауреатом конкурсів.

1949 року Я.Чуперчука заарештовують за націоналізм. Без слідства та суду відправляють на шість років у Читинську область.

За наказом табірного начальства м. Балей Читинської області він організовує з політично осуджених ансамбль танцю. Репертуар складався з українських пісень і танців. Після успішного виступу в Читі на фестивалі журі було настільки вражене розмаїттям репертуару, що присудило "бандерівцям" перше місце. Після успішного виступу Я.Чуперчука знову засуджують на 5 років. Енкаведисти добре розуміли значення діяльності Я.Чуперчука, його концертів. Українськими піснями й танцями на чужині аматори не давали занепасти духом своїм краянам, вселяли їм віру і надію в повернення на рідну землю.

1958 року після звільнення Я.Чуперчук повернувся у Львів до рідного ансамблю "Галичина". Творчий дух митця не змогли зламати кадебістські сатрапи. Ярослав Маркіянович з натхненням поринув у вир мистецького життя.

1959 рік. На Київській студії імені О.Довженка працює балетмейстером-постановником у кінофільмі "Олекса Довбуш", де успішно зіграв роль Васильчика. Блискуче працює над новою програмою в ансамблі "Галичина". Участь у конкурсних фестивалях ансамблю у Польщі, Югославії, Чехословаччині, Німеччині, Болгарії, Франції принесли перемогу та всесвітнє визнання. Балетмейстера запрошували на постановки за кордон. Але при тоталітарному режимі дорога за кордон для нього була закрита.

Про великий талант Я.Чуперчука писали закордонні газети "Наше слово" (Польща), "Життя і слово" (Канада), "Енциклопедія українознавства" (Канада), "Картини з театрального життя" (Нью-Йорк), "Дружно вперед" (Чехословаччина).

Я.Чуперчук працював балетмейстером у театрі імені М.Заньковецької, Львівському театрі опери та балету. Він здійснив постановки танців в Українському народному хорі імені Г.Верьовки, Закарпатському народному хорі, Прикарпатському військовому ансамблі танцю, кіровоградському ансамблі "Ятрань", коломийському ансамблі "Покуття"...

Віртуоз гуцульської хореографії виховав цілу плеяду учнів, які отримали високі нагороди заслужених, народних артистів. Сам маестро – лауреат усіх міжнародних конкурсів, нагороджений французьким урядом золотою медаллю за високе мистецтво балетмейстера – не удостоївся звання на рідній землі ні від радянського уряду, ні від української держави.

Творчість Я.Чуперчука залишилась навіки безсмертною у пам'яті народній.

КАЛІНІН ЛЕОНІД ВОЛОДИМИРОВИЧ

(1911–1980)

Леонід Володимирович Калінін – артист балету, балетмейстер, заслужений артист України.

Народився в м. Ірпені Київської області. Навчався в Київських балетних студіях К.Давидової та І.Чистякова. У 1927–1941 роках – артист академічного театру опери та балету України імені Т.Шевченка; у 1941–1945 роках працює в Ансамблі пісні і танцю Першого Українського фронту; у 1946–1969 роках – балетмейстер-постановник Ансамблю танцю України, Київського театру мініатюр, Українського народного хору імені Г.Верьовки, Закарпатського народного хору, ансамблю пісні і танцю Київського військового округу.

У 1969–1980 роках працює балетмейстером Київського українського академічного драматичного театру імені І.Франка. У театрі поставив "Українські хороводи", "Козачок"; у колективах України – велику кількість чоловічих і жіночих танців, хореографічні постановки в драматичних виставах "Украдене щастя" І.Франка, "Де тирса шуміла" А.Шияна тощо. Будучи балетмейстером в Українському народному хорі імені Г.Верьовки, поставив такі танці: "Вільний козак", "Запорожці", "Гуцулка", "Гопак", "Російський танець з балалайками", "Коломийки", "Чеська полька" та багато інших.

Фантастична обдарованість Л.Калініна не знала меж.

ЧЕРНИШОВА ЛІДІЯ ДЕМ`ЯНІВНА

(1912–1975)

Лідія Дем`янівна Чернишова народилася 23 травня 1912 року в м. Бердянську в родині капітана далекого плавання. Українські пісні, задушевні і щирі, зворушливі та веселі увійшли в життя Лідії ще з раннього дитинства. Їх з особливою теплотою й ніжністю співала мати – Марія Павлівна Беспалова. Вона бачила, що її донька росте мрійливою і поетичною, що журливі пісні навівають на неї глибокий сум, навіть сльози, а веселі мелодії кличуть у танок. Тільки-но заспіває мати: "Ой ходила дівчина бережком, заганяла селезня батіжком", – а маленька Ліда вся випростовується, наче тоненька стеблинка, променисті очі спалахують невимовною радістю, і ніжки починають пританцьовувати.

Навесні 1931 року Л.Чернишова розпочала свій самостійний творчий шлях у невеличкому індустріальному портовому місті на березі рідного Азовського моря. Вона відразу ж поринула в напружену щоденну роботу зі складання репертуару для новоствореного музично-драматичного театру, що мав поєднувати сучасні та класичні українські п'єси.

Усім, хто намагався уникнути щоденних балетних екзерсисів і тренувальних вправ, Л.Чернишова доводила, що наш театр – синтетичний і наші актори мусять гарно танцювати, легко рухатися, добре співати. Молодий хореограф дивувала всіх своєю працездатністю, відданістю справі, ентузіазмом, умінням захоплювати виконавців і втілювати свої задуми, надзвичайною активністю в роботі й ініціативністю.

Усе, за що бралася працьовита й серйозна молода жінка, завершувалося успішно; а вона ніколи не зупинялася, бо в неї вже народжувалися нові ідеї, її бентежили нові балетмейстерські задуми. У різноманітних танцювальних сценах, створених Л.Чернишовою у "Сватанні на Гончарівці", у "Чорноморцях", у фантастичному гоголівському "Вії" з музикою М.Кропивницького, у музичній драмі "Дай серцю волю, заведене в неволю" відчувався великий вплив записів В.Верховинця.

Восени 1932 року театр імені М.Коцюбинського виїхав на гастролі до Полтави, де Лідія Дем'янівна мала зустрітися з В.Верховинцем і показати йому власні балетмейстерські роботи. До цієї відповідальної поїздки вона готувалася з великим хвилюванням і старанністю, ретельно відпрацьовуючи з артистами, хором і балетом усі танцювальні епізоди та обрядово-етнографічні сцени. Та особливо наполегливо репетирувала "Наталку Полтавку", якою колектив мав розпочати свої гастролі на батьківщині І.Котляревського.

Беручи участь у танцях і масових сценах другої і третьої дій, вона не змогла побачитися з В.Верховинцем в антрактах, а в кінці спектаклю, коли публіка влаштувала артистам справжню овацію, посоромилася вийти на поклон. Але Василь Михайлович сам прибіг за лаштунки, розшукав та міцно розцілував талановиту ученицю. Він закликав її вивчати різний фольклор, іти своєю дорогою, не оглядатися на тих, хто засмічує український танок "модними" трюками й акробатичними стрибками.

Саме продовженню й утвердженню справи, розпочатої В.Верховинцем, розвитку та збагаченню його глибоко народних постановочно-хореографічних принципів присвятила своє творче життя Л.Чернишова, яка послідовно і наполегливо втілювала настанови й окремі найзаповітніші мрії свого вчителя.

Після незабутньої зустрічі в Полтаві вона підтримувала найтісніший зв'язок із “Жінхорансом” і його мистецьким керівником, виїздила на консультації до В.Верховинця, іноді на його запрошення допомагала вдосконалювати танцювальні композиції окремих театралізованих пісень.

Розмови з видатним режисером В.Васильком стали для молодого балетмейстера Л.Чернишової, яка мріяла про власні багатопланові театрально-хореографічні постановки, своєрідною школою режисерського мистецтва, освоєнням його теоретичних засад. Схильний до теоретичних роздумів та аналізу театральних явищ В.Василько вчив свою молоду асистентку, що кожна масова сцена за своєю природою є своєрідним багатоголоссям у широкому розумінні цього слова, цебто і в тональному, і в пластичному звучанні.

Після успішної співпраці з В.Васильком вона розширює і поглиблює свої пошуки в галузі театралізації українського пісенно-хореографічного фольклору, розвиває оригінальний концертно-театральний синтетичний жанр пісні-танцю, збираючи та записуючи зразки народної творчості всюди, де бувала вона з колективом робітничо-колгоспного театру імені Артема, або з невеличкими концертними бригадами, які сама організовувала й очолювала.

Восени 1936 року театр імені Артема гастролював у старовинному місті Ромни, де тоді працювала відома хорова капела імені М.Леонтовича, яку очолював досвідчений диригент-хормейстер А.Воликівський. Познайомившись із талановитим вокальним колективом, Л.Чернишова під час гастролей у Ромнах поставила “Чумарочку рябесеньку”, “Ой ходила дівчина бережком”, “Очерет лугом гуде”, “Ой любив та кохав”. А коли театр імені Артема повернувся в Артемівськ, її вже чекали листи від А.Воликівського, який радісно повідомляв про надзвичайний успіх, що ним супроводжуються всі концерти капели завдяки театралізованим народним пісням, й офіційно запрошував їй перейти на постійну роботу в колектив імені М.Леонтовича, ставши його штатним режисером-хореографом.

Добре знаючи природу народного танцю та постійно записуючи нові його зразки, Л.Чернишова розуміла величезне значення пластики рук у кожній хореографічній композиції й блискуче демонструвала це у своїх постановках. На початку 50-х років вона розгортає ще більш активну діяльність зі збирання танцювального та пісенного фольклору, встановлює творчі контакти з Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, зокрема з його директором поетом-академіком

М.Рильським, який гаряче підтримував пошуки Л.Чернишової, пов'язані з продовженням і дальшим розвитком традицій В.Верховинця та його принципів театралізації народної пісні.

1951 року Державний ансамбль пісні і танцю УРСР було реорганізовано у Державний ансамбль танцю УРСР. Подальша організаційна робота і творче керівництво новоствореним ансамблем були доручені поряд із Л.Чернишовою народним артистам УРСР В.Вронському, С.Сергєєву та заслуженій артистці УРСР Г.Березовій.

1953 року головний режисер Київського державного ордена Леніна академічного українського драматичного театру імені І.Франка, видатний діяч радянської сценічної культури М.Крушельницький запрошує Л.Чернишову на постановку вокально-танцювальних та обрядових епізодів у драмі М.Кропивницького "Дай серцю волю, заведе в неволю". Вона впевнено вела особливу пластично-хореографічну лінію, що зливалася з музикою та була зумовлена загальною режисерською концепцією.

1954 року Чернишову знову запрошують очолити художнє керівництво Державного танцю УРСР, у якому працювало немало її недавніх виконавців. На жаль, колектив, що діяв уже третій рік і змінив за цей час кількох головних балетмейстерів і диригентів, не зміг продовжити кращі традиції й ідейно-мистецькі здобутки танцювальної групи колишнього вокально-хореографічного ансамблю, очолюваного Л.Чернишовою.

Ціле життя утверджуючи синтетичні театралізовані сценічні форми, Л.Чернишова іноді почувала себе дещо обмеженою і скутою в суто хореографічних постановках.

Проте, очоливши Державний ансамбль танцю УРСР, Л.Чернишова з властивою їй самовідданістю й активністю розпочала наполегливу роботу, що мала якнайшвидше підняти художню, професіональну культуру колективу та відродити в ньому справжнє розуміння природи й традицій української народної хореографії. Вона успішно здійснює оригінальну постановку "Метелиці", дбайливо прищеплюючи артистам відчуття стильових особливостей української танцювальної лексики. Л.Чернишова мріє про запрошення на окремі постановки П.Вірського, який у повоєнні роки працював у Москві. Саме під час цієї невсипущої щоденної роботи, результати якої вже почали потроху відчуватися у творчій діяльності Державного ансамблю танцю УРСР, Лідія Дем'янівна одержала нову захоплюючу пропозицію – створити великий професіональний вокально-хореографічний колектив у Казахській РСР.

У концертних програмах створеного Л.Чернишовою 1955 року Державного ансамблю пісні і танцю Казахської РСР українське вокально-хореографічне мистецтво завжди посідало почесне місце, а життєрадісна театралізована жартівлива пісня "Ой дуб-дуба" та бурхливий танок "Вихор" стали чи не найвизначнішими виконавськими досягненнями молодіжного колективу, який об'єднав у своїй дружній сім'ї вихованців Київської й Алма-Атинської консерваторій, Ленінградського, Київського, Мінського й Алма-Атинського хореографічних і музичних училищ.

Л.Чернишовій 1957 року було присвоєно почесне звання народної артистки Казахської РСР, а в грудні 1958 року під час Декади казахської літератури і мистецтва в Москві Указом Президії Верховної Ради Союзу РСР Лідію Дем'янівну було нагороджено орденом Леніна.

Один з найстаріших майстрів радянської хореографії К.Голейзовський зауважував, що ансамбль Л.Чернишової, незважаючи на свою молодість і тому, здавалося б, недосвідченість, оголосив війну штампу, форма тут народжена змістом, хор достатньо пластично рухається, гарно співаючи й допомагаючи танцюристам у масових композиціях, а танцювальна група значною мірою корисна для хору; і це в найкращому розумінні слова – ансамбль!

Навесні 1960 року, коли вся мистецька громадськість республіки готувалася до Третьої декади української літератури і мистецтва в Москві, художній керівник Державного заслуженого хору УРСР, відомий композитор і диригент Г.Верьовка запросив Л.Чернишову здійснити постановку сучасної вокально-танцювальної композиції, яка могла б стати окрасою декадної концертної програми прославленого колективу.

І народна артистка Казахської РСР Л.Чернишова гаряче відгукнулася на це запрошення, створивши в українському народному хорі багатопланову театралізовану пісенно-танцювально картину, що натхненно змальовувала радісне колгоспне свято, оспівувала героїчну працю хліборобів. Не встигла вона завершити захоплюючу постановочну роботу в хорі, керованому Г.Верьовкою, як М.Крушельницький, який готував із колективів франківців до Декади в Москві нову п'єсу О.Корнійчука "Над Дніпром", запросив Лідію Дем'янівну бути хореографом цієї вистави.

Вона не могла відмовити давньому вірному другові й поринула в роботу над постановкою сучасних вокально-танцювальних сцен нового спектаклю Київського театру імені І.Франка.

Франківці радісно зустріли досвідченого майстра, а співпраця з М.Крушельницьким і талановитими акторами приносила справжнє творче задоволення. У театрі Л.Чернишова зустрілася також із балетмейстером П.Вірським, який у той самий час разом із режисером Г.Юрою здійснював постановку історичної драми І.Кочерги "Свіччине весілля", що була призначена також для показу на Третій декаді української літератури і мистецтва в Москві.

Багатогранна і новаторська творчість П.Вірського, який у повоєнні роки працював головним балетмейстером Червонопрапорного ансамблю пісні і танцю Радянської Армії і 1955 року очолив Державний ансамбль танцю УРСР, завжди мала значний вплив на хореографічні пошуки Л.Чернишової. Ознайомившись тепер із художнім доробком ансамблю танцю, який ще п'ять років тому переживав великі творчі труднощі, вона не впізнала колектив. Він був надзвичайно швидко відроджений талановитим майстром, чия цілеспрямована робота, на думку професора Р.Захарова, перетворила ансамбль до 60-го року в один з кращих танцювальних ансамблів нашої країни.

Саме в цей час директора Казахконцерту, заслуженого діяча мистецтв Казахської РСР О.Чернишова запрошують до Києва на посаду директора розпорядника Укрконцерту. 1970 року приїздить до Києва і Лідія Дем'янівна, сповнена бажанням створити новий український професіональний вокально-хореографічний колектив, побудований на основі синтезу фольклорних традицій, здобутків національної музично-театральної культури, зокрема на досвіді В.Верховинця. Вона мріє про здійснення свого давнього задуму щодо відродження в сучасних театрально-вокальних формах художніх засобів і виражальних прийомів її улюбленого "Жінхорансу", виношує сміливі ідеї розвитку і якісного оновлення кращих традицій вокально-хореографічного мистецтва.

Творчі задуми досвідченого українського режисера-хореографа знаходять підтримку, і 1971 року Л.Чернишова разом із О.Чернишовим, призначеним директором Кримської державної філармонії, виїздять до Сімферополя. Там видатна артистка знову, вже вкотре, розпочинає напружену роботу щодо створення нового художнього колективу.

Народження Державного жіночого вокально-хореографічного ансамблю УРСР "Таврія" – результат самовідданої й натхненної праці Л.Чернишової, своєрідне узагальнення її балетмейстерсько-режисерського досвіду та багаторічних плідних шукань у галузі театралізації народних, сучасних українських пісень і танців.

Дбайливо відроджуючи кращі традиції “Жінхорансу” й естетичні принципи свого вчителя В.Верховинця, вона спиралася на сучасні досягнення мистецтва, на новаторські відкриття П.Вірського, І.Мойсеєва, Т.Устинової, Н.Рамішвілі, І.Сухішвілі, М.Тургенбаєвої, Н.Надєждіної.

“Таврія” – своєрідний, цілісний за своєю ідейно-естетичною спрямованістю поетичний театр українських народних, сучасних пісень і танців. Зберігаючи кращі традиції “Жінхорансу”, вона не повторювала, а створювала новий жіночий театралізований колектив, спираючись на сьогодення різних видів і жанрів радянського музично-сценічного мистецтва й творчість композиторів, зокрема П.Майбороди, О.Білаша, І.Шамо, А.Кос-Анатольського, О.Сандлера, В.Тилика й інших.

Л.Чернишовій було особливо приємно те, що кращі традиції В.Верховинця, з такою любов'ю пронесені нею через усе творче життя, живуть і по-своєму розвиваються сьогодні і в творчості відомого на весь світ ансамблю П.Вірського, куди вперше вони були привнесені її учнями та її постановкою “Метелиці”, і в танцювально-вокальних композиціях Державного заслуженого академічного народного хору УРСР імені Г.Верьовки, керованого нині талановитим музикантом, народним артистом УРСР А.Авдієвським, у програмах якого ці плідні традиції однією з перших утвердила саме вона, здійснивши восени 1960 року свої оригінальні постановки в цьому талановитому колективі.

Своєрідне й оригінальне мистецтво українців викликало справжнє захоплення глядачів Москви, Ленінграда, багатьох міст Російської Федерації, Білорусії, республік Прибалтики. Всюди театралізовані вокально-хореографічні виступи колективу, синтетичне образно-постановочне мислення його досвідченого художнього керівника одержали схвальну оцінку.

Чим же можна виміряти дорогу довжиною в чотири десятиліття? Перша нагорода, яку одержала Л.Чернишова в роки війни, – медаль “За оборону Кавказу”, остання – медаль “За визволення Праги”. Ось шлях, котрий вона пройшла зі своїм фронтовим ансамблем. Медаль “За освоєння цілинних земель” було вручено їй як творцеві ансамблю пісні і танцю Казахстану. Л.Чернишова – кавалер орденів Великої Вітчизняної війни, “Знак Пошани”, румунського ордена Зірки, золотого знака Угорщини, 15 медалей. Вона одержала найвище для працівника мистецтва почесне звання – народної артистки СРСР.

Усе життя Л.Чернишова любовно збирала й уважно вивчала багатобарвну пісенно-танцювальну творчість рідного народу, старанно записувала та дбайливо шліфувала фольклорні перлини, відкриваючи їм шлях на театральні сцени та концертні естради.

Талант її формувався та розвивався під впливом бурхливого розквіту музично-театрального мистецтва в натхненній співпраці і творчому спілкуванні з видатними майстрами української й інших культур.

Найхарактерніша ознака її своєрідного таланту – багатогранність. Вона завжди підписувала свої постановки скромно і просто: режисер-хореограф Л.Чернишова. Але за цим досить незвичним поєднанням двох самостійних понять, що визначають різні професії, була своя закономірність, пов`язана з самою природою українського мистецтва.

Її творчі принципи і досягнення продовжують жити в програмах "Таврії" і до сьогодні.

Могутню впливову силу синтетичного мистецтва видатного режисера-хореографа засвідчили відповідальні звітні концерти ансамблю на сцені Кремлівського палацу з'їздів та прославленого Залу імені П.Чайковського в Москві.

Разом із багатющою балетмейстерською спадщиною П.Вірського традиції широкої театралізації та синтезу різних виражальних засобів і форм, пов'язані з творчими досягненнями Л.Чернишової, живуть і в сьогоднішній творчості Національного заслуженого академічного ансамблю танцю імені П.Вірського.

.

ПЕТРИК ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ

(1921–2002)

Володимир Васильович Петрик належав до тих митців, які повністю віддали себе мистецтву.

В.Петрик вважав, що мода й різні новації в мистецтві були й будуть, але їхня поява дуже короткочасна. Вічною ж залишається лише народна творчість.

Для нього на все життя живицею стала народна музика, особливо скрипка, цимбали, сопілка (тобто троїсті музики). Все своє життя він прагнув за допомогою танцю піднести на високий рівень карпатський фольклор, щоб його побачили люди всієї Землі.

30 серпня 1921 року на Івано-Франківщині в селян-середняків Василя та Євдокії Петрик народився син Владко. Перший поштовх до самобутнього народного, музичного і хореографічного мистецтв дали йому аматорські колективи рідного села Ворона (від назви річки, що, очевидно, мотивована кольором води, "вороник" – чорний з синюватим відтінком). У Вороні скінчив початкову п'ятирічку (1928–1933). Спочатку, як багато інших, він сходився з гуртом молоді і співав, танцював, декламував, робив усе те, що покращувало життя. Тут він уперше в житті відважився реалізувати свій задум і поставив "Чумацький танець, з батіжками" та "Катерину" на 8 хлопців і 8 дівчат. Уже тоді односельці помітили в молодому, жвавому Владкові неабиякий талант, хвалили, що дуже добре "вдає" на сцені.

Але вже від 1946 року балетмейстер Гуцульського ансамблю Я.Чуперчук прийняв В.Петрика солістом танцювальної групи. З того часу ансамбль у його житті – це і розвага, і молодість, і духовне задоволення".

1948 року Гуцульський ансамбль пісні і танцю після гастролей по Україні звітує в Києві. Великий інтерес викликав фольклорний репертуар: гуцульські мелодії, прикарпатські коломийки, гуцульський козачок, "Парубоцькі жарти", "Зашуміла Буковина", "Воротар", "Гуцулка", коломийки про народного героя Довбуша, народний танець "Аркан", поставлений В.Петриком і Я.Чуперчуком. А з червня 1950 року до 29 вересня відбулися великі гастролі по Радянському Союзі. 1951 року знову – Київ. У гастрольних подорожах ріс і міцнів колектив Гуцульського ансамблю.

Після Декади українського мистецтва в Москві В.Петрику, за великий вклад у розвиток українського мистецтва та постановку багатьох танців, вручили урядову нагороду "Знак Пошани". 1964 року йому присвоєне звання "заслужений артист УРСР". З 1954 року балетмейстером Гуцульського ансамблю пісні і танцю В.Петриком було поставлено сотні танцювальних шедеврів: автентичних, фольклорних і народно-сценічних танців. 1993 року йому присвоєно почесне звання "народний артист України" за значний особистий внесок у збагаченні української національної культури та високу професійну майстерність. Поет Р.Юзва присвятив Петрику такі рядки:

Ані в модерні, ані в стилі ретро
ніколи не творили Ви в житті.
Народний дух Вас окриля, маестро,
від того ноги Ваші золоті.

Та золото чудовим передзвоном
вливалося натхненно в кожне “па”,
для Вас була й лишилася законом
любов до танцю, творча – но сліпа.
Дзвенить те золото по всій Вкраїні,
людські серця пройма до глибини.
І хоч вступили Ви в літа осінні,
а ми Вам зичим вічної весни.
Гуцули кажуть: “Биємо не сходим,
хай сходяться у танці ходаки”.
Ми всі Вас любим, як раніш любили,
Вам щастя зичим з легкої руки.

Хоч сам уже відпрацював, але його танці бачили в Америці, Канаді, Італії, аплодували в Сибіру, Азії, бо В.Петрик – це Черкаси, це Харків, Суми, Київ. Петрик – це Україна. Його танці не зійдуть зі сцени, у них було все його життя, а воно ж Безсмертне…

СУСЛІКОВ МИХАЙЛО ЛЬВОВИЧ

(1922)

Михайло Львович Сусліков народився в м. Могилів-Подільський Вінницької області.

1939 року закінчив Київський хореографічний технікум. З 1939 року і до початку Великої Вітчизняної війни працював артистом балету в Київському театрі опери і балету імені Т.Шевченка. 1941 року був призваний до лав Радянської Армії. Став учасником бойових дій.

У 1945–1948 роках працював артистом балету в Запорізькому музично-драматичному театрі імені М.Щорса.

1948–1951 роки – артист балету Закарпатського народного хору, а з 1952 по 1955 рік – соліст балету Закарпатської обласної філармонії.

1955–1961 роки – художній керівник ансамблю танцю "Свалява" в м. Свалява Закарпатської області.

З 1961 року став незмінним художнім керівником заслуженого самодіяльного ансамблю танцю "Юність Закарпаття".

1967 року М.Сусліков нагороджений почесним званням “заслужений працівник культури України”.

З 1980 року – заслужений артист.

З 1999 року – народний артист.

М.Сусліков поставив такі танці:

– хореографічна картина "Бокораші";

– хореографічна композиція "Свято в Карпатах";

– хореографічна композиція "Легенда Карпат";

– святкова-привітальна "Гуцулка";

– березнянська "Карічка";

– закарпатський танець "Керечанка" (запис у с. Керецькі Свалявського району);

– закарпатський танець "Плавянський вертунець" (запис у с. Плавя Свалявського району);

– закарпатський народний танець "Дібровчанка" (запис у с. Діброва Тячівського району);

– хореографічна композиція "Закарпатські візерунки", поставлена для концерту-звіту Закарпатської області в м. Києві (2001);

– хореографічна композиція "У сім'ї єдиній", яка була присвячена 55-й річниці возз`єднання Закарпаття з Україною (2002).

ЗАЙЦЕВ ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ

(1924–1995)

Євген Васильович Зайцев – артист балету, балетмейстер, педагог, театрознавець, заслужений працівник культури України.

Народився 1924 року в м. Іжевськ – столиці Удмуртської республіки (Росія). Закінчив Київське хореографічне училище (1941).

1944–1970 роки – педагог Київського хореографічного училища; артист Національного академічного театру опери та балету України імені Т.Шевченка. Виконавець характерних партій у балетах: “Лебедине озеро”, “Лускунчик”, “Лісова пісня”, “Попелюшка”, “Раймонда”, “Ромео і Джульєтта”, “Лілея” тощо.

1970–1980 роки – викладач Київського інституту культури імені О.Корнійчука.

1965 року в Донецькому театрі опери та балету разом із А.Васильєвою поставив балети: “Лебедине озеро”, “Попелюшка”.

З 1963 року – художній керівник самодіяльного народного ансамблю танцю “Горлиця”, у якому поставив концертну програму у двох відділах.

Є.Зайцев – автор науково-методичного посібника “Основи народно-сценічного танцю” (перша частина – 1975 р., друга – 1976 р.).

ВАСИЛЕНКО КИМ ЮХИМОВИЧ

(1925–2002)

1970 року в Київському державному інституті культури була відкрита кафедра хореографії. Очолив кафедру один з її фундаторів заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства Ким Юхимович Василенко, який мав великий досвід організаційної та творчої роботи.

Ним були створені два заслужені ансамблі народного танцю "Дніпро" та "Дарничанка", оригінальні концертні програми, написано біля 20 книг.

Серед них такі, як "Золоті зерна", "Дзержинці танцюють", давно стали бібліографічною рідкістю; а такі, як "Український народний танець", "Лексика українського народно-сценічного танцю", "Композиція українського народно-сценічного танцю" є невід'ємною частиною підготовки фахівців і користуються великим попитом серед широкої хореографічної громадськості.

Протягом 20-х років К.Василенко очолював і проводив семінари для хореографічних колективів української діаспори, танці, поставлені ним, прикрашають репертуар таких всесвітньо відомих ансамблів українського народного танцю: "Шумка", "Черемош", "Довбуш" (Канада), "Дніпро", "Мир" (США), "Запоріжці", "Гопак" (Франція) і багато інших. К.Василенко був головним балетмейстером під час святкування 1500-річчя заснування м. Києва.

За тридцять років, які професор К.Василенко працював на кафедрі, ним випущено понад 700 фахівців, які плідно працюють на ниві хореографічного мистецтва як по всій Україні, так і далеко за її межами. Серед його вихованців заслужені артисти України, заслужені працівники культури України, лауреати міжнародних і всеукраїнських конкурсів.

Ним були розроблені та впроваджені в життя авторські програми з дисциплін: "Мистецтво балетмейстера", "Український народно-сценічний танець", "Методика роботи з аматорським колективом".

За його методикою працюють кафедри хореографії вищих навчальних закладів, хореографічні відділи училищ культури, школи народного танцю, хореографічні колективи.

Нагороджено К.Василенка орденом "Знак Пошани", Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, 6 медалями, присвоєно звання лауреата Всесоюзного, Міжнародного художнього конкурсів, заслуженого артиста УРСР, заслуженого діяча мистецтв УРСР.

Робота заслуженого діяча мистецтв України, доктора мистецтвознавства, професора К.Василенка з виховання фахівців по праву вважалась авторською школою балетмейстерського народного українського хореографічного мистецтва.

КРИВОХИЖА АНАТОЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

(1925)

Анатолій Михайлович Кривохижа – творець, хореограф, засновник і довголітній керівник легендарного заслуженого самодіяльного ансамблю народного танцю України "Ятрань" Будинку культури імені М.Калініна кіровоградського заводу “Гідросила”.

Народився А.Кривохижа 1925 року в с. Копанки Маловисківського району Кіровоградської області. Починав свій творчий шлях у хореографічне мистецтво зі спорту. 1956 року закінчив Омський державний педагогічний інститут фізичної культури і став тренером з легкої атлетики, але вже 1957 року повернувся до Кіровограда й очолив самодіяльний танцювальний колектив при Будинку культури.

Високий клас хореографічних постановок А.Кривохижі безперечний. Вплив його школи відчувають навіть ті, хто вже з “Ятрані” пішов на професійну сцену, виступав у Москві, Києві чи сам керував танцювальним колективом. Багато з вихованців – заслужені та народні артисти. На стадіоні в Софії ятранський “Гопак” довелося танцювати тричі, у Римській опері завіса піднімалася п’ять разів. А.Кривохижа говорив, що якби він не був свідком тому, то сам би не повірив.

Чому ж колектив назвали на честь річки Ятрані? Саме запитання підказує, у яких краях б`ють джерела творчості ятранців. Якщо говорити про географічне місце, то першим джерелом було с. Кузьмина Гребля Черкаської області. З нього 1957 року почалася перша фольклорно-етнографічна експедиція на чолі з А.Кривохижою, потім по берегах Ятрані, з того місця де вона народжується. За словами А.Кривохижі, він наче глянув у глибину віків, з першої експедиції привіз матеріал, який визначив роботу на багато років. На Ятрані повірили в свої сили. Зрозуміли, що в їхніх руках такий матеріал, який дозволить бути ні на кого не схожим, нікого не наслідувати, а здобути свій танцювальний почерк, мати своє обличчя.

З 1965 року в ансамблі помітно визначився творчий напрям. Основою репертуару “Ятрані” стають українські народні танці: “Метелиця”, “Козачок”, “Гопак”, “Коломийки”, “Гуцулки” тощо. Поступово в ансамблі з'являються різні хороводи, сюжетні номери.

1980 року відбулася спільна робота А.Кривохижі з І.Моісеєвим у програмі “Коломенське”, постановка зведеного номеру колективів України, Білорусії, Молдови в Палаці спорту. Тоді ж А.Кривохижа як кращий хореограф вписаний до Української Радянської Енциклопедії.

1986 року він очолює Академічний театр народної музики, пісні і танцю “Зоряни” при Кіровоградській обласній філармонії, де плідно працював до 1997 року.

З 1997 року викладав у Кіровоградському педагогічному університеті імені В.Винниченка на кафедрі хореографії такі дисципліни: “Мистецтво балетмейстера”, “Підготовка концертних номерів”, “Народознавство та хореографічний фольклор України”.

2005 року А.Кривохижу обирають членом правління Національної хореографічної спілки України та головним консультантом із використання фольклорно-етнографічних матеріалів у хореографічному мистецтві.

Присвоєно А.Кривохижі звання заслуженого діяча мистецтв України (1967), почесне звання “народний артист України” (1973), нагороджено орденом Великої Вітчизняної війни (1985), медаллю “За мужність” (1999), почесною відзнакою Міністерства культури і туризму України – медаллю Павла Вірського (2003), Грамотами Верховної Ради України (1984, 2005), почесною відзнакою “Честь і слава Кіровоградщини” (2006).

Основні творчі роботи балетмейстера: “Ятранські весняні ігри”, “Колядки”, “Поворотня”, “Три діди”, “Було колись на Ятрані”, “Рушничок”, “Воротар”, “Аркан”, “Платочки”, “Василечки”, “Вінок Закарпаття”, “Подолянка”, “Буковинська полька”, “Гопак” і багато інших постановок.

ЛАСТІВКА ДАРІЙ ГРИГОРОВИЧ

(1928–2007)

Дарій Григорович Ластівка – хореограф, керівник Буковинського ансамблю пісні і танцю, заслужений артист України.

Першу присядку і перше танцювальне “па” Д.Ластівка зробив у Чернівецькому музично-драматичному театрі імені О.Кобилянської. 10 травня 1945 року юнака з с. Шубранець Заставнівського району зарахували учнем театральної студії й артистом допоміжної групи. У подальшому творчому житті йому дуже знадобився вишкіл студії, де викладали провідні артисти театру: В.Василько, Б.Борін, Ю.Козаковський, Є.Степанов, Ю.Разумовська.

Але в драматичному матеріалі Д.Ластівці було затісно, його вабив танець. Уроки балетмейстерів О.Опанасенка, О.Голдовської, О.Терещенка, А.Кашканова, М.Ромадова допомогли остаточно визначитися юнакові. Разом з другом їде до Станіслава (нині – Івано-Франківськ), працює в Гуцульському ансамблі пісні і танцю під керівництвом В.Петрика. В.Петрик гідно продовжував справу одного із засновників колективу – віртуоза гуцульського танцю Я.Чуперчука, який був засновником також і Львівського ансамблю пісні і танцю "Галичина". Тому для майбутнього балетмейстера, хореографа Д.Ластівки робота в Гуцульському ансамблі пісні і танцю була потужною школою митця у своїй справі світового рівня.

Через три роки його запросили до Буковинського ансамблю пластичного танцю (він тоді існував окремо від Буковинської хорової капели) солістом. Незабаром молодий митець очолив танцювальний колектив. Відтоді його найвищим університетом стала наполеглива й невтомна праця над собою, постійне самовдосконалення. У Буковинському ансамблі пісні і танцю повністю розкрився його талант. Мистецтвознавці та критики відзначали його неоціненний внесок у скарбницю творчих здобутків колективу, наголошували, що для розвитку народного танцю на Буковині Д.Ластівка зробив те, що хореографи В.Петрик у Гуцульському ансамблі пісні і танцю і К.Балог у Закарпатському народному хорі, Я.Чуперчук у Львівському фольклорно-етнографічному ансамблі "Галичина" і Д.Демків у народному ансамблі танцю "Покуття". Мовою танцю Д.Ластівка прагнув передати дух часу, піднести на високий рівень буковинський фольклор, самобутнє мистецтво багатонаціонального краю.

За роки роботи в заслуженому Буковинському ансамблі пісні і танцю Д.Ластівка як танцюрист створив яскраві характерні образи (особливо в танцях "Парубоцькому", "Молодійці", "Тропотійці", "Гопаку", "Підківці", "Вівчарах"), як балетмейстер поставив понад двадцять танців. Танцювальна група ансамблю досі послуговується золотим фондом, створеним маестро Д.Ластівкою.

Йому було притаманне глибоке відчуття народного мелосу, проникнення в таїну народного танцю. У пошуках народних перлин хореограф здійснював фольклорні експедиції селами Буковини, ретельно збирав і записував народні мелодії, елементи танців, творчо переосмислював, а згодом втілював їх у неперевершені танцювальні образи. Яскравий приклад – хореографічна композиція на мелодію рідного села Д.Ластівки в обробці А.Кушніренка "Підемо стежкою" у виконанні жіночої групи.

Буковинському народному танцю притаманна масовість. Але щоб уникнути невиправданої тавтології в сценічній постановці, Д.Ластівка вводить сольні номери (характерні для танців Східної України, найбільш яскраво втілені феноменом П.Вірського), які органічно "вплітає" у відповідний сюжет – аби увесь танець сприймався цілісно й гармонійно. Ластівка володів відчуттям постановочної ритміки сценічного танцю, танцювальної драматургії. Тому його твори були цікаві й емоційні.

До виконання танців у вокально-хореографічних композиціях балетмейстер залучав учасників хору. Коли вокально-хореографічні композиції виконують на великій сцені, дійство вражає не тільки емоційно, а й масштабно. Усе це – золотий фонд колективу, якому маестро присвятив 45 років свого творчого життя.

"Буковинська полька" – перший танець Д.Ластівки в Буковинському ансамблі. Далі – "Буковинський козак" на музику Ю.Блещука (більш ніж 30 років з часу постановки танець на концертах ніколи не виконувався один раз – його завжди викликають на "біс"; цей танець – у золотому фонді Національного академічного ансамблю танцю України імені П.Вірського), молдавська "Бетута", експресивні "Перетупи", храмовий хоровод "Червона калина" тощо.

Кожна постановка Д.Ластівки – зі своєю "родзинкою", елементом, який відтворює в душі та пам`яті цілісний танцювальний образ. Наприклад, згаданий "Буковинський козак" має оригінальну діагональну присядку. Один танцюрист цей елемент не виконає, а танцювальна група – так.

Д.Ластівка – чудовий педагог: чуйний, вдумливий, вимогливий. Він – незмінний голова журі традиційних оглядів-конкурсів самодіяльних танцювальних колективів області. Його мудрі поради – це неоціненна школа балетмейстера-хореографа високого класу. Крім роботи в Буковинському ансамблі пісні і танцю Д.Ластівка творчо допомагав самодіяльним танцювальним колективам області, а також українським колективам зарубіжжя. Він здійснював постановки танців Вижницькому ансамблю танцю "Смеречина" ("Парубоцький" і "Весільний"), проводив майстер-класи в ансамблях танцю: "Мерцишор" з с. Волока Глибоцького району під керівництвом Г.Козака, "Ізвораш" з смт Глибокого (кер. Г.Нагірний), "Черемшина" з м.Вашківці Вижницького району (кер. О.Сірецький), "Трембіта" Буковинського медичного університету, "Французькі запорожці" з м. Шалет-сюр-Люєн у Франції (кер. Г.Лагодюк), "Надія" та "Весна" у французькому м. Марманде,

“Постоли” в американському м. Боулдер штату Колорадо (кер. Т.Мастерсон), а також у танцювальних колективах американських міст Спрінгс, Денвер, Пуебло, “Гурт Люсі Павличенко” з канадського м. Саскатун провінції Саскачеван, яким нині керує учень Ластівки – С.Королюк. Співпраця Д.Ластівки з різними колективами – це свідчення широкого визнання його творчості, яка стала символом єднання українців через свою культуру.

Ось один лише промовистий епізод з творчої біографії митця і педагога, невтомного пропагандиста мистецтва рідного краю. На завершення свого майстер-класу в м. Авдіївці на Донбасі маестро Д.Ластівка отримав високу оцінку своїй діяльності. Місцеві керівники та працівники культури зазначали, що за п`ять днів репетицій з танцювальним ансамблем будинку культури їхнього міста він зробив набагато більше, аніж вони самі за кілька років: за такий невеликий строк поставив п`ять танців, яких ніколи не виконували. Вони зайняли гідне місце в їхньому репертуарі.

Свого часу наш уславлений земляк – художній керівник і головний диригент Державної академічної хорової капели “Думка” Є.Савчук наголошував, що маестро Д.Ластівка стільки зробив для танцювальної культури краю, чого до нього ніхто не зробив і після нього ще не скоро будь-хто зробить.

1979 року Д.Ластівці присвоєне почесне звання “заслужений артист України”.

Д.Ластівка – це митець, який своєю творчістю збагатив скарбницю буковинського народного танцювального мистецтва.

БАЛОГ КЛАРА ФЕДОРІВНА

(1928)

З кращих представників художньої самодіяльності в Ужгороді 1945 року був створений Закарпатський ансамбль пісні і танцю, який у піснях виливав свою душу й історію. Першим балетмейстером було призначено В.Ангарова. У колективі працювали такі балетмейстери, як М.Ромадов, О.Опанасенко, Л.Калінін та інші. З 1959 року балетмейстером Закарпатського народного хору стала Клара Федорівна Балог, яка працювала в цьому колективі з дня його заснування й виросла від танцюристки до одного з провідних балетмейстерів республіки. 1957 року К.Балог присвоєно почесне звання “заслужена артистка УРСР”. Вона перша уродженка Закарпаття, яка удостоєна цього високого звання. Під її керівництвом танцювальна група набула неповторного почерку, своєрідної манери виконання.

1960 року вона самостійно готувала хореографічну програму до Декади української літератури мистецтва в Москві. Художній керівник і головний диригент хору М.Кречко справедливо щиро радів за молодого керівника танцювальної групи, заслужену артистку УРСР К.Балог, коли в Москві українські танцюристи витримали важливий іспит зрілості. За високі досягнення в хореографічному мистецтві Клару Федорівну 1960 року було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора. 1974 року їй було надано почесне звання "народна артистка України". Тоді ж П.Вір-ський запросив її до свого колективу у Державний заслужений академічний ансамбль танцю УРСР на постановку танців. Тому і сьогодні в репертуарі колективу – танець "Березнянка". Далі була спільна робота з В.Вронським над танцями до опери "Мілана" Г.Майбороди, робота в хорі імені Г.Верьовки над постановкою "Байківських забав".

К.Балог дала сценічне життя танцям, які ставилися в Державному хореографічному ансамблі УРСР "Таврія" (Сімферополь), у Київському державному хореографічному училищі, у театрах України, Чехословаччини, ансамблі естрадного танцю Угорщини, закарпатської обласної філармонії. Ставлячи найрізноманітніші за змістом та формою танці, К.Балог прагне чіткого розвитку сюжету, відмовляється від усього, що заважає стрункості драматургічної композиції.

К.Балог вміє запалити колектив, надихнути своїм творчим горінням. У танцях "Раковецький кручений", "Вівчари на полонині", "Подаруй мені берізку", "Бубнарський", жартівливий танець "Ой, кум до куми залицявся", відтворено перш за все людину, історію, звичаї, обряди. Робота над першоджерелом – це завжди пошук, творче дерзання. Як балетмейстер вона наголошує на певній стороні фольклорного танцю, вилучає анархізм, повтори, вульгаризм у лексиці. К.Балог вдало використовує пісенну драматургію у своїх постановках. Так виникла музично-хореографічна композиція "Свято на винограднику", "Закарпатські орнаменти", "Привітальня" та багато інших творів. Але в К.Балог і в танцювальному колективі під її орудою є одна риса, що стала чи не найбільшим здобутком, – уміння відчувати "душу" хореографічної композиції, розкривати характер народу. Вона завжди вимоглива як до себе, так і до учасників ансамблю.

Величезна заслуга її полягає в тому, що вона виховала велику когорту танцюристів, які досягли у своїй творчості високих державних нагород і професійних звань, від заслужених працівників культури до народних артистів.

КЛОКОВ ГЕОРГІЙ ПАВЛОВИЧ

(1931)

Георгій Павлович Клоков – художній керівник Дніпропетровського фольклорно-хореографічного ансамблю “Славутич”, народний артист України.

Народився він 1931 року в м. Курську. Потім сім’я Клокових переїхала до Дніпропетровська, де пройшли його дитинство і юність.

1952 року Г.Клоков прийнятий на роботу до ансамблю народного танцю Молдавської РСР “Жок” у Кишиневі, у якому пропрацював до 1960 року на посаді артиста-соліста балету. У 1953 та 1955 роках нагороджений Почесними грамотами Президії Верховної Ради Молдавської РСР за видатні заслуги в галузі хореографічного мистецтва.

З 1960 по 1973 рік – художній керівник самодіяльного ансамблю народного танцю “Дружба” при Будинку культури Дніпропетровського заводу імені Г.Петровського, колективу якого 1967 року присвоєно почесне звання “заслужений”, а його керівнику звання “заслужений працівник культури України”. 1967 року нагороджений медаллю “За трудовую доблесть”. 1971 року – орденом Трудового Червоного Прапора. Колектив був неодноразовим переможцем і лауреатом Республіканського та Всесоюзних фестивалів народної творчості.

З 1974 року Г.Клоков – один із засновників ансамблю пісні і танцю “Славутич”, його головний балетмейстер. У зв’язку зі зміною творчого напряму та перейменуванням колективу у фольклорно-хореографічний ансамбль, він призначений художнім керівником (1984).

Був одним із режисерів свята, присвяченого 1500-річчя Києва. Хореографу присвоєно почесне звання “заслужений діяч мистецтв України”.

Г.Клоков – високопрофесійний майстер, який створив власний напрям народної хореографії України, що відрізняється сюжетністю, театральною переробкою сценічних образів, тонкістю стилізації та пишністю форми.

Майстерність постановника, бездоганний смак у виборі музичного матеріалу дали можливість ансамблю “Славутич” створити своє творче обличчя та добитися значних художніх показників.

За плідну творчу діяльність Г.Клоковим створено більш ніж 20 концертних хореографічних і вокально-хореографічних програм, які побачили глядачі всіх країн СНД, а також Франції, Швейцарії, Нігерії, Румунії.

1994 року Указом Президента України Г.Клокову присвоєно почесне звання “народний артист України”, 1999 року нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня.

В останні роки Г.Клоков є беззмінним головним балетмейстером усіх міських та обласних святкових концертів.

КОЛОСОК ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ

(1932)

Олександр Петрович Колосок народився 16 червня 1932 року в м. Запоріжжя. Навчався в Ремісничому училищі № 1 при заводі “Комунар”. Працював слюсарем-лекальником на цьому заводі. У 1950–1951 роках працював в Ансамблі пісні і танцю України під керівництвом Л.Чернишової (м. Київ). З 1951 по 1955 рік – служба в армії в Ансамблі пісні і танцю Центральної групи військ (м. Баден, Австрія). З 1955 по 1971 рік – соліст танцювальної групи Заслуженого академічного народного хору імені Г.Верьовки, а за сумісництвом – в Укрконцерті.

1951 року був нагороджений медаллю "За доблесний труд" після Декади українського мистецтва в Москві. 1959 року став лауреатом міжнародного конкурсу – золота медаль (м. Відень, Австрія). 1961 року був нагороджений медаллю "За трудовое отличие". 1962 – лауреат міжнародного конкурсу (м. Хельсінкі, Фінляндія), здобув дві золоті медалі за малу і велику форми з танцями: "Буковинські танці" – мала форма і "Гопак" – велика форма. 1967 року присвоєно почесне звання “заслужений артист України”. 1979 року закінчив з відзнакою режисерський відділ Київського інституту культури імені О.Корнійчука. 1982 року отримав наукове звання доцента за створення предмету "Український народно-сценічний танець" у вищій школі. 1996 року присвоєно вчене звання професора. З 2000 року працює в Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

О.Колосок – балетмейстер свята, приуроченого 1500-річчю м. Києва, член журі всеукраїнських і міжнародних конкурсів, фестивалів, переглядів, творчих звітів як аматорських, так і професійних колективів, член експертної комісії звіту обласної України, член журі на телепередачі “Сонячні кларнети” й інших заходів культури.

Як викладач з предмету “Мистецтво балетмейстера” в КНУКіМ та ДАКККіМ створив велику кількість робіт, які стали прикладом для майбутніх хореографів України.

Використовуючи кожний музичний матеріал, темпоритмічну структуру, яка підкреслювала музичну і хореографічну драматургію, вони складають враження цілковитого злиття музики й хореографії, підкреслюючи професійність балетмейстера-постановника, викладача, репетитора. За роки роботи у вищій школі з 1973 по 2008 рік були **поставлені хореографічні роботи:**

- одноактний балет "Майська ніч, або Утоплена";
- одноактний балет "Казка для дорослих";
- одноактний балет "И в серце, и в памяти" (про події Великої Вітчизняної війни);
- одноактний балет "Катерина";
- хореографічні композиції: "Лісова Фея", "Карпатська мозаїка", "Дорога в Єрусалим", "Пробудження кохання", "Безсмертя" на лексиці П.Вірського, угорська "Корічка", "Гадання перед Різдвом", "Ігрові хороводи", "Обжинкове поле" (за повістю "Червона косинка"), "Корида", "Маланка", "В степях Забайкалья", "Сніжинки в новорічну ніч", 'Цвіт папороті", "Російський ліричний", "Зустріч зими з весною", "Чарівний віночок", "Прощання з дитинством", "Доля", "Ой, летіли дикі гуси", "Купальська ніч", "Майовка", "Дитячі ігри", "Черевички", "Солом`яна лелека", "Цикл весняних гаївок", "Смоленський жених", "Перепілочка";
- різноманітні гопаки.

Науково-творча робота професора О.Колоска:

– Специфіка роботи балетмейстера у народному хорі: методичні рекомендації;

– Пошуки образного рішення хореографічної композиції: навчально-методичний посібник;

– Побудова екзерсису біля станка на основі української народносценічної танцювальної лексики: навчально-методичний посібник.

Програми:

– з предмету "Мистецтво балетмейстера" для студентів спеціальності 7.020202 "Хореографія" спеціалізації "Народна хореографія";

– "Музична драматургія в хореографічному творі";

– "Стильові особливості танців східної України" (методичні рекомендації) з предмету "Мистецтво балетмейстера";

– "Стильові особливості танців Карпатського регіону";

– "Теоретичні принципи створення хореографічного образу";

– “Режисура хореографічного твору” для студентів спеціальності 7.020202 “Хореографія”;

– “Актуальні проблеми створення хореографічної композиції” (на допомогу самостійній роботі студентів) тощо.

Серед учнів заслуженого артиста України, професора О.Колоска є відомі майстри з хореографії, заслужені артисти та заслужені діячі мистецтв України.

Заслужені діячі мистецтв і заслужені артисти України:

– О.В.Косьянова, заслужений діяч мистецтв України, професор (м. Київ, завідувач кафедри КНУКіМ);

– В.І.Дужич-Миколайчук, заслужений артист України (Волинський народний хор, соліст танцювальної групи);

– В.І.Глущенков, заслужений артист України (м. Хмельницький, балетмейстер ансамблю пісні і танцю "Подолянка");

– Г.В.Горбачук, заслужений артист України (м. Чернігів, балетмейстер ансамблю пісні і танцю);

– Л.В.Табанько, заслужена артистка України (м. Ужгород, Державний заслужений Закарпатський народний хор, солістка танцювальної групи);

– П.Б.Сліченко, заслужений артист України (м. Київ, Національний заслужений академічний український народний хор імені Г.Верьовки, соліст танцювальної групи);

– Н.І.Юмашева, заслужена артистка України (м. Київ, Національний заслужений академічний ансамбль танцю імені П.Вірського, солістка танцювальної групи).

Заслужені працівники культури України:

– О.П.Бобків (м. Львів, заслужений самодіяльний ансамбль фольклорного танцю "Галичина" – художній керівник-балетмейстер);

– П.С.Харісов (м. Львів, Палац дітей та юнацтва – художній керівник ансамблю танцю);

– Г.Л.Воронов (м. Київ – балетмейстер хореографічного ансамблю "Балет на льоду");

– М.Л.Гречушніков (м. Київ – балетмейстер ансамблю танцю ТТУ);

– О.Г.Величко (м. Херсон – завідувач відділу хореографії училища культури);

– О.Е.Косьянов (м. Київ – кафедра бальної хореографії КНУКіМ);

– В.П.Гуцуленко (м. Севастополь – художній керівник зразкового ансамблю танцю);

– Л.О.Пімінова (м. Київ – кафедра народної хореографії КНУКіМ);

– І.І.Пастеляк (м.Ужгород – художній керівник ансамблю сучасного танцю, викладач училища культури).

Доктори наук, професори:

– Ахмед Саід Абдула (Йємен, м. Аден – художній керівник ансамблю народного танцю, професор);

– А.І.Ногачевський (Канада – доктор мистецтвознавства, професор).

Доценти:

– С.Г.Забредовський (м. Київ – кандидат мистецтвознавства, кафедра хореографії ДАКККіМ);

– С.Л.Зубатов (м. Київ – завідувач кафедри народної хореографії КНУКіМ);

– Т.М.Чурпіта (м. Київ – кандидат мистецтвознавства КНУКіМ);

– Л.Ю.Цвєткова (м. Київ – декан факультету хореографії КНУКіМ);

– В.І.Зайцева (м. Київ – завідувач відділу хореографії циркового училища).

За роки роботи у вищій школі О.Колоском підготовлено більше трьохсот фахівців і всі вони працюють за фахом.

КОЛОСОК ПЕТРО ПЕТРОВИЧ

(1932–2004)

Петро Петрович Колосок – танцюрист, балетмейстер, педагог, заслужений артист України, лауреат міжнародних конкурсів.

Народився 16 червня 1932 року в м. Запоріжжя.

Творчу діяльність розпочав у художній самодіяльності.

З 1950 року – артист Ансамблю пісні і танцю України, під керівництвом Л.Чернишової (м. Київ).

1951–1955 роки – соліст Ансамблю пісні і танцю Центральної групи військ у м. Баден (Австрія).

1955–1971 – соліст танцювальної групи Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Г.Верьовки.

1973–1998 – художній керівник і головний балетмейстер дитячого зразкового хореографічного ансамблю “Веселка” (м. Київ).

За ці роки здобув нагороди:

- медаль “За трудовое отличие” (1951);
- медаль “За доблестный труд” (1961);
- Почесна грамота Верховної Ради (1985);
- відмінник освіти (1986);

• лауреат премії імені О.Бойченка (1988).

П.Колосок поставив такі хореографічні композиції: “Перший раз у перший клас”, “Останній дзвоник” – вокально-хореографічні композиції на пісні композитора Ю.Чичкова, “Чай з самоваром”, “Словацький”, “Українська полька”, “Веснянки”, “Парубоцькі жарти”, “Рушничок”, “Косарі”, “Молоді Карпати”, “Тірольський”, “Молдовеняска”, “Циганські діти”, “Єврейський”, “Угорський”, “Козацькі забави”, “Калинка”, “Субботея”, “Піонерська сюїта”, “Мульт-концерт” тощо.

ГОМОН ОЛЕКСІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1938–2003)

Олексій Олександрович Гомон народився в с. Макарівка Чернігівської області. Закінчив Київське хореографічне училище та Київський державний театральний інститут.

1958–1967 роки – соліст Ансамблю танцю України (нині імені П.Вірського). З 1976 року – танцюрист, а з 1978 по 1980 рік – художній керівник і головний балетмейстер Шахтарського ансамблю пісні і танцю “Донбас”, де поставив концертну програму ансамблю.

З 1980 року – головний балетмейстер Державного заслуженого академічного українського народного хору імені Г.Верьовки.

У хорі поставив вокально-хореографічні композиції: “Дзвенить піснями Україна”, “Добрий вечір, щедрий вечір”; танці: “Козачок з бубнами”, “Гопак” та інші.

У 1986–1992 роках О.Гомон очолював кафедру сценічного руху Київського державного інституту театрального мистецтва імені І.Карпенка-Карого.

За видатний артистичний талант і професіоналізм О.Гомон отримав звання “народний артист” та “заслужений працівник культури України”.

КОВАЛЬ ЛЕОНІД ПАНАСОВИЧ

(1938)

Леонід Панасович Коваль – балетмейстер, режисер, заслужений працівник культури України. Творчу діяльність розпочав 1956 року танцюристом у хореографічному гуртку Жашківського РБК Черкась-

кої області. 1957 році за конкурсом був прийнятий до Черкаського державного народного хору на посаду артиста балету.

Військову службу проходив в десантних військах, а з 1958 по 1960 рік служив в Ансамблі пісні і танцю Ленінградського військового округу як соліст танцювальної групи.

По закінченні строкової служби в армії з 1960 по 1964 рік працював солістом балету, а згодом і балетмейстером в Черкаському академічному заслуженому українському народному хорі.

З 1964 по 1977 рік – соліст балету і за сумісництвом балетмейстер-постановник у Черкаському академічному державному музично-драматичному театрі імені Т.Шевченка.

1968 року заочно закінчив Ленінградську вищу профспілкову школу культури (нині Санкт-Петербурзький гуманітарний університет), отримав диплом організатора-методиста культурно-масової роботи вищої кваліфікації та посвідчення керівника хореографічного колективу.

З 1977 по 1978 рік працював солістом балету в молодіжному ансамблі циган „Майсіго" Черкаської обласної філармонії.

З 1978 по 1991 рік – методист, завідувач відділу, художній керівник Черкаського обласного міжспілкового Будинку самодіяльної творчості профспілок, а з 1991 по 2003 рік – заступник голови обласної Асоціації закладів культури і голова обласної Атестаційно-тарифікаційної комісії культурно-освітніх закладів Федерації профспілок області.

1974 року Л.Ковалю встановлена І категорія балетмейстера-постановника, а 1993 року він тарифікований як режисер-постановник. З 2003 року і по теперішній час працює методистом Черкаського обласного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи.

Серед творчих здобутків Л.Коваля необхідно відзначити постановки танців в Черкаському народному хорі: “Український ліричний”, “Ковалі”, “Гонта в Умані”. В обласному театрі ним створений музичні вистави, оперети й опери, неодноразово відзначені позитивними рецензіями ЗМІ та в журналі “Український театр” (“Весілля в Малинівці”, “Роза вітрів”, “Запорожець за Дунаєм”, “Яблуневий полон”, “Витівки Хануми” тощо).

Як сценарист, головний режисер-постановник Л.Коваль здійснив культурно-мистецьку програму для учасників Всесоюзної наради культпрацівників профспілок (1983), Дні культури і мистецтва Черкащини в столиці України (1987). Брав участь як режисер і співавтор

сценаріїв творчих звітів Шевченкового краю в Палаці мистецтв “Україна” (1982, 2000, 2003, 2004).

Провів Міжнародне культурно-мистецьке свято з нагоди 200-річчя дендрологічного парку “Софіївка” (м. Умань), Перше республіканське свято кобзарського мистецтва та Всесоюзне Шевченківське літературно-мистецьке свято “В сім'ї вольній, новій”, які були присвячені 175-річчю від дня народження Т.Шевченка (м. Канів, 1989), вперше запропонувавши піший перехід учасників свята від Успенського собору, де стояла труна великого Кобзаря, до його місця вічного спочину на Чернечій горі, що віднині стало щорічним традиційним явищем при проведенні річниць від дня народження поета в травневі дні.

Л.Коваль є автором розгорнутого сценарію та головним режисером-постановником Міжнародного фестивалю дитячої хореографії “Барвінкове кружало” (1982, 2000), І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені В.Авраменка “Гопак”, проведеного на батьківщині всесвітньовідомого хореографа в смт Стеблеві та м. Корсунь-Шевченківському на Черкащині (2008). За його ініціативою, сценарними розробками та режисурою здійснено проведення обласних фестивалів “Золота осінь” (1991–2003), “Роде наш красний” (2002), завершальні заходи всесоюзних і всеукраїнських фестивалів-оглядів народної творчості аматорських колективів Шевченкового краю (1984–2007), велика кількість культурно-масових заходів, у тому числі присвячених 10-річчю Незалежності України (1992–2002), ювілейним датам Перемоги у Великій Вітчизняній війні в обласному центрі (1985, 1995, 2005).

Л.Коваль склав кілька буклетів з досвіду роботи кращих аматорських колективів Черкащини, які за рекомендаціями Санкт-Петербурзького гуманітарного університету були використані як посібники для самодіяльних колективів (“З піснею по життю”, “Квіти на паркеті”, “Друге дихання”, “Вербиченька”).

2007 року він створив напрочуд цікавий нарис “Перші роки – важкі кроки” – правдиву історію про витоки творчості уславленого Черкаського хору, і присвятив свій нарис 50-річчю його утворення.

Має урядові нагороди, серед яких медалі “За доблесну працю” та “Ветеран праці” тощо. Носить звання лауреата міжнародних, всеукраїнських фестивалів. 1985 року Л.Ковалю було присвоєно почесне звання “заслужений працівник культури України”. На сьогодні продовжує виконувати велику громадську та професійну роботу щодо організації нових змістовних культурно-масових заходів в ім'я подаль-

шого відродження та збагачення національної української культури й духовності.

ВАНТУХ МИРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ

(1939)

Народився Мирослав Михайлович Вантух 18 січня 1939 року в с. Великосілки Кам`янко-Бузького району Львівської області.

Генеральний директор і художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю імені П.Вірського.

Герой України (2004), народний артист України (1977), дійсний член Академії мистецтв України, лауреат Державної премії України імені Т.Шевченка (1993), заслужений діяч мистецтв України (1968), кавалер ордена Дружби народів (1986).

Нагороджений Почесними грамотами Президії Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, Почесною відзнакою Президента України, орденом “За заслуги” III та II ступенів.

Видатний митець хореографії і громадський діяч. Член президії Комітету з Державних премій України імені Т.Шевченка (1996–1999); член Комітету з Національної премії України імені Т.Шевченка (1999–2001). Голова Всеукраїнської координаційної ради з проблем дитячої хореографії, Всеукраїнської хореографічної спілки. Завідувач кафедри хореографії Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

1958 року закінчив Львівський технікум підготовки культосвітніх працівників і курси підготовки керівників танцювальних колективів при Львівському культосвітньому технікумі, 1977 року – заочне відділення в Академії суспільних наук у Москві.

1961 року талановитий хореограф створив ансамбль танцю “Юність” при Львівському палаці культури імені Ю.Гагаріна.

Завдяки самовідданій праці артистів і художнього керівника, ансамблю “Юність” було надано звання заслуженого. Майже 20 років очолював львівський ансамбль, який став одним з найкращих хореографічних колективів України, переможцем міжнародних конкурсів, учасником урядових заходів, Днів культури, фестивалів, творчих декад у нашій державі та за її межами.

1980 року, прийнявши пропозицію зі столиці, М.Вантух став художнім керівником славнозвісного Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені П.Вірського.

Блискучий балетмейстер-постановник поєднує досвід педагога-вихователя і глибокі знання народних традицій та обрядів, якості талановитого організатора і позицію громадянина незалежної держави. Тільки завдяки такому поєднанню людських і професійних якостей, очолюваний ним вже понад 25 років ансамбль став візитною карткою українського мистецтва, танцювальним колективом номер один у Європі і, можливо, в усьому світі.

Під керівництвом М.Вантуха із творчої спадщини П.Вірського відновлено понад 10 номерів-постановок. За своє творче життя він створив і поставив понад 40 різних за тематикою хореографічних композицій, сюїт, танців, картин, багато з яких сьогодні складають Золотий фонд української хореографії.

Дбаючи про майбутнє славетного колективу, М.Вантух 1992 року створив дитячу хореографічну школу при ансамблі, де сьогодні навчаються понад 250 талановитих дітей. Це дало чудову можливість поповнювати склад колективу підготовленими виконавцями.

Далеко за межами України, майже в 62 державах земної кулі виступав Національний ансамбль танцю – як посланець миру та дружби, носій рідної культури, як свідчення високого художнього та виконавського рівня української хореографії. Гастролі ансамблю П.Вірського завжди супроводжувалися захопленими відгуками іноземної преси.

Сьогодні колектив у розквіті творчих сил, гідно йде до нових мистецьких перемог. Його наставник, “батько” і “душа” – видатний знавець хореографії, народного фольклору й етнографії, продовжувач кращих традицій геніального П.Вірського, М.Вантух вболіває за українську культуру, постійно перебуває в художньому пошуку.

Спадковість професії танцівника стала сімейною традицією в родині Вантухів. Донька Галина – народна артистка, солістка балету

ансамблю П.Вірського. Нахил до музики, зокрема хореографії, виявляє й онучка М.Вантуха – Наталка.

Дружина Валентина Володимирівна – надійна підтримка й духовна Муза свого одержимого мистецтвом танцю чоловіка, директор Дитячої хореографічної школи при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю імені П.Вірського, заслужений діяч мистецтв, народна артистка України.

Творчі здобутки художнього керівника ансамблю М.Вантуха піднесли його до рівня провідних майстрів національної хореографії. Це засвідчує не лише успішна концертна діяльність очолюваного ним мистецького колективу, але і його участь у конференціях і семінарах з хореографічної майстерності в Канаді, США, Франції.

М.Вантух має талант від Бога, високу духовність і відданість улюбленій роботі, що стала справою життя, непереборне бажання творити й здобувати нові вершини мистецького Олімпу.

КОКУЛЕНКО БОРИС ГРИГОРОВИЧ

(1939)

Народився Борис Григорович Кокуленко 1 жовтня 1939 року в м. Кіровограді. Займався в ансамблі народного танцю “Ятрань”. З 1961 р. почав працювати танцюристом, а згодом – балетмейстером.

Закінчив філологічний факультет Кіровоградського педагогічного інституту імені О.Пушкіна. У Кіровоградському музично-драматичному театрі імені М.Кропивницького Б.Кокуленко – автор-постановник танців і хореографічних композицій до таких вистав, як “Срібне павутиння” О.Коломійця, “Титарівна” М.Кропивницького, “Сорочинський ярмарок” та “Утоплена” М.Гоголя, “Тил” М.Зарудного й інших.

Поставив танці “Гопак”, “Юність вітає”, “Зустріч”, “Гуцулка” в народному ансамблі танцю “Юність” Кіровоградського педагогічного інституту, пластичні й хореографічні сцени у виставі І.Драча “Думи про Сухомлинського”; вокально-хореографічні композиції: “Подільські щедрівки”, “Недоспівана пісня” в ансамблі пісні і танцю “Козаки Поділля” Хмельницької обласної філармонії; хореографічні композиції: “Суворовці”, “Наталка-першокласниця”, український танець “Стежка” в центрі естетичного виховання при кібернетико-технічному коледжі в Кіровограді.

А також поставив хореографічну композицію “Криниченьки” (за мотивами народної казки про три криниці), “Колискова” (на музику

Г.Свиридова), молдавську хореографічну композицію “Жайворонок”, туркменський танець “Джигіти”.

Б.Кокуленко започаткував перший в Україні музей хореографічного мистецтва. Він зібрав понад 5000 предметів, які свідчать про історію українського танцювального мистецтва в Україні та на Кіровоградщині зокрема.

Видав посібник “Степова Терпсіхора”, де йдеться про історію українського народного танцю в житті і на сцені; написав монографію “Там, де Ятрань” – про творчість заслуженого ансамблю танцю України “Ятрань”, опублікував 11 статей у наукових журналах України.

КОЛОМІЄЦЬ МИКОЛА ПЕТРОВИЧ

(1942)

Микола Петрович Коломієць народився 1942 року в Черкаській області.

З 1965 по 1969 рік працював в ансамблі Ленінградського військового округу. З 1969 року працював завідуючим дитячого сектору в клубі при військовій частині. 1969 року створив дитячий танцювальний колектив – ансамбль "Щасливе дитинство", у якому займалося близько 100 дітей шкільного віку, беззмінним керівником якого є і до сьогодні. Усі роки праці він присвятив зміцненню та розширенню колективу, виведенню його на професійний рівень. Роки його сумлінної праці відзначені значком "Відмінник народної освіти України".

1982 року М.Коломійцю присвоєно звання "заслужений працівник культури України". 1992 року на базі ансамблю створено дитячо-юнацьку хореографічну студію "Щасливе дитинство", директором якої призначено Миколу Петровича, й ансамбль танцю "Україна", художнім керівником і постановником якого є М.Коломієць.

1994 року М.Коломійцю присвоєно почесне звання "народний артист України". Завдяки таланту, наполегливості, закоханості у свою справу та любові до дітей, на сьогоднішній день дитячо-юнацька хореографічна студія "Щасливе дитинство" Дніпровського району м. Києва об'єднує понад 1200 дітей віком від 4 до 18 років.

1996 року він став лауреатом благодійного фонду "Сім'я майбутнього". 1997 року – лауреат X Всеукраїнського конкурсу "Пісенний вернісаж", лауреат премії "Людина року" в галузі освіти "Щасливий дар душі". 1999 року отримав відзнаку Президента України орден "За заслуги" III ступеня.

2002 року закінчив Державну академію керівних кадрів культури і мистецтв.

2003 року нагороджений Кабінетом Міністрів України Почесною грамотою за вагомий внесок у розвиток української культури, високий професіоналізм. 2005 року нагороджений пам'ятною медаллю та дипломом до 100-річчя з дня народження П.Вірського, 2006 – нагрудним знаком імені А.Макаренка.

ВАНЬОВСЬКИЙ МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ

(1943)

Народився Михайло Васильович Ваньовський 26 червня 1943 року в с. Воютичі Самбірського району Львівської області.

Закінчив Самбірське училище культури та філологічний факультет Дрогобицького державного педагогічного інституту імені І.Франка.

Після закінчення інституту 1969 року працював художнім керівником Палацу естетичного виховання учнівської молоді у Львові, а 1980 року переведений на посаду художнього керівника Заслуженого ансамблю танцю України “Юність”. І вже через два роки за видатні здобутки і пропаганду українського народного танцю йому присвоєно почесне звання “заслужений артист України”, а згодом – почесне звання “народний артист України”.

Упродовж свого творчого шляху був нагороджений медаллю “За трудову відзнаку”, орденом “Знак пошани”, Грамотою Президії Верховної Ради України, став лауреатом обласної премії в галузі народного мистецтва імені А.Вахнянина.

З 1993 року при ансамблі “Юність” М.Ваньовським організований семінар для хореографів української діаспори за програмою народного інституту українського танцю імені В.Авраменка.

В ансамблі “Юність” М.Ваньовський здійснив такі хореографічні постановки: хореографічні композиції "Козацька дума", "Дума про Україну", "Квітне Україна", "Козацькому роду нема переводу"; народні танці: "Гопак", "Вітерець", "Поліська полька", "Бойківські коломийки", "Гей, браття, опришки". Створив концертні програми: "Роде наш прекрасний", "Чом-чом, земле моя". За його ініціативи при ансамблі створено дитячу школу народного танцю.

М.Ваньовський на посаді художнього керівника Заслуженого ансамблю танцю України “Юність” проявив себе вмілим, талановитим,

творчим працівником, пропагандистом, примножувачем і популяризатором українського народного танцювального мистецтва.

Під його керівництвом колектив "Юність" завжди був виразником справжніх зразків народного мистецтва, визнаний одним із кращих танцювальних ансамблів нашої держави. Підтвердженням цього є мистецькі перемоги на міжнародних і державних конкурсах, фестивалях, урочистих концертах, концертні виступи в 54 країнах світу, присвоєння почесного звання ансамблеві “заслужений”, а також перше місце за підсумками журі в ІІ Всеукраїнському фестивалі-конкурсі з народної хореографії імені П.Вірського в листопаді 2007 року в Києві.

ХАРІСОВ ПОБЄДА САФІЙОВИЧ

(1945)

Побєда Сафійович Харісов – балетмейстер, керівник Народного ансамблю танцю “Первоцвіт” Львівського державного аграрного університету, методист, спеціаліст вищої категорії.

Народився П.Харісов 9 травня 1945 року в с. Панфілова Талгарського району Алма-Атинської області в Казахстані. Закінчив хореографічний факультет Київського державного інституту культури імені О.Корнійчука.

З 1975 року працював інспектором Львівського обласного управління культури, викладачем Львівського культурно-освітнього училища, а з 1979 року – керівником і балетмейстером Народного ансамблю “Радість”, методистом вищої категорії Центру творчості дітей і юнацтва Галичини у Львові. За 25 років роботи підготував цілий ряд керівників самодіяльних хореографічних колективів, багато з яких стали професійними виконавцями та педагогами. Як талановитий балетмейстер П.Харісов є автором 40 хореографічних постановок, організатором і режисером обласних, міських фестивалів народного хореографічного мистецтва: “Карпатські візерунки” (1985–1991), “Сокальські притупи” (1998–2003) “Яблуневий цвіт” (1999–2003), а також балетмейстером двох звітів творчих колективів Львівської області в Палаці культури “Україна” в Києві (2001–2002).

Народний ансамбль танцю “Радість” під його керівництвом став лауреатом міжнародних конкурсів: у Болгарії, Югославії, Франції (Дні культури України), Польщі, Португалії, Франції, Ізраїлі, Англії, а також переможцем І, ІІ, ІІІ турів І-го Всеукраїнського фестивалю хореографічного мистецтва імені П.Вірського.

З 2003 року П.Харісов – керівник Народного ансамблю танцю “Первоцвіт” Львівського державного аграрного університету.

20 років очолює хореографічну секцію при Львівському державному центрі народної творчості управління культури й управління освіти Львівської міської ради, є ініціатором та організатором всеукраїнських, регіональних, обласних і міських семінарів, творчих зустрічей з провідними хореографами України.

2003 року був обраний головою Львівського обласного відділення Національної хореографічної спілки України.

П.Харісов – відмінник народної освіти України, заслужений працівник культури України, нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

ДЕБЕЛИЙ ВАЛЕРІЙ ГРИГОРОВИЧ

(1946)

Валерій Григорович Дебелий – артист балету, балетмейстер, заслужений діяч мистецтв України (1994).

Закінчив хореографічну студію Ансамблю танцю України (1964), балетмейстерське відділення Ленінградської консерваторії (1986).

1964–1986 роки – артист ансамблю танцю України імені П.Вірського; 1982–1985 – балетмейстер-постановник в українському художньо-спортивному ансамблі “Балет на льоду”, 1982–1985 – головний балетмейстер фольклорного ансамблю “Донбас” (Донецьк). З 1986 року – художній керівник і директор ансамблю “Калина” (Київ).

Поставив такі танці: “Вишеньки-черешеньки”, “Веснянка”, “Гопак”, танці в композиції “Івана Купала” в хорі імені Г.Верьовки й інші.

ВЕЛИЧКО ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ

(1947)

Олександр Григорович Величко народився 24 квітня 1947 року в м. Бериславі Херсонської області. За фахом він клубний працівник вищої категорії, керівник самодіяльного танцювального колективу. Балетмейстер-постановник, викладач хореографічних дисциплін училища культури, художній керівник ансамблю сюжетного танцю “Тронка”.

Голова обласного осередку Всеукраїнської хореографічної спілки (2000–2004), член президії обласного осередку національної музичної спілки України (з 1980 р. по теперішній час).

1977 року закінчив Київський державний інститут культури імені О.Корнійчука (нині Київський національний університет культури і мистецтв), факультет – культосвітня робота, клас викладачів з хореографії: М.Трегубов, Є.Зайцев, О.Колосок, Г.Боримська.

1982 року О.Величка запрошують очолити заслужений самодіяльний ансамбль танцю України "Світанок" Палацу культури Херсонського суднобудівного виробничого об`єднання. І ось підіймаються вітрила творчості балетмейстера-постановника, що стало новим творчим злетом самодіяльного колективу. Глядачів почали чарувати нові програми ансамблю "Світанок", прикрашені численними оригінальними постановками. Що особливого у творчості О.Г.Величка? Це глибоке проникнення у світ музичної драматургії, бездоганна узгодженість пластичної і музичної мови. Він має свій особистий почерк пластики, лексику демі-класики, талановито переплітає їх, збагачує новими елементами й утілює в просторово-оригінальних композиційних малюнках творів. Він завжди з гордістю згадує своїх вихованців, які успішно продовжують його мистецьку справу в різних куточках Херсонщини й України. Життя О.Величка – це постійний пошук на теренах балетмейстерської діяльності.

Нагороди:

1985 р. – заслужений працівник культури України;

2001 р. – Почесний знак "За участь у XII Всесвітньому фестивалі молоді та студентів" (м. Москва);

2001 р. – орден "За заслуги" III ступеня Президії Верховної Ради України;

2001 р. – володар стипендії творчим працівникам обласної державної адміністрації.

Працював:

1971–1973 роки – Каховський районний Будинок культури імені М.Фрунзе;

1977–1982 – Херсонське культосвітнє училище (нині училище культури);

1982–1995 – Палац культури суднобудівників, художній керівник Заслуженого ансамблю "Світанок" і художній керівник БК (з 1985 р.);

1995–1997 – заступник директора центру народної творчості;

1997–1999 – доцент Херсонського педінституту (нині Херсонський державний університет);

1999–2002 – заступник директора з роботи з творчими колективами в Таврійському ліцеї мистецтв;

2002 року по теперішній час – викладач хореографічних дисциплін у Херсонському училищі культури.

Заслужений ансамбль танцю України “Світанок” під керівництвом О.Величка був запрошений до участі в церемоніях відкриття та закриття XII Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві (1985).

Колектив був учасником міжнародних фестивалів фольклору та народної творчості: “Бескиди-93” у Польщі, “Бергамо – Кермесі” у Туреччині (1994), у складі делегації Херсонської області колектив побував у містах-побратимах Херсона – Залаегерсег (Угорщина), Шумен (Болгарія).

О.Величко – член Президії обласного осередку Національної музичної спілки України, голова обласного осередку Всеукраїнської хореографічної спілки. Він був ініціатором та організатором проведення різних конкурсів: обласного конкурсу хореографічних колективів “Українські весняні візерунки”, Всеукраїнського фестивалю-конкурсу авторських хореографічних творів малих форм “Верховинця степова криниця” (м. Каховка, Херсонська область).

О.Величко протягом багатьох років був головним балетмейстером масових заходів, які проводилися в містах Херсонської області; є сценаристом і режисером-постановником свят: Всесоюзного свята танцю “Таврійська веселка”, театралізованих концертів – “Таврійське перевесло”, “Шлях до храму”, “Берег дитинства”, “Даруй нам, доле, урожайне поле”, другого відділу звітного концерту майстрів мистецтв і художніх колективів Херсонщини у м. Києві – “Таврійське перевесло”. 2001 року – сценарист і головний режисер-постановник, головний балетмейстер звітного концерту Херсонщини у м. Києві – “Барви Таврійського краю”.

2003 року театр сюжетного танцю “Тронка” Херсонського училища культури, який очолює О.Величко, став дипломантом I Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П.Вірського.

Основні творчі доробки О.Величка – це хореографічні поеми: “А зорі тут тихі” (за однойменною повістю Б.Васильєва); “Така її доля” (за мотивами поезій Т.Шевченка), “Мій ласкавий звір” (за повістю А.Чехова), “Драма на мисливстві”, хореографічне ігрище “Макоша” (за народними віруваннями й легендами); хореографічні плакати (“Ми – кораблі”, “Набат”), хореографічні композиції (“Про що співала кови-

ла”, “Чарівна тронка”, “Матаня”, “Субботея”, “Під гармонь”, “Пшениця золота”, “Світанкова пісня”, “Каховський невільничий ринок”, “Таврійське весілля”, “На баштані”) й інші.

О.Величко створив низку хореографічних мініатюр: “Фантазія літньої ночі” (за мотивами повісті М.Гоголя), “Майська ніч”, “Легенда про манкурта” (за творами Ч.Айтматова), “У вишневому садочку”, “Сусідоньки”, “Гуцулочка”, “Дан приказ”, “Казка степу” та багато інших.

Також О.Величко – автор хореографічних постановок у Херсонському обласному музично-драматичному театрі імені М.Куліша до вистав: “Українські водевілі”, “Кіт у чоботях”, “Чарівна лампа Алладіна”, “Лісова пісня”.

ШМАГУН ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ

(1948)

Володимир Павлович Шмагун народився 15 травня 1948 року на Житомирщині. 1967 року закінчив Київське державне хореографічне училище (класичне відділення) і був направлений Міністерством культури України у Харківський державний академічний театр опери та балету імені М.Лисенка.

З 1970 по 1975 рік служив і працював на посаді артиста балету в Ансамблі пісні і танцю Радянських військ у Німеччині.

З 1975 рік і по сьогодні працює головним балетмейстером в Ансамблі пісні і танцю Збройних Сил України (до реорганізації ансамбль КВО). Брав участь у гастрольних поїздках до Чехословаччини, Тунісу, Афганістану, Франції, Канади, США, Іспанії та Китаю. 1996 року Указом Президента України було присвоєно звання “заслужений артист України”.

2003 року балетна трупа ансамблю стала лауреатом першої премії Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П.Вірського, а балетмейстер В.Шмагун нагороджений почесною відзнакою – медаллю Павла Вірського.

2005 році закінчив Київський національний університет культури і мистецтв.

Хореографічні постановки В.Шмагуна:

1. “Солдатська дружба”.
2. “Армійсько-флотський танець”.
3. “На пристані”, “Карпати”.

4. Вокально-хореографічна композиція “Ой при лужку”.
5. “Веселі моряки”.
6. “Гопак”.
7. “Танець з шаблями” (на музику А.Хачатуряна).
8. “Парасольки”.
9. “10-річчю Чорнобильській трагедії” на музику Г.Малера (урядовий концерт у театрі опери та балету імені Т.Шевченка).
10. Хореографія до художнього фільму “Схід-Захід” французького кінорежисера Режиса Варньє (за участю Богдана Ступки, Катрін Деньов, Сергія Бодрова-молодшого, Олега Меншикова).
11. “Ранок у війську”.
12. “Караван”.
13. “Любов і надія”.
14. “Молдавський весільний”.
15. “Канкан”.
16. Вокально-хореографічна композиція “Ехал я из Берлина”.
17. “Гопак” – для відкриття пісенного конкурсу “Євробачення” в Україні.
18. “Буковинські коломийки” та “Поліська кадриль” для танцювального колективу “Розмай” (м. Вінніпег, Канада, 2007).
19. Хореографічні постановки для 7 пісень концерту В.Малишева в Палаці культури “Україна”.
20. Хореографічні постановки для Т.Повалій, К.Бужинської, В.Зінкевича.
21. “Козацькі музики”.
22. “Танго кохання”.
23. “Вальс Штрауса”.

БІЛОШКУРСЬКИЙ ВОЛОДИМИР СТЕПАНОВИЧ

(1948)

Володимир Степанович Білошкурський народився в м. Києві.

Заслужений працівник культури України. Доцент кафедри хореографії Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова.

Освіта – вища: Полтавський педагогічний інститут імені В.Короленка.

1971 року закінчив хореографічне відділення Дніпропетровського театрального училища, став лауреатом республіканського огляду народної творчості (золота медаль).

1971–1973 роки – керівник народного ансамблю танцю “Віночок” при ПК заводу дорожних машин (м. Кременчук).

1973–1974 роки – артист балету Буковинського заслуженого ансамблю пісні і танцю України (м. Чернівці).

1974–1975 роки – артист балету Заслуженого академічного народного хору імені Г.Верьовки. Гастролі: Португалія, Іспанія, Португальські острови.

1975 року створив самодіяльний народний ансамбль пісні і танцю “Славутич” при міському палаці культури імені Г.Петровського. І до 1978 року працював балетмейстером ансамблю.

1978–1981 роки – артист балету ансамблю пісні і танцю ЦГВ у Чехословаччині.

1981–1986 роки – засновник і художній керівник народного ансамблю танцю “Зорецвіт” при палаці культури ПО “Дормашина” (м. Кременчук).

1983 року став лауреатом XVI міжнародного фестивалю народного танцю в Іспанії (золота медаль).

1986 року вступив на заочну форму навчання до Вищої профспілкової школи культури (ВПШК) у м. Ленінграді.

1986–1996 роки – головний балетмейстер Полтавського обласного музично-драматичного театру імені М.Гоголя. Здійснив постановки спектаклів “Маруся Богуславка”, “За двома зайцями”.

1990 року закінчив Полтавський педагогічний інститут імені В.Короленка. Водночас працював старшим викладачем кафедри хореографії Полтавського педагогічного інституту та керував народним ансамблем “Весна” при інституті.

1991 року присвоєно почесне звання “заслужений працівник культури України”.

1992 року нагороджений нагрудним знаком ВЦСПС.

1996–2003 роки – викладач народно-сценічного танцю хореографічного відділення Дніпропетровського театрально-художнього коледжу. Водночас керував народним ансамблем “Борисфен” при коледжі.

2001–2003 роки – балетмейстер Дніпропетровського фольклорно-етнографічного ансамблю “Славутич” (художній керівник – народний артист України Г.Клоков).

2003–2004 роки – старший викладач кафедри хореографії Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова. Водночас працював художнім керівником народного ансамблю “Вітерець” Міжнародного центру культури і мистецтв (м. Київ).

2004 року відтворив та очолив як художній керівник народний ансамбль танцю “Горлиця” Міжнародного центру культури і мистецтв м. Києва.

2005 року народний ансамбль танцю “Горлиця” підтвердив звання “народний”, а В.Білошкурський на той час – доцент кафедри хореографії Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова.

2008 року нагороджений відзнакою за багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм Київським міським головою Л.Черновецьким.

Здійснив постановки:

1. Полтавський обласний музично-драматичний театр імені М.Гоголя:

– “Маруся Богуславка”;

– “За двома зайцями”.

2. Черкаський державний академічний заслужений український народний хор:

– “Весняний козачок”;

– “Українська старовинна кадриль”;

– “Залицяльники”.

3. Полтавська обласна філармонія, ансамбль пісні і танцю “Полтава”:

– “Козачок”;

– “Гопак”.

4. Міжнародний центр культури і мистецтв м. Києва, народний ансамбль танцю “Горлиця”:

– “Привітальний”;

– “Гопак”;

– “Закарпатський”;

– “Делікатна кадриль”;

– старовинна українська кадриль “Паняночка”;

– “Древлянські перетупи”;

– “Російський хоровод” та інші.

КОЛНОГУЗЕНКО БОРИС МИКОЛАЙОВИЧ

(1948)

Борис Миколайович Колногузенко – народний артист України, професор, академік, декан факультету хореографічного мистецтва, завідувач кафедри народної хореографії, художній керівник і головний хореограф театру народного танцю “Заповіт” Харківської державної академії культури.

Народився 10 липня 1948 року в с. Верхня Тарайка Поронайського району Сахалінської області (Росія). З другого року свого життя зростав на рідній землі своїх дідів-прадідів – мальовничій Кубані.

На хореографічний розвиток вагомий вплив здійснили три джерела народної творчості: української, частково російської та кавказької.

Після закінчення балетмейстерського відділення Краснодарського державного інституту культури з 1971 по 1988 рік працював на посадах артиста балету, педагога, балетмейстера-постановника в Державному заслуженому академічному Кубанському козачому хорі, ансамблях пісні і танцю Червонопрапорного, Чорноморського та Тихоокеанського флотів, Харківському державному академічному театрі опери та балету імені М.Лисенка, Полтавському музично-драматичному театрі імені М.Гоголя, народному ансамблі танцю "Жайворонок" центрального Палацу культури Південної залізниці.

З 1988 року почав працювати в Харківській державній академії культури. Завдяки його наполегливій праці 1989 року було відкрито відділення народної хореографії, тепер – факультет хореографічного мистецтва.

Б.Колногузенко керує хореографічним факультетом, кафедрою народної хореографії, театром народного танцю "Заповіт" з першого дня їх створення. **Його здобутками стали:**

– участь театру народного танцю "Заповіт" у майже всіх відповідальних творчих заходах міста, області, України;

– на I, II Всеукраїнських конкурсах народної хореографії імені П.Вірського колектив театру "Заповіт" отримав по дві перших премії за розгорнуті хореографічні твори та за малі хореографічні форми (2003, 2007);

– на Міжнародному конкурсі танцю народів світу "Веселкова Терпсихора" 2003 року театр народного танцю зайняв I місце, а у 2004 та 2006 роках став володарем Гран-прі конкурсу;

– на єдиному у світі Міжнародному конкурсі професійних виконавців народного танцю "Лідер року" в Москві в листопаді 2007 року отримав дві премії: ІІ премія в номінації "жіночий сольний танець"; ІІІ премія в номінації "дуетний танець";

– участь у ювілейних концертах, присвячених 100-річчю видатних хореографів П.Вірського та В.Авраменка;

– здобув звання лауреата, став володарем Гран-прі міжнародних конкурсів і фестивалів у Російській Федерації (Красноярськ), Білорусії (Гомель), Польщі (Познань), Болгарії (Селістра), Німеччині (Штутгарт, Баден-Баден), Бельгії (Холайн), Франції (Париж), Угорщині (Будапешт), Австрії (Відень), Іспанії (Барселона, Мадрид, Алеканте, Сарагоса, Хаєн, Тудела, Альменара), Португалії (Лісабон, Порто, Віла Нова де Гайа, Віла де Ботікаш, Серначе де Бонжардім).

За 17 років творчого життя театру "Заповіт" всі концертні програми та конкурсні номери створені його керівником – Б.Колногузенком, який:

– є разовим лауреатом міжнародних конкурсів різних країн світу;

– виховав 37 лауреатів міжнародних конкурсів і фестивалів танцю;

– очолює міжнародні конкурси танцю та мистецькі фестивалі в Україні, Росії, Болгарії, Угорщині, Польщі;

– сприяє популяризації української національної культури (майстер-класи з українського народного танцю, постановки українських народних танців у Росії, Болгарії, Білорусі, Німеччині, США, Італії).

Б.Колногузенко є почесним громадянином болгарського міста Дулово (Добруджанський край), членом правління Національної хореографічної спілки України та головою її Харківського осередку.

Асамблея ділових кіл України присуджувала Б.Колногузенку почесне звання лауреата рейтингу "Харків'янин року" у 2004 та 2007 роках.

Б.Колногузенка нагороджено Почесними грамотами Кабінету Міністрів України (1999, 2003), медаллю Павла Вірського (2003), Почесною відзнакою Харківської облдержадміністрації – орденом "Слобожанська слава" (2004), Почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України "За багаторічну плідну працю в галузі культури" (2004). 2005 року Українська православна церква нагородила Б.Колногузенка орденом Архістратига Михаїла ІІ ступеня, а 2007 – орденом князя Володимира Великого ІІІ ступеня.

МАЛИНОВСЬКИЙ РАФАЇЛ БОЛЕСЛАВОВИЧ

(1949)

Рафаїл Болеславович Малиновський – народний артист України, викладач Житомирського училища культури і мистецтв імені І.Огієнка.

Народився 3 січня 1949 року в с. Лебедівка Новоград-Волинського району Житомирської області. По закінченні середньої школи навчався в Житомирському культурно-освітньому училищі (тепер Житомирське училище культури і мистецтв імені І.Огієнка) на відділі хореографії. З 1968 по 1972 рік – студент кафедри хореографії Краснодарського інституту культури (тепер Краснодарський університет культури і мистецтв), який закінчив з відзнакою. Після проходження військової служби, з 1974 по 1986 рік, працював головним балетмейстером Поліського ансамблю пісні і танцю "Льонок" Житомирської обласної філармонії. Саме тут розкрився талант Р.Малиновського як професійного балетмейстера зі своїм баченням і відчуттям поліської народної хореографії. Ним створено оригінальні поліські танці: "Ойра", "Шир", "Полька-веселинка", вокально-хореографічна композиція "Калина" – взірець самобутнього танцювального стилю Р.Малиновського.

З 1986 року працює викладачем хореографії в Житомирському училищі культури і мистецтв імені І.Огієнка, керує народним ансамблем танцю училища "Унава" і здійснює цікаві хореографічні постановки: хореографічна новела "Невісточка", обрядова сцена "Калита", танець-гра поліських пастухів "Шапкур", ліричний поліський козачок "Калинонька", сучасна поліська полька "Посмішечка", історична легенда "Древлянська Русь", кантата "Карміна Бурана" та багато інших, які розкривають мистецьку спрямованість балетмейстера-експериментатора.

З 1987 року працює балетмейстером-постановником і режисером новоствореного фольклорного ансамблю національного обряду "Родослав", де проявляється талант Р.Малиновського як збирача та знавця народного обряду, зокрема поліського фольклорного танцю. На Житомирщині записує самобутні танці "Зайонці", "Коваль", "Мазур", "Полька-нємка", "Риндзя", "Лінцей" і багато інших обрядових танців, особливо з районів, уражених аварією Чорнобильської АЕС.

Також **заслуговують на увагу такі роботи:** "Розпрягайте, хлопці, коні", "Білоруська полька", "Російський танок", "Гуляночка", "Козацький марш", "Козацька слава"; танці-мініатюри: "Полісянка" та "Коломийка", жанрова "Єврейська сюїта" та "Сюїта дружби національних меншин Житомирщини", фольклорні композиції "Уляна", "Шалантух".

Слід відмітити роботу Р.Малиновського як балетмейстера-постановника музичних вистав у театрах Житомира, Чернігова, Черкас та інших міст України, де здійснені постановки класичних оперет: “Циганський барон”, “Сільва”, “Баядера”, “Запорожець за Дунаєм”, “Вільний вітер”, оригінальної трактовки одноактного балету “Карменсіта” й інші.

Плідною була робота Р.Малиновського в українському центрі мистецтв у Москві, де, організувавши фольк-шоу ансамбль “Мазури”, ним поставлена програма танців слов'янських народів, серед яких: “Коробейники”, “Плескач”, “Полька білоруська”, “Молдавський” тощо.

Окрім викладацької та балетмейстерської роботи Р.Малиновський відомий в області як режисер багатьох святкових заходів, звітів та урядових концертів у Києві, Москві та на Міжнародному фестивалі мистецтв “Слов'янському базарі” в м. Вітебську (Білорусія).

1979 року був удостоєний звання “заслужений артист України”, а 1993 – “народний артист України”. За вагомий внесок у розвиток української культури 1999 року нагороджений високою відзнакою Президента України орденом “За заслуги” III ступеня, 2003 року – Почесною грамотою Кабінету Міністрів України із врученням пам'ятної медалі, 2004 – Почесною грамотою обласної державної адміністрації, 2007 – грамотою обласної ради та орденом Святого Нестора Літописця III ступеня.

Р.Малиновський відомий як майстер українського танцю не лише в рідному місті та на Україні, але й за її межами, зокрема в Європі й на американському континенті. Він нагороджений почесним знаком “Огоста” – златен (Болгарія) за плідну співпрацю з Михайлоградським театром і відзнакою уряду м. Торонто (Канада) за допомогу в розвитку українського танцю серед української діаспори Канади.

Він постійно у творчому пошуку, активний член новоствореної Національної спілки хореографів України.

ГУЗУН МИХАЙЛО СЕМЕНОВИЧ

(1949)

Михайло Семенович Гузун – хореограф, народний артист України, голова Житомирського обласного осередку Національної хореографічної спілки України.

Народився 13 жовтня 1949 року в с. Трифауци Сорокського району Молдови.

Артист балету Державного ансамблю народного танцю Молдови "Жок" (1966–1968).

1973 року закінчив Краснодарський державний інститут культури (Росія). З кінця 1973 року – художній керівник хореографічного ансамблю танцю "Сонечко" в м. Житомирі.

З 1993 року М.Гузун працює директором Житомирської міської школи хореографічного мистецтва, яка була створена на базі ансамблю. Він здійснив постановки багатьох концертних програм ансамблю, зокрема програму українських танців, програму танців народів, що проживають в Україні, і програму танців народів світу.

Під його керівництвом учасники ансамблю здійснюють широку концертну діяльність. Завдяки вишуканій виконавській майстерності, відточеності рухів, щирості дитячих сердець виступи ансамблю привертають увагу глядачів як у себе на Батьківщині, так і за її межами.

1986 року ансамблю присвоєне почесне звання "зразковий художній колектив", а 1995 року – "народний художній колектив".

Народний хореографічний ансамбль "Сонечко" – лауреат обласної комсомольської премії імені М.Шпака та республіканської премії імені М.Островського, лауреат багатьох всесоюзних, всеукраїнських і міжнародних фестивалів і конкурсів, володар Гран-прі І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П.Вірського (2003).

З 2002 року М.Гузун ініціював відкриття спеціалізації, а з 2007 – спеціальності "Хореографія" на базі Житомирського державного університету імені І.Франка. Для пропаганди хореографічного мистецтва та заради збереження випускників ансамблю для області він спромігся при підтримці Житомирської державної адміністрації та обласної ради відкрити Обласний центр хореографічного мистецтва (2005).

Заслужений працівник культури УРСР (1985).

Відмінник народної освіти УРСР (1986).

Почесний громадянин м. Житомира (1995).

Заслужений діяч мистецтв Молдови (1999).

Почесний професор Житомирського державного університету імені І.Франка (2004).

Лауреат премії імені І.Огієнка (2006).

Грамота Президії Верховної Ради УРСР (1981).

Почесна грамота Кабінету Міністрів України (2003).

Почесна відзнака Міністерства культури і мистецтв України "За досягнення в розвитку культури і мистецтв" (2004).

Орден "За заслуги" III ступеня (1999), II ступеня (2006).

ГУЗУН ТЕТЯНА ІВАНІВНА

(1951)

Тетяна Іванівна Гузун – хореограф, народна артистка України, член Національної хореографічної спілки України.

Народилась 30 квітня 1951 року в м. Житомирі. Закінчила з відзнакою Краснодарський державний інститут культури (Росія, 1973). Засновник і художній керівник хореографічного ансамблю танцю "Сонечко" в м. Житомирі (1973).

З 1993 року – художній керівник і балетмейстер Житомирської міської школи хореографічного мистецтва, яка була створена на базі ансамблю. Т.Гузун упровадила в школі власну методику хореографічної освіти, основою якої є поступове системне виховання учнів засобами класичного танцю, що допомагає розвитку танцювальності та виконавської майстерності, опануванню танцювальною технікою. Вона є співавтором-постановником усіх концертних програм ансамблю. Під її керівництвом учасники ансамблю здійснюють широку концертну діяльність. Виступи ансамблю "Сонечко" були високо оцінені на міжнародних фестивалях у Польщі, Болгарії, Чехії, Угорщині, Німеччині, Австрії, Іспанії, Франції.

З 2002 року Т.Гузун основну роботу суміщає з викладанням хореографічних дисциплін у Житомирському державному університеті імені І.Франка. Вона також працює балетмейстером-постановником ансамблю Житомирського обласного центру хореографічного мистецтва, який на ІІ Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народної хореографії імені П.Вірського здобув перше місце (2007).

Заслужений працівник культури УРСР (1985).

Відмінник народної освіти УРСР (1986).

Почесний громадянин м. Житомира (1995).

Почесний професор Житомирського державного університету імені І.Франка (2004).

Лауреат премії імені І.Огієнка (2006).

Грамота Президії Верховної Ради УРСР (1981).

Почесна грамота Кабінету Міністрів України (1999);

Почесна відзнака Міністерства культури і мистецтв України "За багаторічну плідну працю в галузі культури" (2001).

Медаль Павла Вірського (2003).

Почесна відзнака Міністерства культури і мистецтв України "За досягнення в розвитку культури і мистецтв" (2004).

Орден княгині Ольги ІІІ ступеня (1999), ІІ ступеня (2007).

ТАТАРІНОВ ВОЛОДИМИР ФЕДОРОВИЧ

(1950)

Народився Володимир Федорович Татарінов 2 березня 1950 року в м. Павлограді Дніпропетровської області. Танцями зацікавився ще в п`ятому класі середньої школи № 6. 1966 року був зарахований у Дніпропетровське театральне училище на хореографічне відділення – клас В.Дмитрієва та Л.Дьяченко. Навчаючись на другому курсі, на посаду артиста балету в ансамбль пісні і танцю "Славутич" Дніпропетровської філармонії був запрошений художнім керівником цього колективу – Г.Клоковим.

Після закінчення Дніпропетровського училища закінчив клас удосконалення в Ризькому хореографічному училищі – клас заслуженого артиста Латвійської РСР В.Блінова, педагог – Б.Чуприн. Працював у Прибалтиці, Білорусії, Молдові, Узбекистані, Росії, де набував досвід танцівника.

На професійній ниві йому пощастило працювати з такими педагогами та постановниками, як А.Тукало, В.Краснікова, Г.Клоков, Б.Черноусов, М.Кругліков, Д.Ластівка, В.Блінов, М.Авдєічев. Вони навчили його любити Танець, бачити Танець, розуміти Танець.

Він танцював у Буковинському ансамблі пісні і танцю, після якого був зарахований у балетну групу Черкаського народного хору, де працював до 1983 року. Потім, попрацювавши один рік артистом балету Черкаського музично-драматичного театру імені Т.Шевченка, був призначений балетмейстером-постановником.

Досвід, отриманий у роботі з прекрасними хореографами, допоміг і досі допомагає в дуже специфічній роботі балетмейстера театру.

2007 року В.Татарінов отримав звання "заслужений артист України".

В.Татарінов – художник саме театрального дійства з його розмаїттям персонажів, жанрів, нескінченною зміною епох і обставин. Досвід багаторічної роботи в різних колективах, гастрольних виступах дозволяє В.Татарінову вільно почуватися в сценічному просторі різних розмірів – чи то танцювальний дует, ансамблевий номер, чи величезна масовка. Нехай це буде пластичне вирішення відпочинку гайдамак – "Гайдамаки" (за Т.Шевченком), чи бурсацькі розваги Брута – "Вій" (за М.Гоголем), або в стилі танцювального ретро вирішені вистави "Пані міністерша" Б.Нушича, "Дорога Памелла" Дж. Патріка, чи сповнена фольклорними забавами, веснянками, хороводами – "Як

у нас, на Вкраїні” М.Старицького, “Лимерівна” Панаса Мирного, вистави: “Великий льох” Т.Шевченка, “Дума про братів Неазовських” Л.Костенко; Володимир Татарінов скрізь яскравий, помітний у своїй сміливій виразності, яскравому колориті характерів.

При теперішній надмірній плинності кадрів балетмейстеру доводиться надміру сил витрачати на утримання балетного цеху, збереження його творчого потенціалу. І тут важливий його особистий приклад людини безкомпромісної, всім єством своїм відданої мистецтву.

Невгамовний характер В.Татарінова не може утримати його лише на театральній сцені. Він багато працює з самодіяльними колективами міста і області, надаючи їм практичну допомогу.

ПАСТЕЛЯК ІВАН ІВАНОВИЧ

(1950)

Творча діяльність Івана Івановича Пастеляка – багатогранна і плідна. І скрізь, де у свій час працював або працює тепер, цей талановитий і багатий на творчу фантазію митець залишає добрі сліди.

Народився І.Пастеляк у травні 1950 року в с. Симер Перечинського району Закарпатської області. У рідному селі навчався в школі, працював у колгоспі. І дуже захоплювався народними танцями. Звідки взялася ця любов до танцю, сказати важко, але змалку міг годинами дивитися, як танцюють у клубі сільські парубки і дівчата. І собі відтворював усі їхні рухи. А згодом вже і сам активно виступав у художній самодіяльності села і району.

Любов до танцю привела хлопця до Хустського культурно-освітнього училища, яке він і закінчив 1970 року з класу хореографії. Звичайно, навчання дало йому багато, та не менше дала і практика. На той час у Хусті і районі працювало чимало цікавих самобутніх танцювальних колективів, у яких І.Пастеляк працював і уважно спостерігав за роботою їх керівників.

Не розлучався І.Пастеляк з улюбленим мистецтвом і під час армійської служби, танцював у солдатських ансамблях. А коли повернувся після армії в Закарпаття, став працювати артистом балету обласного українського музично-драматичного театру. Але постійно відчував, що для справжнього майстра хореографії йому не вистачає спеціальних знань. А тому 1973 року вступив до Київського державного інституту культури імені О.Корнійчука, який закінчив 1977 року.

Майже вісім років працював балетмейстером Закарпатського українського музично-драматичного театру, де здійснив чимало постановок, зокрема до оперети І.Дунаєвського "Вільний вітер", казки Г.Андерсена "Чарівне кресало", до п'єс української класики. То була плідна та цікава робота, яка збагатила хореографічний репертуар театру, сприяла творчому зростанню молодих акторів.

1985 року І.Пастеляк переходить працювати викладачем хореографічних дисциплін до Ужгородського училища культури, де одночасно з викладанням завідує цикловою комісією хореографічних дисциплін.

Ще раніше, працюючи в театрі, створює при Ужгородському міському будинку культури ансамбль танцю "Ритми молодості". Незабаром цей танцювальний колектив став широко відомим не лише на Закарпатті. Він успішно гастролював у Москві, Будапешті, Белграді, Братиславі, у багатьох містах України, побував також з концертами в Румунії, Польщі, брав участь у міжнародних семінарах з хореографії. На базі ансамблю "Ритми молодості" проходили стажування хореографічні колективи Югославії, Канади, США.

Танці, які в ансамблі створив і поставив І.Пастеляк (“Тур'янський”, "Сувенір Закарпаття", хореографічна композиція "Карпати") увійшли до репертуару багатьох танцювальних колективів України. Танцюють їх також і за кордоном.

1988 року талановитому митцю присвоєно почесне звання “заслужений працівник культури України”.

ПОХИЛЕНКО ВІКТОР ФЕДОРОВИЧ

(1953)

Віктор Федорович Похиленко народився 9 серпня 1953 року в м. Кіровограді. В.Похиленко – народний артист України, професор кафедри хореографічних дисциплін мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка.

1976 року закінчив Кіровоградський державний педагогічний інститут імені О.Пушкіна за спеціальністю "Фізичне виховання".

З 1976 по 1979 рік працював тренером-хореографом ДЮСШ "Авангард".

З 1979 по 1989 рік – балетмейстер Заслуженого ансамблю народного танцю України "Ятрань". Робота з ансамблем стала фундаментом становлення, розвитку й удосконалення балетмейстерської та педагогічної майстерності В.Похиленка.

З 1989 року працює в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені В.Винниченка.

В 1994 року присвоєно звання “заслужений працівник культури України”.

З 1994 року – доцент кафедри хореографічних дисциплін КДПУ імені В.Винниченка.

1999 року присвоєно звання “народний артист України”, а 2003 – професора.

Викладає дисципліни: мистецтво балетмейстера, історія хореографічного мистецтва, народний костюм і сценічне оформлення танцю, підготовка концертних номерів, режисура видовищних заходів.

Під час роботи в університеті ним опубліковані програми: "Сценічне оформлення танцю та народний костюм", "Мистецтво балетмейстера", "Історія хореографічного мистецтва" – для відділень хореографії педагогічних університетів (Кіровоград, 2002); навчальний посібник "Календарні свята та звичаї українського народу" – для фольклорних ансамблів шкіл мистецтв і позашкільних закладів (Кіровоград, 1997); рекомендований Міністерством освіти і науки України навчальний посібник "Чарівне коло українського народного танцю" – для студентів педагогічних навчальних закладів зі спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія" (Кіровоград, 2000).

1996 року нагороджений Грамотою Міністерства освіти України, 2003 року – Почесною грамотою Кіровоградської обласної державної адміністрації та обласної Ради.

В.Похиленко – талановитий фахівець, тонкий знавець хореографічного мистецтва. Завдяки його старанності, досвідченості, творчий рівень студентів мистецького факультету постійно зростає.

Балетмейстером реалізовано такі творчі проекти:

1. "Ой на Івана та й на Купала" – хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.
2. "Весняні грози" – хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.
3. "Кармен" – хореографічна новела за твором П.Меріме; балетмейстер-постановник.
4. "Кіровоградський коровай" – вокально-хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

5. "Над Україною" – вокально-хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

6. Заключний концерт, присвячений Дню Незалежності України; балетмейстер-постановник (Київ, Палац "Україна").

7. Ювілейне дійство, присвячене 2000-літтю Різдва Христового; автор сценарію, головний балетмейстер (Кіровоград).

8. Урочистості, присвячені 10-річчю "Сузір'я Артеку"; головний балетмейстер (Республіка Крим).

9. Творчий звіт Кіровоградщини в рамках Всеукраїнського огляду народної творчості; автор сценарію, головний балетмейстер (Київ, Палац культури "Україна").

10. "Кіровоградщино – ти серце України, свята моя і рідна сторона" – вокально-хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

11. "З хаосу виникли лелеки" – хореографічна легенда за мотивами скіфської міфології; балетмейстер-постановник.

12. "Золота симфонія пекторалі" – хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

13. "Зимові свята в Україні" – вокально-хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

14. "Болеро" – хореографічна новела на музику М.Равеля; балетмейстер-постановник.

15. "Розмалюємо рідну землю у веселі кольори" – вокально-хореографічна композиція; балетмейстер-постановник.

16. "Україна молода" – хореографічна інтродукція; балетмейстер-постановник.

17. Гранд концерт майстрів мистецтв і художніх колективів України; головний балетмейстер (Київ, Палац культури "Україна") й інші.

Хореографічні твори, а також написання сценаріїв, режисура та балетмейстерська робота з проведення заходів обласного та державного рівнів В.Похиленка свідчать про великий обсяг проведеної творчої діяльності.

Усі роботи відзначаються високим професійним рівнем, актуальністю та практичною цінністю, вони сприяють відродженню народних звичаїв, обрядів, прищеплюють любов до національної спадщини.

ГЕЛУН ЛАРИСА ІВАНІВНА

(1953)

Лариса Іванівна Гелун – заслужений працівник культури України, викладач Дніпропетровського училища культури.

Закінчила Київський державний інститут культури імені О.Корнійчука 1975 року та була направлена за розподіленням у Дніпропетровське училище культури. Вона є одним із засновників хореографічного відділу училища.

Уже більш ніж 30 років вона викладає в училищі народний та український танок, композицію та постановку танцю. Випускники училища працюють у провідних колективах народного танцю України, керівниками хореографічних колективів області.

1983 року Л.Гелун закінчила заочно аспірантуру при КДІК імені О.Корнійчука.

1994 року в Дніпропетровському училищі створено ансамбль українського танцю “Горицвіт”, який вже 1995 року став переможцем І Всеукраїнського конкурсу ансамблів народного танцю училищ культури. З того часу ансамбль – постійний учасник обласних концертів, звітів творчих колективів області в 1999, 2001 та 2003 роках. Переможець І та ІІ Всеукраїнських фестивалів – конкурсів народної хореографії імені П.Вірського.

Репертуар ансамблю складають постановки Л.Гелун. Їй притаманний власний хореографічний стиль, творчі пошуки в напрямі розвитку сучасного українського танцю.

Має творчі роботи як театральний балетмейстер і балетмейстер масових свят.

За плідний творчий вклад у розвиток культури області 1999 року Л.Гелун було присвоєно почесне звання “заслужений працівник культури України”; 2004 року нагороджена пам'ятною медаллю імені П.Вірського.

В останні роки Л.Гелун є головою Дніпропетровського обласного осередку Національної хореографічної спілки України.

ПРОКОПЕНКО ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ

(1955)

Олександр Іванович Прокопенко народився 12 лютого 1955 року в родині шахтера в м. Донецьку. Хореографією почав займатися з 14 років у самодіяльному Народному ансамблі "Шахтарська молодість" при ПК імені Г.Петровського у Донецьку (керівник – А.Доронін).

По закінченні середньої школи вступив у Донецьке училище культури, але восени його було викликано на термінову військову службу, яку проходив артистом балету в ансамблі пісні та пляски Червонопрапорного закавказького прикордонного округу в м. Тбілісі. По закінченні служби 1976 року продовжував навчання в Донецькому училищі культури на хореографічному відділенні. У вільний час О.Прокопенко працював педагогом-репетитором в ансамблі народного танцю "Зміна" ПМ "Юність". Після закінчення училища пішов працювати балетмейстером народного ансамблю в ПК "Шахтарів" (м. Кемерово).

1979 року вступив на денне хореографічне відділення Московського державного інституту культури. Під час навчання працював керівником ансамблю народного танцю клубу "Схід" при авіазаводі імені С.Лавочкіна (м. Химки).

З 1983 по 1986 рік працював викладачем хореографічних дисциплін у Донецькому училищі культури.

З 1986 по 1994 рік – головний балетмейстер і художній керівник Народного ансамблю танцю "Юність Донбасу" у ПК імені І.Франка в м. Донецьку.

З 1994 року – головний балетмейстер, а з 2003 – і художній керівник Заслуженого академічного ансамблю пісні і танцю України "Донбас".

За час праці в ансамблі були здійснені такі хореографічні постановки: козачий танець "Як за Кальміус річкою", хореографічна мініатюра "Козацька забавка", циганський танець "Бричка", хореографічна композиція "Одеське весілля", єврейський танець "Ребе", український танець "Купальський віночок" та інші.

Під керівництвом О.Прокопенка ансамбль не раз ставав переможцем і лауреатом фольклорних міжнародних конкурсів і фестивалів у Бразилії (1996–2000, 2003), Бельгії, Іспанії (2000, 2002, 2003, 2005), КНР (2006, 2007).

7 грудня 2007 року О.Прокопенку присвоєно звання "заслужений артист України".

САЧКО МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1956)

Михайло Олександрович Сачко народився в с. Люта Великоберезнянського району Закарпатської області.

М.Сачко – заслужений працівник культури України, художній керівник Зразкового дитячого ансамблю народного танцю “Джерельце Карпат”, створеного 1986 року. У неповторному танцювальному мистецтві колективу оживають величні Карпатські гори, відлунюють троїсті музики, веселкою квітнуть барви народного колориту Закарпаття.

“Джерельце Карпат” – один із провідних дитячих колективів Закарпаття, добре відомий на Україні, лауреат міжнародних і всеукраїнських фестивалів народної творчості, дипломант І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу дитячого танцю “Толока-97” і переможець ІІ Всеукраїнського фестивалю-конкурсу “Толока-99” (м. Харків), володар Гран-прі І Всеукраїнського дитячого фестивалю-конкурсу “Пісенний вернісаж-2000” (м. Київ), переможець V Міжнародного дитячого фестивалю-конкурсу народної творчості “Наша земля – Україна” (Артек, 2003 р.). 2003 року колектив став лауреатом ІІІ ступеня Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії України імені П.Вірського. Він неодноразово представляв мистецтво України за кордоном: у Німеччині, Словаччині, Угорщині, Росії, Польщі.

Балетмейстер і постановник танців постійно в пошуку працює над відтворенням і популяризацією народного хореографічного мистецтва Закарпаття. У його постановках такі хореографічні композиції і народні танці, як “Ми – радість Закарпаття”, “На Січі Запорізькій”, “Гуцулка”, “Пастушок”, “Приборжавські сколомийки”, “Лютянські приказки”, “Бубнарський”, “Гопак”, “У Лисичеві на царині”, “Гуцульська рапсодія”, “Сибітка”, “Полонинські залицяння” й інші, що відтворюють народні звичаї й традиції рідного краю.

ВІТКОВСЬКИЙ В`ЯЧЕСЛАВ ВЛАДИКОВИЧ

(1957)

В`ячеслав Владикович Вітковський – заслужений артист України, лауреат українських і міжнародних конкурсів.

Народився В.Вітковський 25 березня 1957 року в м. Києві. У шкільні роки почав танцювати в дитячих самодіяльних гуртках, потім в Народному ансамблі танцю "Горлиця" Жовтневого палацу культури профспілок, під керівництвом заслуженого працівника культури, професора Є.Зайцева – відомого педагога характерного та народно-сценічного танцю, соліста балету Київського театру опери та балету імені Т.Шевченка. 1975 року В.Вітковський був призваний на строкову службу артистом балету Ансамблю пісні і танцю Червонопрапорного Чорноморського флоту. Балетною групою ансамблю тоді керував заслужений артист України А.Погрібний – один з кращих постановників флотської хореографії Радянського Союзу. Після строкової служби навчався в хореографічній студії при Державному заслуженому академічному ансамблі танцю України імені П.Вірського. Після закінчення студії з 1978 по 1980 рік працював артистом балету в заслуженому ансамблі пісні і танцю "Донбас" у м. Донецьку. Керували тоді колективом: художній керівник і головний балетмейстер – народний артист України О.Гомон, балетмейстери – заслужені артисти України М.Мотков і Є.Макаров. Це була добра школа виконавської майстерності.

1980 року В.Вітковський – артист балету, соліст, а з 1989 – балетмейстер оперної студії Національної музичної академії України імені П.Чайковського.

1984–1988 роки – навчання в Київському державному інституті культури імені О.Корнійчука. Клас композиції викладав заслужений артист України, професор О.Колосок і педагог А.Єрмоліна. Під час навчання В.Вітковський стає лауреатом Першого українського конкурсу балетмейстерів-постановників (1987), переможцем кількох науково-практичних конференцій вищих закладів культури.

З 1980 року працював балетмейстером в самодіяльних колективах Києва, був переможцем багатьох конкурсів, відзначений дипломом часопису "Советский балет". З 1985 року по 1989 рік був художнім керівником і балетмейстером-постановником хореографічного ансамблю "Лілея" Будинку культури Київського заводу "Арсенал". 1998 року колектив отримав почесне звання "народний ансамбль".

Після закінчення навчання з 1988 року по 1998 рік працював педагогом кафедри хореографії Київського державного інституту культури імені О.Корнійчука. Викладав предмет “Мистецтво балетмейстера”, був асистентом заслуженого артиста України, професора К.Василенка, заслуженого артиста України, професора О.Колоска, був викладачем композиції на кафедрі сучасного бального танцю.

Студенти В.Вітковського – відомі виконавці та балетмейстери, які працюють у багатьох колективах України та за кордоном.

З 2001 року В.Вітковський – викладач кафедри оперної підготовки та музичної режисури музичної академії України імені П.Чайковського, балетмейстер-постановник оперної студії НМАУ. Він автор хореографії багатьох музичних вистав Оперної студії, опер, оперет, мюзиклів і концертних програм.

Опери: “Алеко” С.Рахманінова (1980, 2008); “Ріголетто” Д.Верді (1990, 2003); “Кармен” Ж.Бізе (1997); “Майська ніч” М.Римського-Корсакова (1993); “Фауст” Ф.Гуно (1998); “Амаль та нічні гості” Дж.Менотті (1993, 1996, 1998); “Лісова пісня” В.Кирейка (1998); “Запорожець за Дунаєм” С.Гулака-Артемовського (2006); “Наталка Полтавка” М.Лисенка (2007); “Травіата” Дж.Верді (1992); “Любовний напій” Г.Доніцетті (1991); “Стійкий олов'яний солдатик” С.Баневич (2006).

Оперети: “Фіалка Монмартру” І.Кальмана (1989); “Летюча миша” Й.Штрауса (1999).

Мюзикли: “Вестсайдська історія” Л.Бернстайна (1999).

Для балетної групи оперної студії створив балетні спектаклі: Від “Евбазу до Подолу”; “Українські скетчі”, а також декілька концертних програм, танців і хореографічних мініатюр. За участю балетної групи Оперної студії на українському телебаченні були зняті музичні фільми: “Співає Валентина Степова” (1993); “Київські скетчі” (1995); “В ритмах болеро” (1996).

Балетна група Оперної студії з 1994 року активно співпрацює зі Зразково-показовим оркестром Міністерства оборони України. Для участі оркестру в міжнародних конкурсах духової музики В.Вітковський ставив конкурсне дефіле й окремі концертні програми.

На конкурсах в Альбервілі (Франція, 1994), Стокгольмі (Швеція, 1994), Штутгарті (Німеччина, 1998) – оркестр отримує звання лауреата та займає перші місця, у Хамері (Норвегія, 1994) – друге місце, звання лауреата та знову перші місця на конкурсах і фестивалях у Франції (2000), Німеччині, Франції, Бельгії (2002), Бельгії (2007).

Для міжнародного проекту “The Best of USSR” Федеріка Сквари та Компанії “Grand spectacles” В.Вітковський для чоловічої групи ансамблю танцю “Еко” ставить хореографічні композиції “Запорожці” та “Моряки”, прем'єра яких відбулась 1996 року в Парижі в Палаці Конгресів. Разом з ансамблем “Еко” В.Вітковський представляв українські народні танці в Швейцарії (1996), Франції (1997), Іспанії (1998).

2001 року в Київському державному театрі оперети пройшла прем'єра першого українського мюзиклу А.Костіна “Софія Потоцька”, у якому хореографічні сцени й танці ставить В.Вітковський.

У Київському академічному театрі українського фольклору “Берегиня” В.Вітковський створює хореографічні сцени у виставах “Чумацький шлях”, “Український вертеп”, окремі концертні номери.

З 2003 року він співпрацює балетмейстером-постановником з Ансамблем пісні і танцю “Сіверські клейноди” Чернігівського обласного філармонійного центру. Балетна група колективу стає дипломантом Першого конкурсу-фестивалю української хореографії імені П.Вірського (2003), а В.Вітковський отримує почесну відзнаку – медаль Павла Вірського. 2005 року став лауреатом конкурсу “Смарагдова ліра” Державної прикордонної служби України.

З 2000 року В.Вітковський – балетмейстер-постановник, а з 2002 – головний балетмейстер Державного академічного ансамблю пісні і танцю Міністерства внутрішніх справ України. За цей час ним створено більше 30 хореографічних, вокально-хореографічних композицій, танців, хореографічних сцен дуже різних за тематикою, жанром і стилем. Балетна група – лауреат Першого (2003) і Другого (2007) фестивалю-конкурсу української хореографії імені П.Вірського, її виступи завжди отримують оплески глядачів у військових частинах, у великих концертних залах України та за її межами.

ЗАБРЕДОВСЬКИЙ СТЕПАН ГРИГОРОВИЧ

(1958)

Степан Григорович Забредовський народився 16 червня 1958 року в с. Усть-Абакан Хакаської автономної області Красноярського краю. Розпочав трудову діяльність методистом з хореографії Стрийського РБК Львівської області.

У 1979–1983 роках навчався в Київському державному інституті культури імені О.Корнійчука й отримав кваліфікацію “культурно-освітній працівник, керівник самодіяльного танцювального колективу”.

З 1983 по 1986 рік працював у РНМЦ НТ і КОР Міністерства культури України на посадах старшого методиста, старшого наукового співробітника, завідувача відділення хореографії та цирку.

Брав активну участь у становленні та розвитку хореографічного мистецтва в УРСР, організації та проведенні великих заходів, як-от: XII Всесвітній фестиваль молоді і студентів у Москві, І Всеукраїнське свято народної творчості в Тернополі тощо. Ним підготовлено такі науково-методичні розробки: "Аналіз розвитку хореографічного жанру в Україні за 1982–1983, 1983–1984, 1984–1985 роки", методичні рекомендації керівникам хореографічних колективів. Має публікації з питань розвитку хореографічного жанру в газеті "Культура і життя", журналі "Народна творчість і етнографія".

З 1986 по 1999 рік працює в Київському державному інституті культури на посадах викладача, старшого викладача, заступника декана, декана РХФ. 1997 року захистив дисертацію на тему: "Педагогічні умови розвитку мотиваційної сфери студентів хореографічних спеціалізацій у процесі фахової підготовки у вузі культури", одержав вчений ступінь кандидата педагогічних наук та вчене звання доцента кафедри народної хореографії.

У цей період С.Забредовський наукову роботу активно поєднує з організаційно-методичною. За його активної участі розробляються й акредитуються нові кафедри і спеціалізації (сучасна, бальна, народна хореографія), активно пропагується українська народно-сценічна хореографія: проводяться семінари для керівників хореографічних колективів України та діаспори, викладачів спеціалізованих навчальних закладів у Києві, Ужгороді, Оргеєві (Молдова), Клайпеді (Литва) й інші. За його ініціативою створюється факультет хореографії, зміцнюється його науково-методична та матеріальна база.

З 1999 рік по теперішній час – професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв; автор програм: "Теорія та методика викладання українського народно-сценічного танцю", "Методика роботи з хореографічним колективом", "Віртуозна техніка", "Сучасний український народно-сценічний танець", "Сучасні тенденції розвитку хореографії"", "Специфіка та особливості аналізу хореографічного твору".

Поряд з викладацькою та науковою роботою активно пропагує українську національну хореографічну культуру в Україні та за її межами. Щорічно з 1999 по 2006 рік включно проводить семінари з українського народного танцю та працює в міжнародних хореографічних таборах у США, де здійснив 19 хореографічних постановок. Крім того, за останні роки ним здійснені хореографічні постановки в ансамблі пісні і танцю “Козаки Росії” (м. Липецьк, Росія), у ансамблі танцю “Черемош” (м. Єнгожево, Польща), у ансамблі танцю “Веселі черевички” (м. Львів).

У цей період активно співпрацює з відомим Університетом мистецтв у м. Філадельфії (штат Пенсільванія) й ансамблем українського танцю "Волошки" (США) над створенням Всесвітнього коледжу українського танцю.

2006 року С.Забредовський – співавтор та учасник міжнародного проекту "STEPPES" A Ukrainian Dans Spectacular / KIMMEL CENTER FOR THE PERFORMING ARTS PERELMAN THEATER, august 19, 2006 / Україна – США – Канада), з власними творчими ідеями та хореографічними постановками.

За його активної участі сьогодні ведеться робота зі створення та реалізації канадсько-американсько-українського проекту “Ми – українці”.

За період роботи у Вищій школі в нього навчалося більше 30 заслужених працівників культури, заслужених діячів мистецтв, заслужених, народних артистів України. Його випускники сьогодні працюють у провідних професійних та аматорських хореографічних колективах України та за її межами.

С.Забредовський активно залучається до підготовки молодих науковців: керує дисертаційними дослідженнями аспірантів, бере участь у численних всеукраїнських, міжнародних наукових конференціях і практичних семінарах з проблем розвитку національного хореографічного мистецтва як в Україні, так і за її межами.

З 2002 року – художній керівник і балетмейстер народного ансамблю танцю "Політ" Національного авіаційного університету, де здійснив постановку нової програми колективу "Політ над Україною".

Активно задіяний до участі в організації роботи Національної хореографічної спілки України (член правління), член журі І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені П.Вірського та Міжнародного фестивалю танцю народів світу “Веселкова Терпсихора”, член художньої ради при Головному управлінні культури міської державної адміністрації м. Києва.

ЧЕРНОУС ЛІЛІЯ МИКОЛАЇВНА

(1965)

Лілія Миколаївна Черноус народилася 29 березня 1065 року в м. Дніпродзержинську Дніпропетровської області. Закінчила хореографічне відділення Дніпропетровського театрального училища та Київського державного інституту культури імені О.Корнійчука.

1989–1995 роки – артистка балету Академічного театру народної музики, пісні і танцю “Зоряне” при Кіровоградській обласній філармонії (художній керівник – А.Кривохижа).

1995–2000 роки – викладач Київського національного університету культури і мистецтв.

1995–1999 роки – художній керівник ансамблю народного танцю “Горлиця” при Жовтневому палаці культури (м. Київ).

1999–2002 роки – головний балетмейстер Київського театру українського фольклору “Берегиня”.

З 2000 року викладає в Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

З 2003 – працює головним балетмейстером Академічного ансамблю пісні і танцю України Державної прикордонної служби України.

Л.Черноуса має відмінні організаторські, педагогічні, творчі та сценічні дані. Досконале володіння хореографічною технікою, блискучі акторські дані, постійний творчий пошук, повна відданість улюбленій справі допомогли їй стати професіоналом високого ґатунку, чий талант високо цінують колеги, глядачі та мистецька громадськість.

За час, протягом якого вона очолює балет ансамблю пісні і танцю України ДПСУ, він став добре відомим не тільки в столиці, але й далеко за її межами.

Під її керівництвом 2003 року балет ансамблю став лауреатом І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії України імені П.Вірського. Артисти балету за минулі роки виступили перед особовим складом Державної прикордонної служби та місцевими жителями 12 областей.

Л.Черноус велику увагу приділяє вивченню та врахуванню у творчій діяльності естетичних запитів сучасного глядача.

Протягом останніх років вона в тісній творчій співпраці з провідними хореографами та постановниками країни, здійснює активний пошук нових напрямів у хореографії, поєднуючи енергетику сучасного мистецтва з основами народного та класичного танцю. Завдяки такій співпраці значно розширилась репертуарна база балету ансамблю.

За заслуги в розвитку військового музичного мистецтва, високу професійну майстерність, естетичне виховання військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України Л.Черноус присвоєно почесне звання "заслужений артист України" (2008).

Як балетмейстер-постановник створила **концертні номери:**

"Ніч на Івана Купала" – музика Г.Синєока;

"Вальс" – музика Д.Акімова;

"Танго" – музика Д.Акімова;

"Полька-забава" – музика народна, обробка М.Гуральника;

"Поліфонія почуттів" – музика З.Міртова;

"Perfect love" – Музика Сімплі Реда;

"Голубий Дунай" – музика І.Штрауса;

"Ріо-Ріта" – музика К.Вебера;

"Попурі" – музика Р.Паулса;

"Сині гори" – музика О.Гавриша;

"Чорноморець" – музика народна, обробка Ю.Рутецького;

"Коли козаки плачуть" – музика Д.Алжнєва, обробка М.Гуральника.

Вокально-хореографічні номери:

"Україна" – музика Д.Акімова;

"З кордонів починається країна" – музика О.Бурміцького;

"Ми – прикордонники!" – музика О.Бурміцького;

"Нова Україна" – музика О.Бурміцького;

"Не стрічайтесь з тим, кого любиш" – музика О.Бурміцького;

"Час настав" – музика С.Ларра;

"Знамено" – музика В.Івасюка;

"Ой, розвивайся" – музика народна, обробка М.Гуральника;
"Їхав козак за Дунай" – музика народна, обробка М.Гуральника;
"Казаки в Берлине" – музика Д.Покрасс;
"Ой, коли б той вечір" – музика народна, обробка Г.Синєока;
"Їхали козаки" – музика народна, обробка Г.Синєока;
"Сонечко" – музика народна, обробка Г.Синєока;
"Дрібний дощик"– музика народна, обробка О.Сошальського;
"Золота рибка" – музика Г.Півньової;
"Люби мене" – музика М.Гаденка;
"Романс для Вас" – музика М.Гаденка;
"Танці вночі" – музика О.Бурміцького;
"У садочку" – музика О.Мірошніченка;
"Зачаровані слова" – музика М.Мозгового;
"Тройка" – музика О.Лукашової;
"Східна" – музика О.Лукашової;
"Колечко" – музика О.Лукашової;
"Весілля" – музика О.Морозова;
"Мачо" – музика С.Петрова;
"Ухожу от тебя" – музика М.Сергієнка;
"За окном" – музика І.Поклада;
"Половинки" – музика О.Зінчук;
"Тост Орловського" – музика. І.Кальмана;
"Вихід Мароші" – музика І.Кальмана;
"Ти пішла" – музика народна, обробка С.Коваля;
"Покрова" – музика. О.Жилінського;
"Козацька" – музика В.Куліченка;
"Хабанера" – музика Дж. Бізе;
"Щаслива мить" – музика І.Красовського;
"Подаруйте, панно" – музика І.Красовського;
"Кава на двох" – музика Л.Затуловського;
"Косовиця" – музика О.Гавриша;
"Морячка Таня" – музика А.Золотілова;
"Чайка" – музика Л.Ульянової;
"Лелеченьки" – музика О.Злотника;
"Дунаю-Дунаю" – музика народна, обробка О.Бурміцького.

Хореографічні номери мюзиклу "Все починається з кохання":

- “Счастливый день”;
- “А у нас во дворе”;

- “А он мне нравится”;
- “Королева красоты”;
- “Восемнадцать лет”;
- “Колодец”;
- “Телефон”;
- “Поспели вишни”.

Хореографічні номери мюзиклу "Напевая, шутя и играя":

- “Пролог”;
- “Лимонники”;
- “Челита”;
- “Голубка”;
- “Старый извозщик”;
- “Бедная я”;
- “У самовара”;
- “Гоп со смыком”.

Хореографічні номери мюзиклу "Сади Семіраміди":

- “Сади Семіраміди”;
- “Соловьиная роща”;
- “Зимний сад”;
- “Рози на пероні”;
- “В краю магнолій”;
- “А нам все равно”;
- “Яна”;
- “Цвіте терен”;
- “Верба”.

Хореографічні постановки, використані в новорічних програмах:

- “Кан-кан”;
- “Танок Дідів Морозів”;
- “Танок маленьких ялинок”;
- “Танок сніжинок”;
- “Танок песиків”;
- “Танок поросят”;
- “Танок Баб Йожок”;
- “Танок зайця”;
- “Танок поросяток і щурів”;
- “Фунтик і Белла Донна”.

Постановки, здійснені для Київського театру українського фольклору “Берегиня”:

Вокально-хореографічна композиція “Івана Купала":

- “Сьогодні Івана, а завтра Купала”;
- “Гриміло до Бору”;
- “Ой, летіло помело”;
- “Як купався Іван”;
- “Гопак – коло”;
- “Цвіт папороті”;
- “Купалочка, де твоя дочка?”;
- “Заплету віночок”.

Вокально-хореографічна композиція “Ярмарок".

Вокально-хореографічна композиція “Ой раю, раю".

Концертні номери:

- “Метелиця”;
- “На полонині”;
- “Циганська балада”;
- “Чардаш”;
- “Жайворонок”;
- мексиканський танець “Поцілунки”;
- “Арагонська хота”;
- “Кумпарсіта”;
- “Хорумі”;
- “Калинка”.

Постановки, здійснені для Народного ансамблю народного танцю "Горлиця" МЦКіМ "Жовтневий палац":

- “Горлиця”;
- “Київський козак”;
- “Весняний козачок”;
- “Несе Галя воду”;
- “Метелиця”;
- “Русалії”;
- “В ніч на Івана Купала”;
- “Брикса”;
- “Полька-гребіночка”;
- “Гопак”.

Постановки, здійснені для дитячих колективів Києва, Кіровограда, Донецька, Дніпродзержинська:

- “Дадим шар земной детям”;
- “Памяти летчика Н”;
- “Святкова юнацька”;
- “Дитинство”;
- “Ой, ходила дівчина бережком”;
- “Литовський танець”;
- “Аист на креше”;
- хореографічні мініатюри за мотивами дитячих мультфільмів;
- “Український святковий”;
- “Україна калинова”;
- “Колядки”;
- “Світанок над Дніпром”;
- “Літо”;
- “Кадриль”;
- “Плескач”;
- “Чабани”;
- “Жовті троянди Техасу”;
- “Іспанська сапатеадо”;
- “Кубинський танець”;
- “Молдавська сюїта”;
- “Музична табакерка”;
- “Танець з бубнами”;
- “Полька-веселуха”;
- “Київський вальс”;
- “Привітальний танець”;
- “Лошарики”;
- “Медобори”;
- “Ти і я”;
- “Ах, Одесса”;
- “Великодня писанка”;
- “Сліпий музикант”;
- “Олеся”;
- “Коханочка”;
- “Ойра”;
- “Чоботи”;
- “Дівочий жартівливий”.

ВИСНОВКИ

З кожним роком у незалежній Україні зростає потреба духовного відродження, невід'ємною частиною якого є фольклор та етнографія.

Перш за все, необхідно ґрунтовно дослідити народне хореографічне мистецтво України, а саме: принципи обробки автентичного та фольклорного танцю, звернути увагу на зв'язок хореографії з народною музикою. Багаточисленні колективи ведуть напружену творчу роботу в клубах, будинках культури, мистецьких закладах, школах мистецтв, ліцеях, студіях при професійних колективах, середніх і вищих навчальних закладах культури. Саме для правдивої реалізації хореографічних образів М.Гоголь закликав хореографів не відриватися від рідного національного гурту, вбирати її образи та світовідчуття, її мудрість і фантазію, свіжість і глибину, але ніколи не забувати про головну цінність справжнього художника – про силу художнього узагальнення, зброю реалістичного створення образу. І тут все залежить від самого хореографа.

Нині важко встановити, коли виникла потреба в обрядовій художній творчості, але з появою терміну "фольклор" (з англійської folk-lore – народна мудрість, знання, творчість), який вперше був використаний англійським ученим Вільямом Томсоном 1846 року, в українській науці XIX століття почали вживатися такі поняття, як "народна словесність", "усна народна творчість". Адже пісня, мова, народний одяг, побут, танець перебувають у нерозривному зв'язку з конкретним місцем на землі. Д.Демків із Коломиї про образ костюма говорив, що одяг, як і музика, допомагає розкрити танцювальний рух, характер і образ танцю, настрій, надає емоційності; у ньому багато елементів вишивки, яка є оберегом ткацтва, прикрас, різновиду покрою, пропорцій. Образ – явище матеріальної культури, яке формувалося залежно від географічного положення, природних умов, умов життя й естетичних смаків. Кожна деталь костюма повинна підпорядковуватись кольору, орнаменту і традиційним манерам одягатися відповідно до етнічних вимог. Одяг повинен становити одну прекрасну композиційну цілісність. Що у творчих характеристиках балетмейстерів-постановників і їх роботах підтверджують характерні та стильові особливості різних регіонів України. Біографічний довідник допоможе хореографам розібратись у творчих підходах регіональної хореографії. Тому що фольклор – одне з найцінніших надбань національної культури кожного народу. У його творенні брали участь

численні народи впродовж багатьох століть, що забезпечило йому довге життя. Як явище складне та синтетичне фольклор увібрав у себе елементи різних видів народної культури. Саме тому народна творчість є предметом вивчення не лише фольклористів, а й хореографів.

Д.Яворницький зауважував, що правило в його житті – працювати; працювати, не вдивляючись вперед і не озираючись назад; працювати, не чекаючи ні від кого ні нагороди, ні подяки; працювати до тих пір, поки слугують руки і поки б'ється живе серце в грудях. А тому хореографам необхідно знати, у чому відмінність матеріальної основи танцю від духовної, про це й говорив П.Вірський, – рух може втілювати образ закоханого матроса, льотчика, дикої тварини або птаха. За допомогою діяльності суб'єкта і матеріальної основи, об'єктивних понять можна з'ясувати цю відмінність. Суб'єкт – пізнавальна діяльність у зовнішньому світі, а об'єкт – сфера діяльності митця, балетмейстера, виконавця художнього відображення. Завдяки суб'єктам задум танцю стає зрозумілим, тема пов'язується з дійсністю, яка перетворюється в багатогранне дійство, стає об'єктивною реальністю для інших. Хореограф фантазує, вибирає етапи, записані в сценічній розробці, відтворюючи їх у такій постідовності:

– створює лібрето сценарію і розподіляє його на п'ять частин хореографічної драматургії;

– підбирає матеріальні форми для створення образу, внесення національної специфіки для фольклорних форм;

– уводить духовно-життєві елементи для розвитку образу й сюжету;

– зображує прикмети епохи, жанрові середовища та соціальні ознаки;

– підбирає форми до хореографічної специфіки і сучасні технічно-ефектні засоби;

– створює естетично-художню завершеність усіх складових частин твору.

На Україні ми маємо досить потужний потенціал майстрів з хореографічної спеціалізації: перспективних, цікавих, молодих і в зрілому віці майстрів, які володіють досвідом створення танців, з нестандартним образним мисленням, а найголовніше – з творчим підходом до своєї професії.

ЛІТЕРАТУРА

1.Архипенко Є. Стан народної хореографії в Україні та перспективи її розвитку : матеріали науково-практичної конференції / Є.Архипенко, Г.Кириліна. – К., 2002.

2.Балет : энциклопедия. – Москва, 1981.

3.Бахрушин Ю. История русского балета / Ю.Бахрушин. – М. : Просвещение, 1973.

4.Боримська Г. Самоцвіти українського танцю / Г.Боримська. – К. : Мистецтво, 1974.

5.Василенко К. Український танець / К.Василенко. – К., 1997.

6.Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В.Верховинець. – К. : Музична Україна, 1965.

7.Вірський П. У вихорі танцю / П.Вірський. – К. : Мистецтво, 1977. – Вип. 1, 2.

8.Вірський П. У вихорі танцю / П.Вірський. – К. : Мистецтво, 1982. – Вип. 6.

9.Голейзовский К. Образы русской народной хореографии / К.Голейзовский. – М. : Искусство, 1964.

10. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України / А.Гуменюк. – К. : Мистецтво, 1963.

11. Захаров Р. Искусство балетмейстера : учебное пособие для студентов / Р.Захаров. – М. : Искусство, 1954.

12. Захаров Р. Сочинение танца / Р.Захаров. – М. : Искусство, 1983.

13. Іваницький А. Українська народна музична творчість / А.Іваницький. – К. : Музична Україна, 1990.

14. Лозинський І. Українське весілля / І.Лозинський. – К., 1992.

15. Лопухов Ф. Хореографические откровенности / Ф.Лопухов. – М. : Искусство, 1971.

16. Мессерер А. Танец, мысль, время / А.Мессерер. – М. : Искусство, 1990. – С. 83.

17. Митці України. – Т. 1. – К., 1999.

18. Садовський М.К. Мої театральні згадки. 1881–1917 рр. / М.К.Садовський. – Харків, 1956. – С. 106.

19. Станішевський Ю. Видавництво образотворчого мистецтва і музики / Ю.Станішевський. – К., 1962.

20. Станішевський Ю. П.Вірський / Ю.Станішевський. – К., 1962.

21. Станішевський Ю. Сучасність в танці / Ю.Станішевський. – К., 1969.

22. 100 найвідоміших українців / під заг. ред. Ю.Павленка. – 3-тє вид., виправ. й допов. – К. : Автограф; Орфей, 2005. – С. 531–535.

23. Супруненко В. Народини / В.Супруненко. – Запоріжжя : МП "Берегиня", 1993.

24. Театральная энциклопедия. – Т. 1. – М., 1961.

25. Туркевич В. Хореографічне мистецтво України в персоналіях : біографічний довідник / В.Туркевич. – К., 1999.

26. Українська народна творчість (300 танцювальних пісень). – К. : Наукова думка, 1970.

27. Український енциклопедичний словник. – К., 1990.

28. Українські народні дитячі ігри. Котилася торба. – К. : Веселка, 1990.

29. Уральская В. Рождение танца / В.Уральская. – М. : Искусство, 1982.

30. Устинова Т. Избранные русские народные танцы / Т.Устинова. – М. : Искусство, 1996.

31. Фокин М. Против течения / М.Фокин. – Л. : Искусство, 1962.

32. Чурко Ю. Белорусский хореографический фольклор / Ю.Чурко. – Минск: Высшая школа, 1990.

33. Шереметьевская Н. Танец на эстраде / Н.Шереметьевская. – М. : Искусство, 1985.

ДОДАТКИ

Фрагмент танцю з бубнами

Фрагмент танцю "Гопак"

Фрагмент танцю з бубнами

Фрагмент танцю "Запорожець"

Фрагмент танцю “Запорожці”

Фінал танцю “Запорожці”

Фрагмент танцю “Моряки”

Фрагмент танцю “Козаки Поділля”

Фрагмент танцю “Подоляночка”

Фрагмент танцю “Гопак”

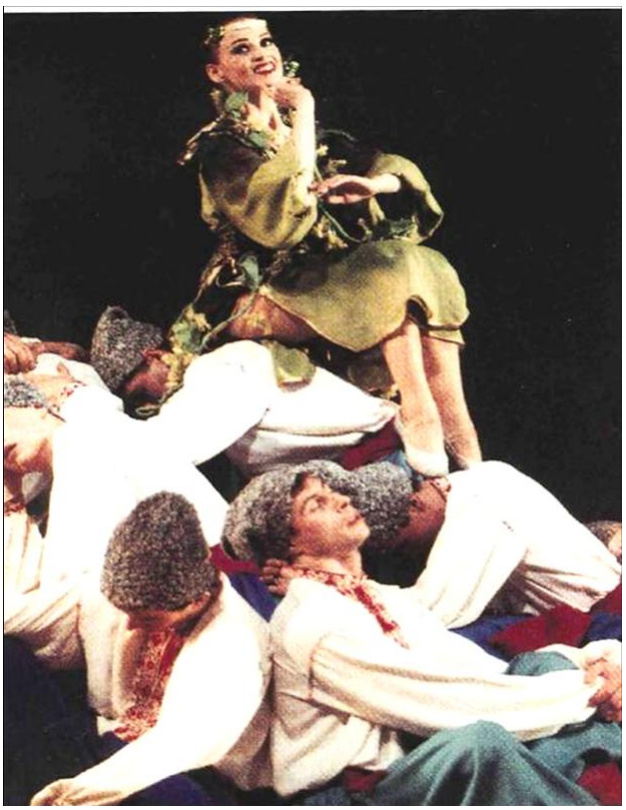

Фрагмент танцю "Хміль"

Фрагмент танцю "Дівочий козачок"

Навчально-довідкове видання

Колосок Олександр Петрович

МАЙСТРИ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОГО ТАНЦЮ

БІОГРАФІЧНИЙ ДОВІДНИК

Відповідальний за випуск	Г.В.Дячук
Редагування	О.І.Бугайова
Комп'ютерне верстання	О.О.Недашковська
Художнє оформлення обкладинки	С.М.Кутирьов

Підп. до друку _____ Формат 60х84 1/16. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. _____ Зам. _____. Наклад 500.

Видавець і виготівник
Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Січневого повстання, 21
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 2544 від 27.06.2006.